

Bosna i Hercegovina

2013

Izveštaj o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva u BiH

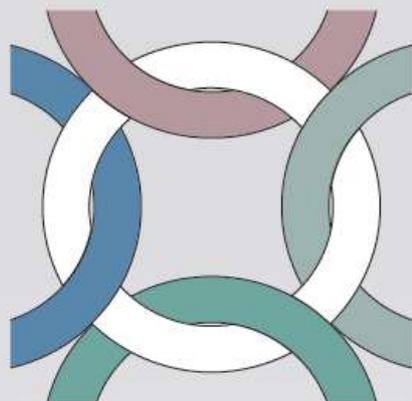
This project is funded by the European Union through the EU Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) Civil Society Facility (CSF)

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

BALKAN
CIVIL
SOCIETY
DEVELOPMENT
NETWORK

***Pravna stečevina civilnog društva Balkana –
Jačanje potencijala i kapaciteta OCD za zagovaranje i monitoring***

IZVJEŠTAJ O POTICAJNOM OKRUŽENJU

ZA RAZVOJ CIVILNOG DRUŠTVA U BIH

2013

Project funded by the European Union

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Izdavač

Centar za promociju civilnog društva (CPCD)

Za izdavača

Aida Daguda, direktorica CPCD

Projekat:

Stečevina civilnog društva na Balkanu – Jačanje zagovaračkih i monitoring potencijala i kapaciteta OCD, finansijski podržan od EU, Balkan Trust for Democracy i USAID-a

Vođa projekta:

Balkanska mreža za razvoj civilnog društva (BCSDN)

Partner u BiH:

Centar za promociju civilnog društva

Urednica

Šejla Karamehić

Osobe koje su doprinjele izradi Izvještaja:

Ante Jurić-Marijanović (Omladinski komunikativni centar Banja Luka)

Borka Rudić, (novinarka),

Dubravka Halepić (Fondacija za socijalno uključivanje u BiH),

Slaviša Prorok (Centar za promociju civilnog društva),

Snježana Ivandić-Ninković (Asocijacija za demokratske inicijative),

Šejla Karamehić (Centar za promociju civilnog društva),

Ranka Ninković-Papić (Fondacija za socijalno uključivanje u BiH),

Tatjana Slijepčević (Fondacija za socijalno uključivanje u BiH).

Tiraž

300

Prvo izdanje

Sarajevo, mart 2014

Centar za promociju civilnog društva (CPCD) zadržava autorsko pravo nad ovom publikacijom. Molimo citirajte izvor kao: *CPDC, Izvještaj o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini za 2013. godinu, Sarajevo: CPCD, mart 2014.*

Ova publikacija je sačinjena uz pomoć Evropske unije i Balkan Trust for Democracy. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava stanovišta Evropske unije ili Balkan Trust for Democracy.

Sadržaj

Lista skraćenica	4
I Sažetak	5
Civilno društvo i razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini	5
Ključni nalazi.....	6
Ključne preporuke.....	7
O projektu i Matrici.....	8
II Uvod	9
O Izveštaju o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva.....	9
Matrica za praćenje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva	9
Civilno društvo i razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini	10
Specifičnosti i izazovi u primjeni Matrice u Bosni i Hercegovini.....	12
Zahvale	12
III Metodologija	13
Osvrt na metodološki pristup.....	13
Učešće OCD zajednice	14
Naučene lekcije	14
IV Nalazi i preporuke	16
Oblast 1: Osnovne pravne garancije sloboda	16
Podoblast 1.1: Sloboda udruživanja.....	16
Podoblast 1.2: Povezane slobode.....	19
Oblast 2: Okvir finansijske vitalnosti i održivosti OCD-a	23
Podoblast 2.1: Porezni/fiskalni tretman OCD-a i njihovih donatora.....	23
Podoblast 2.2: Podrška države.....	25
Podoblast 2.3: Ljudski resursi.....	28
Oblast 3: Odnos vlada-OCD.....	30
Podoblast 3.1: Okvir za saradnju i praksa.....	30
Podoblast 3.2: Sudjelovanje u procesima donošenja politika i odluka	31
Podoblast 3.3: Saradnja u pružanju usluga.....	34
V Nalazi i preporuke (tabela)	37
VI Bibliografija	71
Prilog 1. Spisak osoba i organizacija koje su učestovale u istraživanju	76
Prilog 2. Matrica o praćenju poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva	83
Prilog 3. Upitnici korišteni u istraživanju.....	106

Lista skraćenica

BCSDN	Balkanska mreža za razvoj civilnog društva
BD	Brčko Distrikt
BiH	Bosna i Hercegovina
CPCD	Centar za promociju civilnog društva
DEI	Direkcija za evropske integracije
EK	Evropska komisija
EU	Evropska unija
ECNL	Evropski centar za neprofitno pravo
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
IBHI	Internacionalni biro za ljudska prava
IPA	Instrument za predpristupnu pomoć
LOD	Jačanje lokalne demokratije
MHRR	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
MP	Ministarstvo pravde
NVO	nevladina organizacija
 OCD	organizacija civilnog društva
OSCE	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
RS	Republika Srpska
SAA	Ugovor o stabilizaciji i pridruživanju
TA	tehnička pomoć
TACSO	Tehnička pomoć organizacijama civilnog društva
TI	Transparency International
USAID	Američka agencija za međunarodni razvoj

I. Sažetak

1. Civilno društvo i razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini

Poticajno okruženje za razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini uslovljeno je složenim ustavnim okvirom i administrativnom strukturom BiH. U pogledu **osnovnih pravnih garancija sloboda**, zakonski okvir je suvremen i u skladu sa međunarodnim standardima. Međutim, ovi standardi se u pojedinim oblastima ne primjenjuju ili se ne primjenjuju upotpunosti. Fondacije i udruženja osnivaju se i djeluju u skladu sa državnim i entitetskim zakonima o udruženjima građana i fondacijama i zakonom Brčko Distrikt. Zakonski okvir za djelatnosti udruženja i fondacija uglavnom je harmoniziran, međutim, određene razlike između ovih, i pratećih zakona, dovode do različitog tretmana organizacija civilnog društva u zavisnosti od nivoa na kojem su registrovane.

Razlike u tretmanu organizacija civilnog društva naročito su vidljive kada je riječ o zakonima i procedurama koje regulišu **finansijsku vitalnost i održivost** OCD-a. Iako regulišu istu materiju, entitetski poreski zakoni sadrže različita rješenja u pojedinim područjima i nisu usklađeni sa zakonima o udruženjima i fondacijama. Općenito, izuzeća i olakšice koje se daju za dobrotvorne donacije nisu dovoljne i u praksi su neznatne; društveno odgovorno poslovanje preduzeća se ne podstiče. Sredstva koja država izdvaja za OCD-e su značajna i usmjerena na finansiranje velikog broja OCD-a umjesto na ciljne programe. Pri tome, nedostaje mehanizam za transparentnu podjelu sredstava, uz jasne i definisane procedure za monitoring i evaluaciju učinaka finansiranih programa. Zbog smanjenog priliva stranih ulaganja, OCD-i se sve više oslanjaju na pomoć države, stoga je transparentnost i efikasnost u pružanju podrške države od presudnog značaja za poticaj razvoja civilnog društva.

U pogledu **odnosa između države i OCD-a** može se zaključiti da ne postoji stvarna saradnja niti razumijevanje između vladinog i nevladinog sektora. Sporazum o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH iz 2007. godine trebao je unaprijediti saradnju, ali nije implementiran. Ni na državnom ni na entitetskom nivou ne postoje adekvatni i nužno potrebni institucionalni mehanizmi koji bi podržavali i omogućavali saradnju i partnerstva između sektorâ. Također, Bosna i Hercegovina nema Strategiju za uspostavu poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva. Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa u BiH i drugi standardi koji se odnose na uključivanje OCD-a u procese kreiranja javnih politika su definisani, ali djelimično i nisu implementirani upotpunosti. Država još uvijek ne priznaje OCD kao partnere u pružanju usluga, stoga im i ne pruža punu podršku kroz finansijske olakšice ili certificiranje.

Evidentno je da postojeći zakonski okvir i praksa, u dovoljnoj mjeri ne stvaraju poticajno okruženje za razvijanje kapaciteta organizacija civilnog društva, a koje je potrebno za njihovo dalje osnaživanje i agilnije artikulisanje i djelovanje u interesu građana.

2. Ključni nalazi

Br.	Ključni nalazi	Referenca na oblast	
		Oblast	Podoblast
1	Sporazumom o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH iz 2007. godine, uspostavljen je opći institucionalni okvir međusobne saradnje i dijaloga države i organizacija civilnog društva u BiH, ali nije došlo do njegove implementacije. Ne postoji funkcionalan institucionalan mehanizam za saradnju između države i civilnog društva.	Oblast	3
		Podoblast	3.1.
2	Nisu dostupni precizni podaci o ukupnom broju registriranih OCD, kao ni ostali podaci relevantni za njihovo djelovanje, što negativno utiče na transparentnost rada OCD-a i percepciju doprinosa civilnog društva.	Oblast	1
		Podoblast	1.1.
3	Ne postoje adekvatni strateški dokumenti na državnom nivou sa fokusom na razvoj civilnog društva, sa tačno utvrđenim ciljevima i mjerama za implementaciju, te podjelom odgovornosti između relevantnih aktera i raspoloživim finansiranjem.	Oblast	3
		Podoblast	3.1.
4	Ne postoji unificiran i funkcionalan mehanizam za podjelu sredstava za organizacije civilnog društva. Mehanizmi/načini dodjele sredstava zavise od institucije koja dodjeljuje sredstva i nivoa vlasti. Procedure značajno variraju u odnosu na jasnost kriterija i učešća OCD-a u svim fazama ciklusa dodjele sredstava. Podrška države za OCD-e, nije transparentna.	Oblast	2
		Podoblast	2.2.
5	Poreske olakšice za OCD i poreske olakšice za doniranje neprofitnom sektoru još uvijek su nedovoljne. Entitetski poreski zakoni koji regulišu ovu oblast nisu harmonizirani.	Oblast	2
		Podoblast	2.1.
6	Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa u institucijama BiH formalno obezbjeđuju OCD-ima da nacrti dokumenata budu blagovremeno dostupni organizacijama civilnog društva i da učestvuju u kreiranju određenog pravnog dokumenta, međutim u praksi, situacija je drugačija - izostaje sistematska i šira primjena Pravila za konsultacije.	Oblast	3
		Podoblast	3.2.

3. Ključne preporuke

Br.	Ključne preporuke	Referenca na oblast	
		Oblast	
1	Uspostaviti funkcionalan institucionalan mehanizam za saradnju Vijeća ministara sa civilnim društvom, odnosno Ured za saradnju s nevladinim sektorom Vijeća ministara BiH, u skladu sa Sporazumom.	Oblast	3
		Podoblast	3.1.
2	Formirati jedinstveni registar organizacija civilnog društva koji bi pružio uvid o svim organizacijama civilnog društva u zemlji i podatke o tačnom broju i strukturi organizacija civilnog društva.	Oblast	1
		Podoblast	1.1.
3	U saradnji sa OCD-ima izraditi Strategiju za uspostavu poticajnog okruženja za razvoj održivog civilnog društva, uz Akcioni plan na državnom nivou, vodeći računa o specifičnostima ustavno-pravnog uređenja BiH. Pri izradi Strategije potrebno je jasno definirati metodologiju rada i učesnike u procesu strateškog planiranja.	Oblast	3
		Podoblast	3.1
4	Uspostaviti mehanizme za transparentno finansiranje programa i projekata OCD-a iz budžetskih sredstava, koji bi u podzakonske akte uvrstili norme o obaveznim fazama ciklusa dodjele sredstava (uslove za dodjelu, monitoring, formu izvještavanja, evaluaciju, revizorski izvještaj).	Oblast	2
		Podoblast	2.2.
5	Potrebno je ujednačiti i definirati krug OCD-a za koje je predviđeno poresko oslobađanje, izvršiti reviziju entitetskih zakona o porezu na profit pravnih lica, zakona porezu na dohodak, kao i njihovo ujednačavanje sa važećim zakonima o udruženjima i fondacijama.	Oblast	2
		Podoblast	2.1.
6	Izmijeniti i usaglasiti postojeća Pravila za konsultacije, te usvojiti i provoditi Pravila za konsultacije za sve nivoe vlasti na kojima ne postoje.	Oblast	3
		Podoblast	3.2.

4. O projektu i Matrici

Izveštaj o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva realizuje se u okviru aktivnosti regionalnog projekta *Pravna stečevina civilnog društva Balkana – Jačanje potencijala i kapaciteta OCD za zagovaranje i monitoring*, finansiranog od strane Evropske unije i Balkanskog fonda za demokraciju (BTD). Izveštaj o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva je prvi te vrste koji će se objavljivati na godišnjem nivou, makar tokom četverogodišnjeg trajanja projekta. Proces praćenja (monitoringa) je zasnovan na Matrici za praćenje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva, te je dio niza izvještaja sedam zemalja iz Zapadnog Balkana i Turske.¹ Urađen je i regionalni Izveštaj o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva, i u njemu su sumirani nalazi i preporuke za sve zemlje koje učestvuju u projektu. Dodatno, od marta 2014. godine biti će aktivna i web-platforma, koja će pružiti pregled podataka po zemljama i podoblastima.

Matrica za praćenje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva predstavlja glavne principe i standarde koji su prepoznati kao ključni za razvoj civilnog društva. Njom su obuhvaćene tri glavne oblasti, dalje podijeljene na podoblasti: 1) osnovne pravne garancije sloboda, 2) okvir finansijske vitalnosti i održivosti OCD, i 3) odnos Vlade i OCD.

Načela, standardi i indikatori korišteni u ovom Izveštaju razrađeni su uzimajući u obzir postojeće međunarodne i regionalne pravne standarde i najbolje regulatorne prakse na nivou Evropske Unije i evropskih zemalja. Glavne oblasti definirane su na osnovu ključnih principa, te su dalje razrađene po specifičnim standardima. Cilj Matrice je da utvrdi optimalno okruženje za civilno društvo kako bi se ono funkcionalno i efektivno razvijalo, i da u isto vrijeme postavi realan okvir za praćenje stanja okruženja za razvoj OCD, koji će koristiti i OCD-ima i predstavnicima vlasti. Treba imati u vidu da je osnovni izazov u stvaranju poticajnog okruženja zapravo u implementaciji reformi, te su stoga indikatori i definisani na način da prate razvoj zakonskog okvira i njegovu implementaciju u praksi.

¹ Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Kosovo, Makedonija, Srbija i Turska.

II. Uvod

1. O Izveštaju o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva

Izveštaj o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva daje pregled poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini, u odnosu na zakonodavni okvir i relevantnu praksu, s naglaskom na ključne nalaze i preporuke za unapređenje. Izveštaj je zasnovan na istraživanju Centra za promociju civilnog društva u kojem su korišteni i participativni i stručni pristup za prikupljanje podataka i informacija. Centar za promociju civilnog društva jedan je od osnivača i član *Balkanske mreže za razvoj civilnog društva* (BCSDN), te bh. partner BCSDN-u u implementaciji regionalnog projekta pod nazivom: *Pravna stečevina civilnog društva Balkana – Jačanje potencijala i kapaciteta OCD za zagovaranje i monitoring*. Istraživanje je obavljeno u skladu s metodološkim smjernicama BCSDN-a i Evropskog centra za neprofitno pravo (ECNL) sa ciljem da se obuhvate svi indikatori navedeni u Matrici za praćenje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva.

Svrha ovog izveštaja je da posluži kao osnov za uspostavljanje zagovaračke platforme za organizacije civilnog društva u BiH, koja će se u budućnosti dalje razvijati i širiti.

2. Matrica za praćenje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva

Okvirni cilj projekta je jačanje kapaciteta OCD-a za monitoring i zagovaranje pitanja vezanih za izgradnju poticajnog okruženja za održiv razvoj civilnog društva na državnom i regionalnom nivou, te izgradnja institucionalnog okvira (struktura i mehanizama) za integraciju i sudjelovanje OCD-a u kreiranju politika EU i u procesu stabilizacije i pristupanja EU na državnom i evropskom nivou.

Izveštaj o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva je prvi te vrste koji će objavljivati na godišnjem nivou, makar tokom četverogodišnjeg trajanja projekta. Proces praćenja (monitoringa) je zasnovan na Matrici za praćenje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva, te je dio niza izveštaja sedam zemalja iz Zapadnog Balkana i Turske.² Urađen je i regionalni Izveštaj o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva, i u njemu su sumirani nalazi i preporuke za sve zemlje koje učestvuju u projektu. Dodatno, od marta 2014. godine biti će aktivna i web-platforma, koja će pružiti pregled podataka po zemljama i podoblastima.

Matrica za praćenje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva, predstavlja glavne principe i standarde koji su prepoznati kao ključni za razvoj civilnog društva. Matrica prepoznaje kompleksnost koncepta „poticajno okruženje“ koji sadrži različite oblasti i zavisi od uticaja različitih faktora i faza razvoja društva, pa tako i civilnog društva.

Matrica obuhvata tri glavne oblasti, dalje podijeljene na podoblasti:

- 1) osnovne pravne garancije sloboda,
- 2) okvir finansijske vitalnosti i održivosti OCD, i
- 3) odnos Vlade i OCD.

U tom smislu, Matrica nema za cilj da obuhvati sve probleme poticajnog okruženja, već ističe one probleme za koje stručnjaci smatraju da su najznačajniji za svaku od zemalja. Stoga su standardi i pokazatelji u Matrici definirani s orijentacijom na postojeći stupanj razvijenosti i raznolikosti zemalja Zapadnog Balkana i Turske, i razrađeni na osnovu iskustava OCD-a ovih zemalja u njihovom pravnom okruženju, u praksi i izazovima u svakodnevnom radu. Načela, standardi i indikatori korišteni u ovom Izveštaju razrađeni su uzimajući u obzir postojeće međunarodne i regionalne pravne standarde i najbolje regulatorne prakse na nivou Evropske Unije i evropskih zemalja. Glavne oblasti definirane su na osnovu ključnih principa, te su dalje razrađene po specifičnim standardima. Da bi se lokalnim OCD-ima, donatorima ili drugim zainteresiranim stranama

² Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Kosovo, Makedonija, Srbija i Turska.

omogućilo da razmatraju i prate pravno okruženje i njegovu praktičnu primjenu, ovi standardi su dodatno objašnjeni kroz indikatore. Cjelokupna Matrica je data u odjeljku VI: Nalazi i preporuke.

Razvijanje Matrice za praćenje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva predstavljalo je kolektivni napor stručnjaka i aktivista OCD iz mreže članica i partnera BCSDN, uz stručnu i strategijsku podršku ECNL-a. Jedanaestočlana ekipa eksperata obuhvatila je širok spektar konkretnih znanja i iskustava iz OCD i neprofitnog sektora (kako zakonskih, tako i praktičnih), uz sudjelovanje eksperata iz deset zemalja Balkana. Rad na Matrici uključio je brojne sastanke i rad putem interneta, a njihovi rezultati rada su zatim razmatrani putem fokusnih grupa i javnih konsultacija. Razvitak Matrice podržali su USAID, Pact, Inc. i ICNL u okviru programa Pravno poticajno okruženje (Legal Enabling Environment Program - LEEP)/Grant za pravne inovacije (Legal Innovation Grant) i Balkanski fond za demokraciju (Balkan Trust for Democracy - BTM).

3. Civilno društvo i razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini

Prema Civicus Indeksu iz 2013. godine, "civilno društvo" definirano je kao "oblast, van porodice, države i tržišta, koju kreiraju pojedinačne i kolektivne akcije, organizacije i institucije radi ostvarivanja zajedničkih interesa". U BiH ne postoji široko razumijevanje koncepta "civilnog društva" koje se najčešće izjednačava sa nevladinim organizacijama/organizacijama civilnog društva.

Ne postoje precizni podaci u BiH o broju i strukturi OCD-a. Ovo je posljedica nepostojanja jedinstvenog registra, te preklapanja registara na različitim administrativnim nivoima. Posljednja metodološki relevantna analiza³ iz 2008. godine pokazala je da u BiH ima 12.189 OCD-a. Međutim, ovaj broj se ne može smatrati tačnim, pošto je vjerovatno da dolazi do preklapanja podataka između različitih nivoa registracije, kao i zbog sumnji u pogledu broja stvarno aktivnih OCD-a. Istraživanje firmi HTSPE Ltd. i Kronauer Consulting iz 2009. godine, pokazalo je da je u 2009. godini bilo 4.629 aktivnih OCD-a.

Bitno je istaći da ove procjene obuhvataju sva "udruženja građana", u koja spadaju i sportske, kulturne, hobističke, stručne i mnoge druge podkategorije udruženja. U stvari, sportske organizacije su najveća pojedinačna skupina, i čine gotovo 19% svih registriranih udruženja u BiH.⁴ Ovo je posebno relevantno kad se uzme u obzir da se najveći dio javnih sredstava dodjeljuje upravo ovoj skupini.⁵ Zbog nepostojanja adekvatne legislative, odnosno zakona o sportu, profesionalne sportske organizacije često potpadaju pod odredbe zakonâ o udruženjima i fondacijama. Njihova dominacija u raspodjeli sredstava često se vidi kao ograničavanje mogućnosti drugih OCD-a koje se zalažu za zajedničke interese u raznim oblastima.

Samo 28,2% svih udruženja služe općim interesima, dok je udio udruženja osnovanih za isključive potrebe interesa njihovih članova 71,8%. Aktivnosti OCD-a diversificirane su po slijedećim oblastima: zaštita ljudskih prava i marginaliziranih skupina, demokracija i vladavina zakona, rodna ravnopravnost, zaštita okoliša, omladina, umjetnost i kultura, obrazovanje, te zaštita osoba sa invaliditetom.

Prema IBHI-ju (2012), udruženja primarno djeluju na lokalnom/kantonalnom nivou, na kojem su, u većini slučajeva i registrovana (47,8%). Samo 19,2% udruženja je registrovano na nivou BiH, kod Ministarstva pravde, dok je najmanji broj udruženja registrovan na entitetskom nivou (6,4%). Većina aktivnih udruženja je registrovana u manjim gradovima sa populacijom do 100.000 stanovnika (51,1%), dok je najmanji broj registrovan u ruralnim područjima sa manje od 1.000 stanovnika (7,7%). Od ukupnog broja aktivnih udruženja u BiH, 15,9% rade u Sarajevu, glavnom

³ Žeravčić, G. and Bišćević, E., "Analiza stanja civilnog sektora u BiH; u HTSPE Ltd. i Kronauer Consulting: "Civilno društvo: Doprinosi razvoju strategije o uspostavljanju poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini", Sarajevo, 2009. Godine.

⁴ Ibid.

⁵ Pismo-glava: Izdvajanja vladinog sektora za nevladin sektor u Bosni i Hercegovini za 2012. godinu", FSU u BiH i CPCD, Sarajevo, februar 2013, str. 12.

gradu BiH.⁶ Većina udruženja u BiH su registrovana nakon demokratskih promjena od 1991. godine, dok je samo 9,4% udruženja bilo registrovano prije 1991. godine. Uloga civilnog društva se od tada i od perioda za vrijeme i nakon rata, bitno izmijenila. U odnosu na nekada isključivo humanitarne aktivnosti, danas OCD-i dopunjavaju usluge koje pružaju vlasti, te pomažu razvijanju socijalne kohezije i demokratskog društva.

Prema izvještaju o istraživanju o mrežama OCD u BiH,⁷ koji su uradili TACSO i CPCD, u BiH je aktivno više od 50 mreža OCD-a. To su uglavnom mreže za zagovaranje (47%), sektorske mreže (41%) i mreže davalaca usluga (12%). Neke od najaktivnijih i najjačih mreža OCD-a su: Sporazum plus, Mreža pravde, Ženska mreža, NVO vijeće, Volontiram!, Unija za održivi povratak i integracije, Mreža za izgradnju mira i Omladinski komunikativni centar (OKC) Banja Luka.

Postoje brojni faktori koji ometaju razvoj civilnog društva u BiH, među kojima je najznačajnija postojeća i duboko ukorijenjena politička kriza. Politička kriza osigurava primat nacionalističkih politika, zainteresiranih samo za osiguranje interesa tri glavne nacionalne/etničke skupine, što koči BiH u napredovanju u procesu evropskih integracija. Kao rezultat, "i civilno društvo i građani marginalizirani su iz svakodnevne politike"⁸, sa smanjenim mogućnostima da se uključe u dijalog o javnim politikama i doprinesu društvenom i ekonomskom razvoju zemlje.

Dodatni problem s kojim se suočavaju OCD-i, jeste neprepoznavanje OCD-a kao faktora promjene i pozitivnog uticaja u zemlji od strane građana, a što je u najvećoj mjeri povezano sa njihovim finansiranjem. Ovisnost o sredstvima međunarodnih donatora i "donatorski orijentisan" pristup u radu većine OCD-a (uz konkurenciju i nedostatak suradnje) doprinijelo je stvaranju nerazumijevanja između civilnog društva i građana čije interese treba da zagovara. "OCD se često vide kao produžena ruka međunarodnih organizacija, a ne kao stub civilnog društva."⁹ Negativni stavovi političara, prenošeni i prezentirani putem njima sklonih i ovisnih medija, doprinose povećanju ovog nerazumijevanja. Pored toga, politički uticaj na sektor civilnog društva je 'javna tajna' navodi se u kvalitativnoj analizi koju je uradio IBHI.¹⁰ Od početka 2000-tih godina, vodeću ulogu u finansiranju OCD-a preuzeli su budžeti lokalnih vlasti i premda je ovo pozitivna promjena u smislu uticaja na građane na lokalnom nivou, na margini ovog procesa javio se fenomen „vladinih nevladinih organizacija“.

Na kraju, nedostaci samih OCD-a, a najviše nedostatak transparentnosti u odnosu na finansiranje i djelovanje, doprinose negativnoj percepciji OCD-a, što konstatno umanjuje snagu argumenata onih malobrojnih OCD-a koje se zalažu za povećanje transparentnosti i odgovornosti vlasti. Nedostatak podataka o broju OCD-a i njihovim djelatnostima, zajedno sa nedostatkom preciznih zakonskih odredbi i finansijskih kontrola, doprinosi negativnoj percepciji javnosti kao i stvaranju nedefinisanog i nejasnog ambijenta za razvoj i djelovanje OCD-a.

⁶ IBHI, Zašto je NVO potencijal neiskorišten, Sarajevo: 2012. godine, str.3.

⁷ Izveštaj o ocjeni mreža/platformi/inicijativa/koalicija OCD u BiH", TACSO sa CPCD-om, septembar 2012. godine.

⁸ Evropska Komisija, Komunikacija između Komisije i Evropskog parlamenta; Strategija proširenja i glavni izazovi 2013-2014, Brisel: 2012. godina, str. 8.

⁹ Žarko Papić i ostali, Mit i stvarnost civilnog društva, IBHI i FSU BiH, Sarajevo: 2011. godine, str. 11.

¹⁰ IBHI, Zašto je NVO potencijal neiskorišten, Sarajevo: 2012. godine, str.6.

4. Specifičnosti i izazovi u primjeni Matrice u Bosni i Hercegovini

Primjena Matrice za monitoring, kao jednog novog i originalnog instrumenta za praćenje stanja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva je izazovna aktivnost iz slijedećih razloga: specifične ustavne strukture BiH i sljedstveno tome fragmentiranog zakonodavnog okvira; općeg nedostatka informacija i zvaničnih statistika, te ograničenih sredstava.

U prvoj godini monitoringa, fokus je stavljen na zakone na nivou države, uzimajući u obzir konkretne nadležnosti u različitim oblastima, odnosno zakonski okvir za svaku podoblast ili standard. Tako je na primjer, poreska problematika regulirana entitetskim zakonima, dok je sloboda javnog okupljanja regulirana entitetskim zakonom u RS, a kantonalnim zakonima u FBiH. Iz ovog razloga, prilikom pregleda i analize relevantnih zakona i njihove provedbe naglasak je stavljen na širi kontekst, u smislu postavljenih indikatora ili okvirnih zakona.

Zahvaljujući razumijevanju donatora, problem ograničenih sredstava prevladan je sinergijom dvije inicijative koje provodi CPCD, obje sa ciljem jačanja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva i održivost OCD-a. Istraživanje i šire konsultacije provedeni su uz dodatnu podršku projekta USAID-a "Održivi razvoj civilnog društva u BiH" (Sustainable Development of Civil Society in BiH), kojeg zajednički implementiraju CCI i CPCD.

Izveštaj o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva izrađen je u formatu koji je jednoobrazan za sve zemlje u kojima se provodi kao regionalni projekat *Pravna stečevina civilnog društva Balkana – Jačanje potencijala i kapaciteta OCD za zagovaranje i monitoring*. Iz tog razloga, te kako bi se javnosti u BiH pružili detaljni nalazi o konkretnim podoblastima, CPCD će objaviti i pet analiza i jedno istraživanje, koji su poslužili kao osnov za izradu ovog Izveštaja.

5. Zahvale

Izveštaj o praćenju poticajnog okruženja za razvoj OCD u BiH pripremljen je zajedničkim naporima Centra za promociju civilnog društva (CPCD), ekspertnih OCD i pojedinaca, konkretno Ante Jurića Marijanovića iz Omladinskog komunikativnog centra (OKC) Banja Luka; Borke Rudić, novinarku; Slaviše Proroka iz CPCD-a; Snježane Ninković-Ivandić iz Asocijacije demokratskih inicijativa (ADI); Šejle Karamehić iz CPCD-a; i Ranke Ninković-Papić i Tatjane Slijepčević iz Fondacije za socijalno uključivanje BiH (FSU BiH).

Zahvaljujemo se Sekretarijatu BCSDN i Evropskom centru za neprofitno pravo (ECNL), za razvoj Matrice kao alata, kao i za razvoj smjernica za primjenu i definisanje izvještajnog formata. Ovo će omogućiti regionalnu usklađenost u izvještavanju, uzimajući u obzir specifičnosti svake od država koje učestvuju u ovom projektu.

Također se zahvaljujemo donatorima, Evropskoj uniji i Balkanskom fondu za demokratiju, za finansijsku pomoć regionalnom projektu „Pravna stečevina civilnog društva na Balkanu – Jačanje kapaciteta OCD za monitoring i zagovaranje“. Posebno se zahvaljujemo USAID-u u BiH za dodatnu podršku koju su nam pružili u našem istraživanju. Njihova pomoć je uveliko doprinijela kvalitetu pripremljenog izvještaja.

I na kraju, CPCD se zahvaljuje svim organizacijama civilnog društva i predstavnicima javnih institucija, medija, akademskog sektora, poslovnog sektora, međunarodnih organizacija, i intelektualcima navedenim u Prilogu 1, koji su ponudili svoja korisna mišljenja i razmišljanja o civilnom društvu i koji su izdvojili vrijeme za učešće u našem istraživanju (putem intervjua, fokusnih grupa ili upitnika). Njihov doprinos je bio presudan za izdavanje relevantnog i sveobuhvatnog izvještaja.

III. Metodologija

1. Osvrt na metodološki pristup

Cilj Izveštaja je da pruži osvrt na poticajno okruženje za razvoj OCD u BiH, u odnosu na zakonodavni okvir i relevantnu praksu. Glavni metodološki alat za izradu ovog izveštaja – Matrica za praćenje poticajnog okruženja (Prilog 2), razvijena je na osnovu regionalne ekspertize i iskustava, s ciljem da obuhvati zajednička pitanja relevantna za zemlje Zapadnog Balkana i Tursku, ali i specifična pitanja za pojedinačne zemlje obuhvaćene ovim projektom.

Imajući u vidu da se Matrica kao alat primjenjuje po prvi put, BCSDN i ECLD razvili su priručnik za primjenu Matrice. CPCD, kao implementator projekta u BiH, je odredio i razvio set metodoloških alata kako bi bili obuhvaćeni svi indikatori (njih 151) navedeni u Matrici. U realizaciji istraživanja CPCD je koristio metodologiju koja je uključivala i participativni i stručni pristup prilikom skupljanja podataka i informacija za monitoring na državnom nivou. Tokom 2013. godine, vršena je ekstenzivna **analiza raspoloživih izvora** (*desk research*), odnosno zvaničnih dokumenata državnih institucija, relevantnih međunarodnih dokumenata, medijskih izveštaja, analiza i publikacija.

Informacije su dalje prikupljane putem **istraživanja** koje je sproveo CPCD i koje je rezultiralo izradom kvalitativnih analiza, uz angažman partnerskih OCD i eksperata: Fondacija za socijalno uključivanje u BiH za područja 2.2. i 3.3, Omladinski komunikativni centar (OKC Banja Luka) za područje 2.3, medijski ekspert iz Udruženja BH Novinari za područje 1.2, te ekspert za odnose vlada-OCD iz Asocijacije za demokratske inicijative za područje 3.2. Ovo partnerstvo zajednički su podržali Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) kroz 'Projekat održivog razvoja civilnog društva u BiH', i BCSDN kroz regionalni projekat "Pravna stečevina civilnog društva Balkana – Jačanje potencijala i kapaciteta OCD za zagovaranje i monitoring", kojeg finansira EU i BTĐ. Fokusirano na procjenu prakse u implementaciji legislative u smislu različitih indikatora u svim područjima Matrice, istraživanje je najvećim dijelom sprovedeno u periodu oktobar-novembar 2013. godine, a podaci su prikupljeni putem upitnika, intervju a i fokus grupa (za podoblast 1.2).

U okviru istraživanja dizajnirano je ukupno pet upitnika za podoblasti 1.1, 2.2, 2.3, 3.2. i 3.3. koje su popunjavali OCD lično ili istraživači putem intervju a. Polustrukturirani, uzorkovani i dubinski intervju i su provedeni za sve oblasti kako bi se potvrdile preliminarne informacije. U procesu istraživanja intervju irane su različite ciljne skupine uključujući predstavnike različitih nivoa vlasti, poslovnog sektora, medijskih stručnjaka, pravnih eksperata i OCD-a. Intervju i su uglavnom vođeni kao susreti 'licem u lice' ili putem konferencijskih video razgovora. Pored upitnika i intervju a, organizovane su dvije fokus grupe (u Sarajevu i Banja Luci) koje su se bavile indikatorima za podoblast 1.2, u odnosu na slobodu izražavanja i informisanja.

Kao dio **širih konsultacija**, CPCD je 14. i 15. januara 2014. godine¹¹, organizovao dvije informativno-konsultativne radionice o preliminarim rezultatima istraživanja na kojima su predstavljeni glavni nalazi i preporuke, te se razgovaralo o njihovim poboljšanjima ali i definiranju prioriteta za buduće zagovaračke aktivnosti. Radionicama su prisustvovali predstavnici 20 OCD iz cijele BiH, uključujući i OCD koje implementiraju regionalne projekte u Evropskoj uniji u okviru 'Partnerskog sporazuma: Podrška regionalnim tematskim mrežama Evropske unije', kao i predstavnici TACSO BiH i CBGI projekta.

¹¹ Radionice je podržao projekat 'Održivi razvoj civilnog društva u BiH', kojeg finansira USAID i BCSDN regionalni projekat "Stečevina civilnog društva na Balkanu – Jačanje zagovaračkih i monitoring potencijala i kapaciteta OCD", kojeg finansira EU i BTĐ.

Nakon radionica, CPCD je objavio tabelarni pregled nalaza i preporuka, i objavio otvoreni poziv za dostavu komentara o nalazima i preporukama na web stranicama CPCD-a. Poziv za dostavu komentara o nalazima i preporukama upućen je i relevantnim državnim i entitetskim ministarstvima i institucijama, kao i Savezima jedinica lokalne samouprave u oba entiteta.

Stoga, nalazi i preporuke dati u ovom Izveštaju odražavaju stručno mišljenje i mišljenje šireg broja OCD-a, dobijenih tokom istraživanja i procesa konsultacija.

2. Učešće OCD zajednice

Učešće OCD je od vitalnog značaja u stvaranju Izveštaja o poticajnom okruženju za razvoj civilnog društva u BiH. Brojne OCD su doprinijele izvještaju putem upitnika, učešća u intervjuima i fokus grupama ili svakodnevnim konsultacijama.

Potrebno je pomenuti da se prilikom istraživanja pažnja usmjerila na distribuiranje upitnika i kontaktiranje različitih OCD u smislu njihovog geografskog položaja, aktivnosti, ekspertize i veličine. Dok je učešće OCD-a osigurano nastojanjima CPCD-a i partnera, ipak se može zaključiti da je mali broj OCD-a bio zainteresovan za doprinos istraživanju i kreiranju zajedničke politike. Na primjer, upitnik vezan za procedure registracije i administrativne kontrole (podoblast 1.1) distribuiran je širokom broju OCD kroz mreže: Mreža Sporazum plus, Mreža pravde, BH Front 2003, NVO Vijeće, Mreža za izgradnju mira i Mrežu Volontiraj!. Procjenjuje se da je upitnik prosljeđen u otprilike 1500 OCD, u ovom slučaju samo je 48 OCD odgovorilo slanjem popunjenog upitnika. U slučaju istraživanja podoblasti 3.2, upitnik je prosljeđen prema 120 OCD, njih 42 su odgovorile; s druge strane od 26 vladinih institucija kojima je upućen upitnik, njih 10 je poslalo odgovor.

Tabela 1. Ukupan broj upitnika popunjenih od strane OCD-a i putem intervjua

Upitnici po podoblastima	1.1.	2.2.	2.3.	3.2.	3.3.
Broj OCD	48	16	47	42	16

U toku istraživanja održano je 29 intervjua sa predstavnicima vlasti, poslovnog sektora, medijskih stručnjaka, pravnih stručnjaka, međunarodnih projekata i predstavnika OCD-a. Radi procjene primjene slobode govora i odnosa OCD-a i medija, u odnosu na indikatore iz podoblasti 1.2, u novembru 2013. godine organizovane su dvije fokus grupe u Banja Luci i Sarajevu. U radu fokus grupa učestvovalo je ukupno 28 učesnika: aktivisti organizacija civilnog društva, novinari, predstavnici različitih neformalnih grupa i javne ličnosti.

3. Naučene lekcije

Matrica se dokazala kao sveobuhvatan alat za praćenje stanja poticajnog okruženja za OCD, uzimajući u obzir različite indikatore u okviru svakog standarda (podoblasti). Metodološka relevantnost Matrice je priznata od strane OCD koje su učestvovala u istraživanju i stručnjaka koji su provodili istraživanje. U prvoj godini primjene, Matrica se većinom primjenjivala za procjenu definisanih područja, standarda i indikatora u odnosu na državni nivoi, uključujući i neke reference nižih nivoa vlasti. Imajući na umu specifičnu administrativnu strukturu BiH, u budućoj primjeni Matrice neki indikatori će biti revidirani kako bi se usaglasili sa specifičnim ustavnim uređenjem BiH, a posebno sa nadležnostima i odgovornostima nižih nivoa vlasti, relevantnih za civilno društvo i njegov razvoj.

Uključivanje raznih aktera i stručnjaka prilikom prikupljanja podataka i informacija označen je kao uspješan pristup koji osigurava kvalitet i relevantnost. Veće učešće OCD i vladinih institucija je od

presudne važnosti u stvaranju relevantnog izvještaja u smislu tačnosti nalaza i relevantnosti preporuka, kao i za podizanje svijesti o potrebama za unapređenje poticajnog okruženja za razvoj OCD-a u BiH.

U smislu resursa, može se zaključiti da proizvodnja ovako sveobuhvatnog izvještaja može biti postignuta samo kroz sinergiju inicijativa koje finansiraju različiti donatori. Značaj ove sinergije doprinio je široj upotrebi Matrice kao korisnog alata za monitoring i u drugim inicijativama.

Naučene lekcije iz prve godine primjene Matrice koristiće se za revidiranje i usavršavanje metodologije za naredni monitoring.

IV. Nalazi i preporuke

Oblast 1: Osnovne pravne garancije sloboda

Ustav BiH (Aneks IV Daytonskog sporazuma) pruža opći pravni okvir zaštite ljudskih prava, uz direktnu primjenu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP) te njenih protokola kao i supremaciju nad ostalim zakonima u BiH. Član 11. EKLJP propisuje da svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja s drugima, uključujući i pravo osnivanja sindikata i pridruživanja sindikatima zbog zaštite svojih interesa. Pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja je nadalje zagarantirano i regulirano u Ustavima FBiH i RS-a, statutom Distrikta Brčko, Zakonima o udruženjima i fondacijama, Zakonima o javnim skupovima, Zakonom o političkim organizacijama te drugim zakonima relevantnim za političko, sindikalno, omladinsko i vjersko organizovanje i djelovanje, nacionalne manjine i poslovna udruženja, kao i međunarodnim dokumentima prihvaćenim u pravnom sistemu BiH.

Podoblast 1.1: Sloboda udruživanja

Zakonski okvir za djelovanje nevladinih organizacija u BiH određen je državnim i entitetskim zakonima o udruženjima i fondacijama te zakonom o udruženjima i fondacijama Brčko Distrikta.¹² Zakoni definiraju organizacije civilnog društva kao udruženja građana i fondacije. Svaka osoba ili pravno lice mogu osnovati udruženje ili fondaciju, u bilo koju svrhu u skladu sa Ustavom i pravnim okvirom. Ciljevi i djelatnosti udruženja ili fondacija ne mogu uključivati angažiranje ili finansiranje političkih stranaka, finansiranje kandidata u predizbornim kampanjama, kao ni prikupljanje sredstava za političke stranke i njihove kandidate. Donošenjem navedenih zakona o udruženjima i fondacijama 2001. i 2002. godine došlo je do značajne harmonizacije zakonskog okvira i okruženja u kojem djeluju OCD-i u BiH. Međutim, određene razlike između ovih i pratećih zakona rezultiraju stvaranjem različitih okruženja za OCD-e, vidljivim već prilikom osnivanja udruženja ili fondacija.

Udruženje kao neprofitnu organizaciju mogu osnovati najmanje tri fizička ili pravna lica kako bi se zadovoljio zajednički ili javni interes. Fondaciju kao neprofitnu organizaciju može zasnovati jedno ili više fizičkih ili pravnih lica za upravljanje konkretnom nekretninom u javnom interesu ili u dobrotvorne svrhe. Upravni odbor fondacije mora imati najmanje tri člana. Za osnivanje fondacije na državnom nivou ili na nivou FBiH predviđen je imovinski cenzus u iznosu od 2,000.00 KM. Početni kapital u Republici Srpskoj za osnivanje fondacije nije određen zakonom. Umjesto toga, navodi se da fondacija mora imati određena finansijska sredstva ili druge vidove imovine. Značajno je istaći da, iako su humanitarne organizacije u RS-u izuzete od plaćanja poreza na profit, ne postoji posebni zakon koji konkretno definira i uređuje njihov status.¹³ Takav zakon ne postoji ni na državnom nivou, dok su u FBiH pored Zakona o udruženjima i fondacijama, na snazi pojedini članovi Zakona o humanitarnoj djelatnosti i humanitarnim organizacijama iz 1998. godine.¹⁴ Registrirani OCD-i se izuzimaju od oporezivanja i dobijaju određene olakšice i u slučaju dobijanja statusa organizacija od javnog interesa. Međutim, ni ovo statusno pitanje, prema mišljenjima OCD-a,¹⁵ nije dovoljno jasno regulirano postojećim propisima. Dodatno, sam postupak dodjeljivanja statusa udruženja od javnog interesa na državnom i na entitetskim nivoima je različit i dodijeljen je samo malom broju OCD-a. Stoga je nužno jasnije definirati status organizacija od javnog interesa

¹² Zakon o udruženjima građana i fondacijama (Službene novine BiH, br. 32/01), Zakon o udruženjima i fondacijama (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 52/01), Zakon o udruženjima građana i fondacijama u FBiH (Službene novine FBiH, br. 43/02) i Zakon o udruženjima građana i fondacijama Brčko Distrikta u BiH (Službene novine Brčko Distrikta u BiH, br. 12/02).

¹³ Zakonom o porezu na dobit u RS-u humanitarne organizacije su izuzete od plaćanja poreza na dobit.

¹⁴ Zakonom o udruženjima građana i fondacijama u FBiH (Službene novine FBiH, br. 43/02), stavljen je van snage Zakon o humanitarnoj djelatnosti i humanitarnim organizacijama (Službene novine FBiH, br. 35/98), izuzev članova 2, 5, 11, 12, 22. stav 2, 26, 27, 29. stav 2, 30. stav 1, i članova 34, i 35. Prema istim, humanitarne organizacije se osnivaju kao nevladine organizacije radi vršenja humanitarne djelatnosti i imaju svojstvo pravne osobe, a svoju djelatnost obavljaju na načelima humanosti, nepristrasnosti, nezavisnosti i dobrovoljnosti.

¹⁵ Ovo pitanje je istaknuto na Informativno-konsultativnoj radionici održanoj 15.01.2014. godine, u sklopu širih konsultacija koje je CPCD sproveo za potrebe ovog Izveštaja. Za više informacija, vidi Poglavlje III.

te izvršiti harmonizaciju zakona o udruženjima i fondacijama i njihovo dalje usklađivanje sa poreskim zakonima. Također, potrebno je donijeti legislativu koja bi na adekvatan način regulirala status humanitarnih organizacija i koja bi također bila harmonizirana sa relevantnim zakonima.

Udruženja mogu zasnovati svoje saveze ili druge oblike udruživanja i slobodno se udruživati i saradivati sa međunarodnim organizacijama radi unapređenja istih prava i interesa. Prema istraživanju koje je 2012. godine sproveo CPCD za TACSO¹⁶, u BiH postoji preko 50 aktivnih mreža OCD-a.

Registracijom udruženje ili fondacija stječe svojstvo pravnog lica. Registracija OCD-a je dobrovoljna i OCD-i registrirani u jednom entitetu mogu nesmetano djelovati u drugom. U BiH ne postoji jedinstveni registar organizacija civilnog društva. Udruženja i fondacije se upisuju u odgovarajuće registre na državnom, entitetskom ili kantonalnom nivou, zavisno od područja njihovog djelovanja određenog statutom.¹⁷ Nepostojanje jedinstvenog registra ili baze podataka svih OCD-a u BiH je ozbiljan nedostatak koji se negativno odražava na ukupno okruženje u kojem djeluju OCD-i, ostavljajući prostor za zloupotrebe i nipodoštavanje doprinosa i značaja civilnog društva. Ukupan broj OCD-a u BiH ne može se utvrditi sa preciznošću. Ne postoje podaci o broju aktivnih OCD-a, niti uporedni podaci o registraciji, klasifikaciji djelatnosti, provedenim projektima, donatorima, godišnjim i finansijskim izvještajima; nema adekvatnog mehanizma za praćenje OCD-a radi ispunjenja obaveza države u borbi protiv pranja novca i terorizma. Ministarstvo pravde BiH se već nekoliko godina bavilo pitanjem uspostave jedinstvenog registra udruženja i fondacija u BiH.¹⁸ Prema zadnjim dostupnim informacijama, moguće rješenje bi se moglo naći potpisivanjem Memoranduma o razumijevanju za uspostavljanje Zajedničkog registra udruženja i fondacija u BiH.¹⁹

U odnosu na sam proces registracije, istraživanje koje je sproveo CPCD²⁰ pokazuje da je većina (56% od ispitanih) OCD-a ocijenilo postupak registracije kao jednostavan i moguć u propisanom roku od 30 dana. Međutim, istaknuto je da se prilikom registracije OCD-i još uvijek suočavaju sa različitim ograničenjima, od kojih su najčešći: zahtjevi za dostavljanje dodatnih dokumenata, restrikcije prilikom određivanja imena organizacije²¹, te različita tumačenja zakona ili samovoljna postupanja državnih službenika koji provode proces registracije. Iako se određene poteškoće mogu javiti na svim administrativnim nivoima, postupak registracije na državnom nivou označen je kao najproblematičniji, sa slučajevima iznimno duge i otežane procedure za registraciju strukovnih udruženja i krovnih asocijacija.²² Ovakva praksa djeluje destimulativno na OCD-e u procesu registracije, što je pokazao i slučaj jedne neformalne organizacije koja je, nakon dugotrajnog postupka registracije, a koji je trajao ukupno osamnaest mjeseci, odustala od registriranja na državnom nivou.²³ U BiH ne postoji mogućnost *online* registracije na bilo kojem nivou, što bi u konačnici moglo dovesti do značajnog smanjenja troškova i pojednostavljenja procedure. Trenutno,

¹⁶ "Izveštaj o ocjeni mreža/platformi/inicijativa/koalicija OCD-a u BiH", TACSO sa CPCD-om, septembar 2012. godine.

¹⁷ Registre vode nadležna ministarstva, konkretno Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo pravde FBiH, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave RS-a i kantonalna ministarstva pravde.

¹⁸ Ministarstvo pravde BiH je pripremlilo prednacrt Okvirnog zakona o uspostavljanju zbirnog zajedničkog registra nevladinih, neprofitnih organizacija u BiH u 2013. godini. U 2011. godini, prijedlog zakona o uspostavljanju zbirnog zajedničkog registra nevladinih organizacija u BiH upućen je u parlamentarnu proceduru, ali je odbačen.

¹⁹ Vidi: <http://www.mpr.gov.ba/aktuelnosti/propisi/propisi/default.aspx?id=3842&langTag=bs-BA>.

²⁰ Za potrebe izrade Izveštaja, CPCD je izvršio istraživanje na bazi upitnika. Upitnik vezano za procedure registracije i administrativne kontrole, distribuiran je u oktobru 2013. godine putem mreža: Mreža Sporazum plus, Mreža pravde, BH Front 2003, NVO Vijeće, Mreža za izgradnju mira i OKC Banja Luka, dok je 48 OCD-a odgovorilo na isti.

²¹ Udruženje mora imati naziv koji predstavlja imenicu na B/H/S jeziku i to ne može biti izvedenica iz više riječi. Kako je to istaknuto u USAID-ovom Indeksu održivosti OCD-a za Centralnu i Istočnu Evropu te Evroaziju za 2012. godinu, organi koji se bave registracijom su uveli praksu da organizacijama civilnog društva uskrate pravo da koriste riječi „centar“, „institut“ ili „agencija“ iako zakon to direktno ne zabranjuje.

²² Vidi: TACSO, BiH izvještaj za 2011. godinu, te USAID-ov Indeks održivosti OCD-a za 2012. godinu.

²³ Nakon tri podnesena zahtjeva, neformalno udruženje Sažetak iz Doboja je odlučilo da ne nastavi sa postupkom registracije. Primjedbe na aplikaciju koje su imali državni službenici koji su provodili postupak registracije, odnosile su se na izbor imena udruženja, nabrojane djelatnosti, kao i na činjenicu da je udruženje registraciju vršilo na državnom, a ne na entitetskom nivou.

novčani iznosi za plaćanje taksi prilikom registracije su skupi i nejednaki, a čak 60% ispitanih organizacija civilnog društva smatra da su troškovi procesa registracije nesrazmjerno visoki.²⁴

Udruženje ili fondacija može prestati sa radom dobrovoljno ili po sili zakona. Pravni okvir pruža garancije protiv miješanja države u interne stvari udruženja ili fondacija. Prilikom istraživanja, većina organizacija civilnog društva je navela da se vlasti nisu uplitale u njihove interne poslove, iako postoji nekoliko izolovanih primjera direktnog uplitanja države u interne poslove udruženja. Do sada nije registriran ni jedan slučaj ukidanja organizacije civilnog društva po sili zakona. Nadzor nad zakonitošću rada udruženja ili fondacija vrši nadležni organ uprave u čije područje spada praćenje stanja u oblasti na koju se odnosi djelatnost udruženja ili fondacije. Iako se u većini slučajeva OCD-i ne susreću sa kontrolom nadležnih organa, postoje primjeri u kojima su određene organizacije bile izložene različitim vrstama pritisaka, najčešće politički motiviranih²⁵ i/ili koji su se vršili kroz kroz kontinuirane i razne vidove inspekcija (finansijske, inspekcije rada i poslovanja, i sanitarne inspekcije).²⁶ Sankcije koje su u ovim/sličnim slučajevima snosili OCD-i ili pojedinci najčešće su temeljene na zakonskim odredbama koje se provode iznimno rijetko ili nikako.²⁷ Selektivna primjena pozitivnih propisa u ovakvim slučajevima za cilj ima destimulaciju rada OCD-a koje kritiziraju rad vladajućih struktura ili se zalažu za ostvarenje određenih prava. Samo u rijetkim slučajevima su OCD-i pokretali upravne sporove protiv odluka ili rješenja nadležnih organa, iako isti predstavljaju važan korektiv u postupanju nadležnih organa.

Udruženja i fondacije u BiH se finansiraju iz sredstava obezbijeđenih od strane trećih lica iz zemlje ili inostranstva ili vlastitim aktivnostima koje provode u skladu sa statutom. OCD-i mogu obezbijediti finansijska sredstva putem članarina, iz budžeta ili javnih fondova, sponzorstva ili donacija u novcu ili nature, kamata, dividendi i ostalih investicionih prihoda, a u RS-u²⁸ i prihoda od nekretnina, prihoda od prodaje ili prenosa dobara, osim dobara koja se koriste ili su se koristila za obavljanje (profitne) djelatnosti. Registrirane organizacije civilnog društva su obavezne primjenjivati entitetske zakone i regulative o računovodstvu, uz primjenu Međunarodnih računovodstvenih standarda te su obavezne slati standardizirane godišnje finansijske izvještaje agencijama za finansijske i informatičke usluge. Obrasci za dostavljanje izvještaja razlikuju se u entitetima i u odnosu na uvažavanje specifične prirode OCD-a. Većina OCD-a spadaju u kategoriju malih pravnih lica i ne podliježu obavezi revizije finansijskih izvještaja.

Glavne preporuke za djelovanje:

- Formiranje jedinstvenog registra organizacija civilnog društva koji bi pružio uvid o svim organizacijama civilnog društva u zemlji i podatke o tačnom broju i strukturi organizacija civilnog društva.
- Ujednačiti procedure i troškove registracije na svim nivoima vlasti za sve organizacije civilnog društva u zemlji.
- Donijeti legislativu koja bi regulirala status humanitarnih organizacija u oba entiteta i na državnom nivou.

²⁴ Primjer: za registraciju ili promjenu upisa na državnom nivou potrebno je izdvojiti 200 KM, a u Kantonu Sarajevo 100 KM. Rezultati ispitivanja pokazuju da su se troškovi registracije (na različitim nivoima) kretali od 50 do 1000 KM.

²⁵ Posebno rigidni primjeri policijskih pritisaka bili su prema aktivistima građanske inicijative "Glasat ću za Srebrenicu", na šta su upozorili iz Vijeća Evrope i Institucije Ombudsmena za ljudska prava u Sarajevu.

²⁶ Ispitivanje je pokazalo da u većini organizacija civilnog društva nadležne vlasti nisu izvršile nikakvu vrstu inspekcije, međutim, bilo je nekoliko slučajeva u kojima su organi civilnog društva bili predmet uzastopnih posjeta raznih inspekcija (finansijske, inspekcije rada i poslovanja te sanitarne inspekcije), a zbog kritike koju su uputili određenim državnim institucijama/organima.

²⁷ Tako je, na primjer, pokrenut postupak protiv dvoje aktivista neformalnog udruženja Akcija građana koji su, dvije godine nakon izbora, neovlašteno uklanjali predizborne plakate. Aktivisti su ukoreni od strane Općinskog suda u Sarajevu i naloženo im je plaćanje sudskih troškova u iznosu od 120 KM. Vidi više na: <http://www.akcijagrađana.org/akcije#sthash.513Kny6V.dpuf>

²⁸ Federacija BiH nema nadležnosti u pogledu poreza na imovinu, već ovo pitanje spada u nadležnost kantona što pogoduje različitim zakonskim rješenjima.

Podoblast: 1.2 Povezane slobode

Duboka socijalna i ekonomska kriza u BiH dovela je do vala javnih protesta, organiziranih i spontanih okupljanja građana. **Sloboda mirnog okupljanja** garantirana je ustavima, pozitivnim propisima i međunarodnim dokumentima. Kao takva, može se ograničiti jedino zakonom. U kontekstu BiH riječ je o Zakonu o javnom okupljanju RS-a²⁹, zakonima o javnom okupljanju kantona te Zakonu o javnom okupljanju Brčko Distrikta. Javnim okupljanjem građana smatra se svako organizirano okupljanje građana koje se održava na primjerenom mjestu, čiji broj i identitet nije unaprijed određen i na kome okupljanje građana ne dovodi do ugrožavanja prava drugih lica, javnog morala, bezbjednosti ljudi i imovine, zdravlja ljudi i ometanja javnog saobraćaja. Uobičajeni vid javnog okupljanja je mirno okupljanje i javni protest, iako su izrazom "sloboda okupljanja" obuhvaćeni i drugi vidovi okupljanja.

U novembru 2013. godine, nakon više od godinu dana, podnesen je zahtjev za pokretanjem prekršajnog postupka protiv devet osoba, okupljenih oko inicijative "Park je naš" jer su za vrijeme protesta, radi očuvanja zelene površine u Banja Luci tokom nekoliko dana u junu 2012. godine "prelazili na crveno svjetlo" te šetanjem po kolovozu "ometali normalno odvijanje saobraćaja". Tom prilikom policijski službenici nisu saopćili legitimiranim licima da su ovi počinili prekršaj, već da se radi o redovnom legitimiranju.

U navedenim zakonima, principi koji definiraju slobodu okupljanja u načelu su pravilno postavljeni, međutim, kada je riječ o uvjetima za ostvarivanje ustavno garantiranog prava na okupljanje, isti su preregulirani. U Zajedničkom mišljenju o Zakonu o javnom okupljanju Kantona Sarajevo koje su dali Venecijanska komisija i OSCE/ODIHR (2010. godine) navodi se da: "Zakon treba da manje precizno regulira uvjete za ostvarivanje ustavno garantiranog prava na okupljanje, posebno kad njegovo ostvarivanje ne predstavlja prijetnju javnom redu i kad u stvari intervencija vlasti nije potrebna."³⁰ Iako se ova deklaracija odnosi na zakon Kantona Sarajevo, njene preporuke mogu se primijeniti i na ostale primjenjive zakone.

Prema Zakonu o javnom okupljanju RS-a, prostor primjeren za javni skup je javno mjesto koje je pristupačno i pogodno za okupljanje lica. Aktom grada, odnosno općine, određuje se prostor primjeren za javni skup.³¹ Odredba da se mirno okupljanje ne može održavati „u blizini objekata koji se posebno obezbjeđuju na udaljenosti najmanje 50 metara od njih“ ostavlja prostor za mogućnost zloupotrebe vlasti. Dodatno, prema odlukama jedinica lokalne samouprave u RS-u, udruženja su obavezna platiti naknadu za korištenje javnog prostora, bez obzira da li se prostor koristi za neprofitne aktivnosti. Prema Zakonu o javnom okupljanju RS-a, nadležni organ će rješenjem zabraniti održavanje mirnog okupljanja, ako, između ostalog, nije blagovremeno i uredno prijavljeno. Protiv rješenja o zabrani održavanja mirnog okupljanja organizator može podnijeti žalbu.³² Nezadovoljstvo političkim dešavanjima u BiH građani ispoljavaju i spontanim protestima, kao što se to desilo kod „JMBG protesta za bebe“, u kojem je nekoliko stotina učesnika protesta, okupljenih ispred Parlamentarne Skupštine BiH u junu i julu 2013. godine u Sarajevu, tražilo hitno donošenje Zakona o jedinstvenom matičnom broju građana.³³

²⁹ Zakon o javnom okupljanju, Službeni glasnik RS-a, br. 118/08.

³⁰ Venecijanska komisija i OSCE/ODIHR, Zajedničko mišljenje o Zakonu o javnom okupljanju Kantona Sarajevo (BiH), Venecija: juni 2010. godine, str. 3.

³¹ Izuzev prostora određenog aktom grada, odnosno općine, mirno okupljanje ne može se održavati u blizini: bolnica, dječjih vrtića i osnovnih škola, u nacionalnim parkovima i zaštićenim parkovima prirode, u blizini spomenika kulture. Mirna okupljanja dalje su zabranjena na magistralnim, regionalnim i lokalnim putevima, na način kojim se ugrožava bezbjednost saobraćaja, ili u blizini objekata koji se posebno obezbjeđuju na udaljenosti najmanje 50 metara od njih.

³² Nadležni organ dužan je da žalbu sa spisima odmah dostavi ministru unutrašnjih poslova. Rješenje po prijemu žalbe mora se donijeti i dostaviti organizatoru najkasnije u roku od 24 sata od prijema žalbe. Ukoliko ministar u utvrđenom roku ne donese odluku na osnovu žalbe, može se održati mirno okupljanje. Organizator je dužan da odmah po prijemu rješenja kojim se zabranjuje mirno okupljanje obavijesti javnost o tome i, po mogućnosti, ukloni javno istaknuta obavještenja o sazivanju mirnog okupljanja. Protiv ovoga rješenja može se pokrenuti upravni spor pred nadležnim sudom.

³³ Dana 05.06.2013. godine, nekoliko stotina učesnika protesta, okupljenih pred državnim institucijama tražilo je hitno donošenje Zakona o jedinstvenom matičnom broju građana. Učesnici protesta su blokirali prilaz institucijama i spriječili da bilo ko od funkcionera ili službenika napusti zgrade u kojima rade. Proteste je inicirala vijest da je tromjesečnoj Belmini Ibršević uskraćena mogućnost liječenja u inostranstvu, jer nije imala jedinstveni matični broj građana (JMBG) te nije mogla da dobije pasoš.

U BiH ne postoje zvanične statistike niti javno dostupne informacije o broju održanih okupljanja ili protesta, kao ni o policijskom uznemiravanju, privođenju i ispitivanju aktivista civilnog društva. Prema raspoloživim informacijama iz medija, u posljednje dvije godine registrirano je nekoliko slučajeva policijskog isljeđivanja i uznemiravanja aktivista civilnog društva, naročito sudionika protesta. Tako su sudionici JMBG protesta bili predmetom „posebnih istražnih radnji“ te su neki aktivisti označeni kao vođe protesta saslušavani u policiji. Isto se desilo i sudionicima višednevnih protesta protiv uništavanja zelenih površina u Banja Luci, organiziranih u ljeto 2012. godine, te organizatorima studentskih demonstracija, također u Banja Luci, u junu 2013. godine.³⁴

Ostvarivanje slobode okupljanja te promicanje i zaštita mirnih protesta, traže ne samo adekvatan pravni okvir već i stalne napore za njihovo djelotvorno izvođenje. Neophodan dijalog između organizatora protesta, vlasti i policije, te programi obuke o ljudskim pravima za policiju, mogu doprinijeti unapređenju i zaštiti ljudskih prava u kontekstu mirnih protesta.

Glavne preporuke za djelovanje:

- Izvršiti analizu i izmjene postojećih zakona o javnom okupljanju vodeći računa o demokratskim standardima, preporukama Venecijanske komisije te principima reguliranja i ostvarivanja ciljeva prava na mirno okupljanje i javni protest.
- Ukinuti općinske naknade za korištenje javnog prostora za neprofitne aktivnosti OCD-a.
- Razviti mehanizam prikupljanja informacija o slučajevima uznemiravanja, privođenja i policijskih saslušanja aktivista civilnog društva, kao i članova različitih grupa na društvenim mrežama novinara, intelektualaca i javnih branitelja ljudskih prava.

Prava na **slobodu izražavanja** te prikupljanja i širenja informacija je zagarantirano Ustavom BiH, članom 10. EKLJP, kao i zakonima i međunarodnim dokumentima priznatim od strane BiH, koja se kao takva moraju se poštovati od strane svih aktera na javnoj i društvenoj sceni u BiH. BiH je prva zemlja na Zapadnom Balkanu koja je dekriminalizirala klevetu, što je rezultiralo otklanjanjem svake mogućnosti krivičnog kažnjavanja pojedinaca radi javno iznesenog mišljenja i ohrabivanjem profesionalnih aktivnosti novinara i OCD-a. Međutim, veliki broj sudskih slučajeva³⁵ koji se odnose na ovo pravo, kao i nedostatak učinkovite prakse u zaštiti prava na pristup informacijama, jasni su pokazatelji problema u implementaciji zakona kojima je zaštićena sloboda dobijanja/prikupljanja, obrade i distribucije informacija. U praksi, postoji veća zakonska i institucionalna zaštita javnih službenika nego građana i aktivista OCD-a. Aktivisti OCD-a i novinari su izloženi brojnim oblicima otvorenih i/ili skrivenih pritisaka i ograničavanja njihovog rada radi kritičkih opservacija o javnoj vlasti, institucijama i pojedincima na značajnim funkcijama. Eklaktan primjer institucionalnog i političkog pritiska na OCD-e jeste odluka Zastupničkog doma Parlamentarne Skupštine BiH iz aprila 2013. godine da predstavnicima CCI-a³⁶ zabrani prisustvovanje sjednicama Doma naroda radi kritičkog izvještavanja CCI-a o radu ove institucije.

³⁴ Više informacija dostupno na:

<http://www.6yka.com/home/tag/picin%20park>http://www.slobodnabosna.ba/vijest/9545/zbog_izjava_da_su_automobili_pred_parlamentom_ukradeni_tuzbe_za_klevetu_protiv_bevande_i_pandureviceve.html, <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:445322-Banjaluca-Policija-u-Studenjaku-bez-dozvole>.

³⁵ U periodu od 2003. do 2013. godine, u sudovima u BiH podneseno je više od 700 tužbi za klevetu, od čega najveći broj protiv novinara i medija (oko 500), zatim protiv političara, sindikalnih aktivista i predstavnika OCD-a. Sudske presude u nekim slučajevima štite javne službenike i javne ličnosti više nego građane.

³⁶ Vidi više na: <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/kolegij-predstavnickog-doma-odstranio-cci>.

Zakonodavni okvir obezbjeđuje ograničenje govora mržnje³⁷, ali u njemu nema jasne i sveobuhvatne definicije govora mržnje niti zaštite od istog. Postojeći krivični zakoni ne obuhvataju pozitivne obaveze člana 10. EKLJP i nisu u skladu sa međunarodnim standardima - govor mržnje nije definiran kao krivično djelo,³⁸ te poricanje genocida, ratnih zločina ili holokausta nije kažnjivo. Kao posljedica toga, predstavnici OCD-a su u mnogim slučajevima žrtve govora mržnje, verbalnih ili drugih vrsta napada.³⁹ Organizacije civilnog društva, organizacije koje se bave pitanjima ljudskih prava i zaštitom povratnika⁴⁰, pitanjima LGBT populacije, pravima žena te navijačke skupine su posebno izložene neprijateljstvu, verbalnim napadima, uvredama i diskriminaciji, kao i saslušanjima i informativnim razgovorima u policiji i podizanju sudskih tužbi.

Nakon što je u javnosti prikazan film o njenom pokojnom suprugu, humanisti Neđi Galiću koji je u ratu spasio mnoge bošnjačke porodice, Štefica Galić, predstavnica OCD-a i novinarka, pretučena je i verbalno zlostavljana u svom rodnom Ljubuškom. Nakon dvije godine pokušaja pravne i profesionalne novinarske zaštite, te reagiranja medija i organizacija civilnog društva, Štefica Galić se u novembru 2013. godine morala preseliti u drugi grad radi vlastite sigurnosti i sigurnosti svoje porodice. Žalbena komisija Vijeća za štampu, razmotrila je 15 žalbi na pisanje štampanih i online medija u vezi sa ovim slučajem.

Postojeći zakonski okvir nije restriktivan i garantira **slobodu pristupa informacijama** svima, kao i slobodu primanja, prikupljanja i širenja informacija za sve OCD-e i aktiviste. Objavljivanje informacija je pravilo, a neobjavljivanje izuzetak u skladu sa državnim i entitetskim zakonima o slobodnom pristupu informacijama. Međutim, entitetski zakoni nisu u skladu sa državnim zakonom po pitanju sankcija. Nemogućnost određivanja odgovornosti javnih službenika i nedostatak adekvatnih sankcija za nepružanje informacija, može se ocijeniti kao jedan od oblika "miješanja u stepen realizacije prava na prikupljanje informacija"⁴¹, što naglašava potrebu usklađivanja entitetskih zakona sa državnim. U odnosu na zadiranje/uplitanje javnih vlasti, političara ili bilo kojih drugih pojedinaca u ostvarivanje prava na slobodu izražavanja različitih grupa ili pojedinaca, u praksi do izražaja dolazi neusklađenost zakona⁴², kao i tendencija vlasti prema izmjenama zakona usmjerenih ka uskraćivanju prava na slobodu izražavanja i infomiranja za određene društvene grupe i pojedinca.⁴³

U BiH postoji pluralizam medija - oko 250 medija i 2,18 miliona korisnika interneta, što utiče na jačanje pluralizma informacija i mišljenja te diversifikaciju izvora informacija za građane.⁴⁴ U praksi (kroz medijske i druge javne kanale komunikacije) nema profilirane i kontinuirane prezentacije i promocije rezultata ODC-a, niti adekvatne javne valorizacije njihovih akcija. "Javni mediji su u potpunosti izgubili svoje društvene odgovornosti i nisu istinski posvećeni misiji koja je u službi

³⁷ Zakon o zabrani diskriminacije iz 2009. godine zabranjuje zagovaranje nacionalne, rasne ili religiozne mržnje (Član 4, stav 6). Ostaje nejasno kako ta zabrana može biti implementirana u praksi.

³⁸ Vlasti u FBiH i RS-u nisu pokazale spremnost da prihvate amandmane na krivične zakone za definiranje zločina iz mržnje, kao što je predložila Koalicija za borbu protiv govora mržnje i zločina mržnje.

³⁹ U slučaju javnosti poznatog „Queer festivala“ nije bilo reakcija bilo koje institucije po pitanju nasilja nad posjetiocima festivala 2008. godine te nisu poduzeti nikakvi koraci u krivičnom gonjenju napadača. Tužba podnesena Ustavnom sudu BiH 2011. godine još uvijek nije riješena.

⁴⁰ Kao što je slučaj govora mržnje upućenog prema *Bakiri Hasečić, predsjednici Udruženja Žene žrtve rata, na koji je reagirala Koalicija za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje*, vidi više na: <http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=50462>

⁴¹ Učesnik fokus grupe, održane u Banja Luci, 2.11.2013. godine za potrebe ovog izvještaja.

⁴² Primjer: Pravilnik Suda BiH o pristupu informacijama određuje anonimizaciju svih sudskih presuda te se na taj način uskraćuje pravo javnosti da dosljedno prati rad Suda BiH, a naročito postupaka koji se vode za djela ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti, a što je od presudnog značaja za proces pomirenja u BiH i javnu satisfakciju žrtava rata i njihovim porodicama. Pravilnik Suda BiH je u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka koji nije harmoniziran sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama.

⁴³ Naročito zabrinjavajući pokušaji zadiranja u pravo na slobodu izražavanja jesu pokušaji Ministarstva pravde BiH, početkom 2013. godine, da unese izmjene u Zakon o slobodi pristupa informacijama, koje bi suzile i ograničile pristup informacijama, a sve radi harmonizacije sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka. Zbog snažnih reakcija OCD-a i medija ovi amandmani su privremeno suspendirani, međutim, cijeli slučaj je još uvijek aktivan.

⁴⁴ U istraživanju provedenom od strane Udruge BH novinari i Fonadacije Friedrich Ebert od ukupnog broja anketiranih, 38% je mišljenja kako je „internet demokratizirao komunikaciju i omogućio pluralizam mišljenja“. Sa druge strane, 32% ispitanika ne smatra da su, unatoč povećanju broja internetskih portala i javno dostupnih medijskih sadržaja, kvalitetnije informirani.

javnog interesa.”⁴⁵ Učesnici fokus grupa održanih u Sarajevu i Banja Luci u novembru 2013. godine zaključili su da je praktično nemoguće postići jednak pristup medijima⁴⁶ za značajan broj organizacija i udruženja ranjivih i manjinskih grupa zbog: a) političkih i etno – nacionalnih koncepata razmijevanja uloge OCD-a i medija u bosansko-hercegovačkom društvu; b) novinara i urednika koji ne razumiju rad i značaj aktivnosti OCD-a i ne žele ili se ne usuđuju pratiti njihov rad; c) velikog broja OCD-a i njihovih aktivista, zbog čega je teško kvalitetno i u kontinuitetu pratiti ključne OCD-e; d) nedostatka razmijevanja medija od strane OCD-a; e) postojanja izvjesnog “takmičenja” između medija i OCD-a u produkciji medijskih sadržaja; f) OCD-i nemaju jasnu strategiju u odabiru kanala komunikacije i medija koji će u određenim aktivnostima biti najbolji transmiteri informacija za građane u lokalnim zajednicama ili regijama u kojima djeluju. Istovremeno, postoje primjeri dobre prakse i rezultata udruženog djelovanja medija i aktivista OCD-a u interesu šire javnosti, zasnovanih na mreži ličnih kontakata profesionalaca u javnim institucijama, medijima i sektoru organizacija civilnog društva.⁴⁷ U skladu sa ovakvim primjerima, učesnici fokus grupa kao imperativ su predložili stvaranje zajedničke platforme OCD-a i medija za zagovaračke akcije i facilitaciju protoka informacija.

U skladu sa zakonom, komunikacijski kanali mogu biti predmet posebnog nadzora sigurnosno-obavještajne i policijskih agencija u BiH. Zahvaljujući tradicionalnim medijima, *online* portalima i Facebooku, akcije praćenja i prisluškivanja aktivista civilnog društva, građana i novinara u Sarajevu i Banja Luci, razotkrivene su široj javnosti,⁴⁸ nakon čega je ostalo nejasno da li su iste poduzimane u skladu za važećim zakonima.⁴⁹ Očito je kako pored dobrog zakonskog okvira, utemeljenog na međunarodnim standardima, u BiH treba mnogo više biti prisutan “civilni nadzor” nad radom obavještajno-sigurnosnih agencija i policije, kako bi se spriječila nepotrebna zadiranja u privatnost i aktivnosti medija i OCD-a te kršenja prava na slobodu izražavanja.

Glavne preporuke za djelovanje:

- Formirati intersektoralnu lobističku grupu OCD-a i medija za zaštitu i javnu odbranu prava na slobodu izražavanja.
- Usvojiti amandmane na krivične zakone u smislu osiguranja zaštite prava na slobodu izražavanja te preciznog definiranja krivičnih djela „govora mržnje“ i „zločina iz mržnje“.
- Usvojiti amandmane na entitetske Zakone o slobodi pristupa informacijama (ZOSPI) kako bi se usaglasili sa državnim Zakonom u smislu: vremenskih ograničenja, forme komunikacije sa osobama zainteresiranim za saznavanje informacija i sankcija za javne ustanove i odgovornu osobu u slučaju neusaglašavanja.

⁴⁵ Osvrt dat na fokus grupi održanoj u Banja Luci 02.11.2013. godine.

⁴⁶ U skladu sa pravilima Regulatorne agencije za komunikacije i Vijeća za štampu u BiH, te sa internim pravnim aktima i uredničkim principima medija, mediji bi se trebali pridržavati principa jednakog pristupa medijskom prostoru za aktiviste organizacija civilnog društva.

⁴⁷ Primjer: zajednički naponi Transparency International-a u BiH i medija doprinijeli su uključivanju građana u otkrivanju i prijavljivanju koruptivnih aktivnosti.

⁴⁸ U Sarajevu su tokom 2012. i 2013. godine, u okviru akcije „Patriot” prisluškivani novinari FTV-a, dok je u akciji “Lutka” tražen nalog za prisluškivanje telefona u redakciji Oslobođenja i magazina Dani. Vidi više na: www.bhnovinari.ba.

⁴⁹ Agencija za istrage i zaštitu (SIPA), Obavještajno-sigurnosna agencija BiH i Tužilaštvo BiH nisu dali javno objašnjenje o svojim akcijama vezanim za prisluškivanje novinara, prema zahtjevu Linije za pomoć Udruženju BH novinari. Ovim povodom Udruženje BH novinari i Linija za pomoć BH novinarima tražili su posebno zasjedanje Zajedničke komisije Parlamentarne skupštine BiH za nadzor nad radom bosansko-hercegovačke obavještajno-sigurnosne službe u vezi ovih slučajeva.

Oblast 2: Okvir finansijske vitalnosti i održivosti OCD-a

Podoblast 2.1: Porezni/fiskalni tretman OCD-a i njihovih donatora

U odnosu na oporezivanje prihoda udruženja i fondacija isto je uređeno entitetskim zakonima koji iako reguliraju istu materiju imaju različita zakonska rješenja u određenim segmentima. Prema registraciji OCD-a određene su njihove poreske obaveze - od registracije udruženja i fondacija na određenom nivou zavisi i mogućnost apliciranja za finansijska izdvajanja od strane različitih nivoa vlasti (državnog, entitetskog, kantonalnog i općinskog).

Udruženja i fondacije su izuzete od poreza na profit i dohodak ukoliko obavljaju neprofitnu djelatnost za koju su osnovane. U FBiH, udruženja i fondacije generalno su izuzete od primjene odredbi Zakona o porezu na dobit pravnih lica kad je riječ o prihodima koje stiču obavljanjem općekorisnih ili zajedničkih djelatnosti u skladu sa statutom. U Republici Srpskoj Zakon o porezu na profit predviđa da javne institucije i humanitarne organizacije ne plaćaju porez na profit ostvarenu po osnovu prihoda iz budžeta, javnih fondova ili "sponzorstva" u novcu ili naturi. Shodno ovome, ako organizacija u RS-u ne prijavi profit po osnovu grantova/ donacija ne podliježe oporezivanju. Donacije javnim institucijama, humanitarnim, kulturnim i obrazovnim organizacijama priznaju se kao rashod u iznosu do 3% od ukupnog prihoda u toj poreskoj godini, s tim što se donacija koja prelazi taj iznos može prenositi u naredne tri godine umanjujući buduće donacije.

Entitetski zakoni predviđaju poreske olakšice za davanja fizičkih lica koja ostvaruju dohodak od nesamostalne djelatnosti i pravnih lica (poreskih obveznika) u novcu, stvarima i pravima. Pokloni i donacije u dobrima i/ili uslugama koje privredni subjekti daju OCD-ima se oporezuju samo kod davatelja takvih poklona i donacija, ukoliko je davatelj registrirani PDV obveznik.⁵⁰ OCD nije obveznik PDV-a na tako primljena dobra ili usluge, kao ni na dalje raspolaganje na ovaj način primljenim dobrima.⁵¹ Donacije koje državne institucije daju OCD-ima su također neoporezive. Zakonom nije izričito propisan period u kojem se dobijena donacija mora iskoristiti, niti je propisan procenat koji se može koristiti za pokriće administrativnih troškova.

U FBiH prihodi od članarina se ne oporezuju jer se smatra da nisu naknada za obavljanje privredne djelatnosti, nego doprinos članova.⁵² U Republici Srpskoj prihod od članarine je oporeziv za sve tipove OCD-a osim za humanitarne organizacije i javne institucije koje su izuzete od plaćanja poreza na članarinu.

U odnosu na aktivnosti udruženja i fondacija, poreski sistem u FBiH težište stavlja na *prirodu djelatnosti* u općekorisne svrhe za čija davanja se priznaju poreske olakšice. Time su izjednačene javne ustanove i OCD-i u obavljanju općekorisnih djelatnosti.⁵³ Međutim, u RS-u postoje izvjesna odstupanja od ovog principa gdje OCD može steći status od javnog interesa ako njegovo djelovanje prevazilazi interese njegovih članova i ako je namijenjeno interesu javnosti na način kako je taksativno navedeno u zakonu.⁵⁴ Status od javnog interesa utvrđuje se uredbom Vlade RS-a na prijedlog Ministarstva uprave i lokalne samouprave RS-a.

⁵⁰ Davanje dobara ili vršenje usluga bez naknade ili uz smanjenu naknadu se smatra oporezivim prometom, na koji je davatelj PDV obveznik dužan obračunati PDV (17%), na osnovicu koju čini tržišna vrijednost dobara koja se daju odnosno usluga koje se pružaju bez naknade ili uz smanjenu naknadu.

⁵¹ Osim u izuzetnim slučajevima u kojima bi se i OCD trebala registrirati za PDV (ta obaveza bi postojala ukoliko bi njen oporezivi promet, koji bi se vršio kao privredna djelatnost i kao konkurencija profitnom sektoru, prelazio vrijednost od 50.000 KM na godišnjem nivou).

⁵² Isto tako, OCD nije obveznik PDV-a na dobra i usluge koje daje svojim članovima zauzvrat na ime plaćene članarine, sve dok se radi o davanjima koja se uklapaju pod pojmom neprofitne djelatnosti.

⁵³ U FBiH, koncept organizacija koje djeluju za javno dobro nije uređen u poreskim ili statusnom propisima, uključujući i pitanje korisnika usluga OCD koje djeluju za opće dobro. Saglasno tome, OCD-i koji djeluju u oblastima od javnog interesa za kojeg su propisana poreska izuzeća ne podliježu nikavom posebnom pravnom režimu.

⁵⁴ Riječ je o sljedećim oblastima: zdravstvo, nauka, socijalna zaštita, zaštita okoline, civilno društvo, ratni veterani, ljudska prava, prava manjina, pomoć siromašnim i socijalno ugroženim osobama, pomoć invalidima, djeci i starijim licima, tolerancija, kultura, amaterski sportovi, vjerske slobode, pomoć žrtvama elementarnih nepogoda, udruženja potrošača i drugim oblastima od javnog interesa.

Udruženja i fondacije u BiH imaju mogućnost **samofinansiranja** što podrazumijeva ostvarivanje prihoda kroz obavljanje privredne djelatnosti. U ovom segmentu, Zakoni o udruženjima i fondacijama BiH i oba entiteta prave jasnu razliku između *srodnih i nesrodnih privrednih djelatnosti*.⁵⁵ Obavljanje srodnih privrednih aktivnosti je dopušteno u oba entiteta, kao i na državnom nivou bez potrebe osnivanja posebnog subjekta preko kojeg bi se obavljale srodne privredne aktivnosti pod uslovom da doprinose ostvarenju statutarnih ciljeva i da osnovna svrha nije sticanje dobiti. U skladu sa odredbama Zakona o porezu na profit u FBiH, OCD-i ne plaćaju porez na profit ostvaren obavljanjem srodnih privrednih djelatnosti. U Republici Srpskoj srodne privredne djelatnosti ne mogu imati komercijalni karakter, a ukoliko udruženje ili fondacija prikaže profit odnosno dobit ista će biti oporezovana u skladu sa Zakonom o porezu na profit Republike Srpske.⁵⁶ Za obavljanje nesrodnih privrednih aktivnosti, OCD-i mogu samostalno ili zajedno sa drugim licima osnovati posebno preduzeće (dioničko društvo ili društvo sa ograničenom odgovornošću), koje bi imalo svoj status, obaveze i prava te poslovalo pod istim uslovima kao i svi drugi subjekti profitnog sektora.

Evidentno je da se poreski tretman udruženja i fondacija razlikuje u entitetima, kako u odnosu na neprofitne tako i profitne aktivnosti OCD-a te stoga je neophodno ujednačiti entitetsku legislativu kako bi sve organizacije civilnog društva imale jednak poreski tretman.

Glavne preporuke za djelovanje:

- Potrebno je ujednačiti i definirati krug OCD-a za koje je predviđeno poresko oslobađanje, izvršiti reviziju entitetskih zakona o porezu na profit pravnih lica, zakona porezu na dohodak, kao i njihovo ujednačavanje sa važećim zakonima o udruženjima i fondacijama.
- Ujednačiti poresni tretman poreskih olakšica za davanja OCD-a od strane fizičkih lica koja ostvaruju dohodak od samostalne djelatnosti i fizičkih lica koja ostvaruju dohodak.
- Zakonom utvrditi da li se poreske olakšice za donacije pravnih lica (poreskih obveznika) odnose i na institucionalne grantove (donacije) za OCD-e koji djeluju u okviru zakona gdje su definirane kao općekorisne svrhe te utvrditi da li se donacija mora iskoristiti u kalendarskoj godini u kojoj je primljena, kao i dozvoljeni iznos donacije koji se može koristiti za administrativne troškove.

⁵⁵ Srodna djelatnost definira se kao djelatnost koja je direktno povezana sa ostvarivanjem ciljeva iz statuta. Sve ostale privredne aktivnosti koje nisu u direktnoj vezi sa ciljevima iz statuta smatraju se nesrodnim privrednim aktivnostima.

⁵⁶ Samo su humanitarne organizacije izuzete od plaćanja poreza na dobit u ovom entitetu, ukoliko prilikom registracije ili preregistracije obezbijede status humanitarne organizacije. Da bi obezbijedile status humanitarne organizacije, organizacije u svom statutu moraju navesti isključivo humanitarne ciljeve (bez proširivanja na one ciljeve koji izlaze iz okvira humanitarne djelatnosti) te precizirati privredne djelatnosti koje organizacija namjerava provoditi u cilju ostvarivanja svojih statutarnih ciljeva. Nakon prijema sudskog rješenja kojim je organizacija stekla status humanitarne organizacije, slijedi prijava djelatnosti u registar privrednih subjekata u okružnom sudu, čime je oslobođena poreza na profit.

Podoblast 2.2: Podrška države

U 2012. godini država je za nevladin sektor izdvojila 100.006.470,48 KM.⁵⁷ Iako je trend smanjenja izdvajanja države za nevladin sektor vidljiv,⁵⁸ ova izdvajanja za nevladin sektor su značajnija u odnosu na izdvajanja stranih donatora. Važno je istaći i da se, u skladu sa entitetskim zakonima o igrama na sreću, 50% od prihoda ostvarenog po osnovu naknada koje uplaćuju priređivači igara na sreću, izdvaja za finansiranje/sufinansiranje projekata i programa OCD-a. U Federaciji BiH riječ je o budžetskim prihodima koje uplaćuje Lutrija BiH kao javno preduzeće, dok u Republici Srpskoj, pored Lutrije RS-a i drugi priređivači igara na sreću doprinose finansiranju ovih namjena. Sredstva prikupljena na ovaj način se putem Ministarstva finansija, preko posebnog računa u budžetu FBiH i putem Uprave za igre na sreću u RS-u, usmjeravaju nadležnim entitetskim ministarstvima koja raspodjelu vrše putem javnih poziva. Važno je istaći da je u proceduri Prijedlog novog Zakona o igrama na sreću koji bi prema istom modelu sredstava za finansiranje OCD-a uvrstio i naknade prikupljene od svih organizatora igara na sreću, a ne samo od javnog preduzeća Lutrija BiH. Na ovaj način bi se dosadašnja izdvajanja (otprilike 2 mil. KM godišnje) višestruko povećala.

U 2012. godini, od ukupno 100.006.470,48 KM za nevladin sektor, prema različitim nivoima vlasti izdvojeno je:

- 675.000,00 KM na nivou BiH
- 57.602.954,51 KM na nivou FBiH
- 30.538.566,15 KM na nivou RS
- 11.189.949,15 KM na nivou BD.

Organizacije kojima se dodjeljuju sredstva mogu se razvrstati u sljedeće skupine: sportska društva/organizacije (38,9% od ukupnih izdvajanja),⁵⁹ udruženja fokusirana na boračko-invalidsku zaštitu (15,2%), udruženja građana fokusirana na socijalne usluge/socijalnu zaštitu (12,2%), i ostale tipove OCD-a (34,4%).⁶⁰ Za skoro sve kategorije, najviše sredstava se izdvaja na općinskom nivou, na kojem su ujedno učinjeni značajni pomaci na unapređenju metodologije za dodjelu sredstava.⁶¹

Izdvajanja vladinog sektora za nevladin sektor znatna su i obimna, ali njihov ključni nedostatak leži u raspodjeli sredstava prema sektorima i području rada i djelovanja OCD-a. Veliki broj poziva nema jasno definiranu oblast i vrstu aktivnosti na koju se odnosi, što rezultira velikim brojem prijavi krajnje raznolikih organizacija, nakon čega je teško uspostaviti i primjenjivati unificirane kriterije za ocjenu projekata. Kao rezultat, manji iznosi se dodjeljuju većem broju organizacija što je nedovoljno za kvalitetno provođenje projekata i programskih aktivnosti. S druge strane, javni pozivi u kojima se navode oblasti i aktivnosti koje će biti podržane, veoma često ne odražavaju realne

⁵⁷ Podaci dobijeni na bazi istraživanja provedenog od strane Fondacije za socijalno uključivanje u BiH u saradnji sa CPCD-om za 2012. godinu, objavljenog u publikaciji „Pismo-glava: Izdvajanja vladinog sektora za nevladin sektor u BiH za 2012. godinu“. Od 309 vladinih institucija u anketi su učestvovala 303 institucije, čime se došlo do jasne slike i preciznih podataka o podršci države za aktivnosti NVO-a prema nivoima vlasti, sektorima i aktivnostima NVO-a, mehanizmima finansiranja i transparentnosti cijelog procesa.

⁵⁸ Naime, izdvajanja države za NVO-e u 2007. godini su iznosila 107.219.316,05 KM, u 2008. 118.033.391,43 KM, a u 2010. godini 114.078.193,73 KM.

⁵⁹ Ministarstva BiH izdvajaju sredstva samo za sportske organizacije (25%) i druge tipove UG/NVO-a koji ne uključuju udruženja fokusirana na boračko-invalidsku zaštitu, kao i ona fokusirana na socijalne usluge/zaštitu (75%). Unutar institucija FBiH i RS-a od ukupnih izdvojenih sredstava se najviše sredstava izdvaja za sportske organizacije, a najmanje za UG/NVO-e fokusirane na boračko-invalidsku zaštitu u RS-u, odnosno za UG/NVO-e fokusirane na socijalne usluge/zaštitu u FBiH. Za ostale tipove UG/NVO-a se izdvaja oko 30% od dodijeljenih sredstava i od institucija FBiH i od institucija RS-a, a u DB BiH se na ostale tipove izdvaja 76,3% od ukupnih izdvajanja u DB BiH.

⁶⁰ „Pismo-glava: Izdvajanja vladinog sektora za nevladin sektor u Bosni i Hercegovini za 2012. godinu“, FSU u BiH i CPCD, Sarajevo, februar 2013. godine, str. 12.

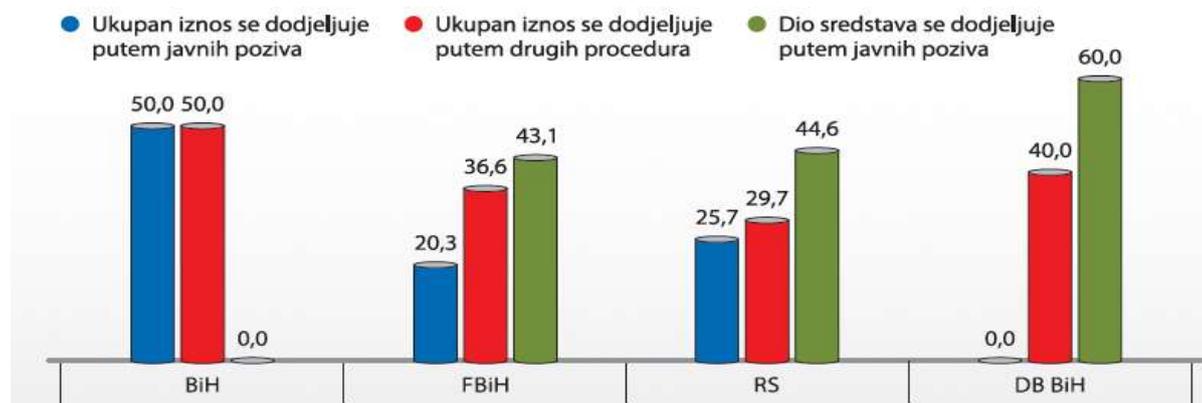
⁶¹ Omjer izdvajanja na općinskom nivou po kategorijama UG/NVO-a je sličan u FBiH i RS-u. Razlika je nešto veća u izdvajanjima za UG/NVO-e fokusirane na boračko-invalidsku zaštitu. Općine FBiH izdvajaju 2% više sredstava na pomenute UG/NVO-e nego općine RS-a.

U odnosu na raspodjelu sredstava na općinskom nivou, važno je spomenuti da je načinjen značajan napredak u razvijanju transparentnih mehanizama za raspodjelu sredstava za OCD-e te je zahvaljujući projektu *Jačanje lokalne demokratije/demokratije* (LOD) finansiranom od strane EU, ostvaren napredak u primjeni jedinstvene metodologije za raspodjelu općinskih sredstava organizacijama civilnog društva.

potrebe civilnog društva, što znači da se potrebe ne znaju te da se ne vrši njihova procjena potreba u svrhu raspisivanja javnih poziva.

U 2012. godini ukupno 47,6% institucija je učestvovalo u sufinansiranju projekata OCD-a po principu udruženih novčanih sredstava, u partnerstvu sa drugim institucijama vlasti ili inostranim partnerima. Praksa sufinansiranja projekata najviše je ustaljena na općinskom nivou (62,9% od ukupno dodijeljenih sredstava na općinskom nivou), te na državnom nivou (50% od ukupno dodijeljenih sredstava). Ovaj procenat je daleko manji kod institucija na kantonalnom nivou i iznosi 25% (od ukupno dodijeljenih sredstava), dok je najmanji na entitetskom nivou i iznosi 22,6%. Iako pozitivni primjeri postoje⁶², praksa sufinansiranja grantova EU i drugih donatora nije dovoljno prepoznata od strane vladinog sektora, što se posebno odnosi na EU grantove u kojima se od korisnika zahtijeva da obezbijede sufinansiranje od 15% od ukupnog iznosa budžeta projekta.⁶³

Sredstva podrške vladinih institucija za nevladine organizacije najčešće se dodjeljuju putem javnih poziva (u 2012. godini, polovina sredstava dodijeljenih na državnom nivou dodijeljena je putem javnih poziva), uvrštavanjem u redovne budžete ili putem javnih nabavki. Sva tri načina raspodjele sredstava zastupljena su na svim administrativnim nivoima.⁶⁴ Ministarstva koja imaju planirana sredstva, putem javnog poziva za OCD-e objavljuju uvjete za njihovu dodjelu.⁶⁵ Zakonski okvir omogućava pravovremene, transparentne i korektne procedure za raspodjelu sredstava, sa uvidom u tražene podatke.⁶⁶

Grafikon 1. Načini raspodjele sredstava na državnom i entitetskom nivou⁶⁷

Međutim, iskustva OCD-a pokazuju da su sami javni pozivi i kriteriji za njihovu dodjelu, precizni ili neprecizni, odnosno jasni ili komplicirani u zavisnosti od institucije koja ih sprovodi. Tenderska dokumentacija i procedure često su preuzete od međunarodnih donatora ili predstavljaju kombinaciju tenderskih procedura (i tražene dokumentacije) različitih donatora, što rezultira

⁶² Takav je primjer saradnja i partnerstvo FSU u BiH i udruživanje sredstava sa institucijama vlasti na svim nivoima BiH. Putem udruživanja sredstava u periodu 2010-2013/2014. godina, podržano je ukupno 58 NVO projekata sa ukupnim finansijskim sredstvima od 3. 231. 439, 75 KM, od čega su 2. 043.199,94 KM sredstva FSU u BiH (63, 23%) dok su 1.188.239,81 KM sredstva domaćih budžeta (36, 77%). Zahvaljujući ovakvom pristupu, 67 državnih institucija podržalo je projekte NVO-a i podržalo ukupno 56.447 korisnika.

⁶³ Jedan slučaj kvalitativne analize naveo je situaciju u kojoj je projektni prijedlog bio odobren od strane Evropske komisije u Briselu, ali zbog nemogućnosti obezbjeđivanja sufinansiranja od strane vladinog sektora projekat se nije mogao realizovati. Drugi slučaj naveo je situaciju projekta prekogranične saradnje zemalja Zapadnog Balkana u kome su drugi učesnici u projektu dobili podršku svojih vlada, dok je podrška za učesnika iz BiH izostala što je za posledicu imalo povlačenje iz projekta.

⁶⁴ Na entitetskom nivou je najzastupljeniji način dodjele sredstava (sa 53,3%) putem javnih poziva; na općinskom nivou je najčešći slučaj (sa 50,4%) da se ukupan iznos dodjeljuje putem drugih procedura; na kantonalnom nivou se ukupan iznos dodjeljuje korištenjem drugih procedura pored javnih poziva (36,7%) ili djelimično putem javnih poziva.

⁶⁵ Temelj za natječaje je odluka (podzakonski akt) Ministra resornog ministarstva prema Zakonu o ministarskim i drugim tijelima uprave BiH i Zakona o upravi BiH kojim se propisuje procedura dostavljanja prijedloga, ispunjavanje uvjeta za apliciranje, dodjela sredstava, izvještavanje itd. Zakoni istog naziva postoje i na entitetskom nivou, ali se odnose na nivo organa uprave entiteta. U općinama se to provodi u skladu sa Statutom i odlukama načelnika općine.

⁶⁶ Procedure se sprovode u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama BiH, državnim i entitetskim zakonima o slobodi pristupa informacijama te državnim i entitetskim zakonima o sukobu interesa u institucijama vlasti.

⁶⁷ "Pismo-glava: Izdvajanja vladinog sektora za nevladin sektor u Bosni i Hercegovini za 2012. godinu", FSU u BiH i CPCD, Sarajevo, februar 2013. godine, str. 18.

neprikladnim i prevelikim formalnim zahtjevima u odnosu na svrhu samog poziva. Kao značajan problem, OCD-i navode veliki broj potvrda koje moraju priložiti prilikom apliciranja na javne pozive vladinih institucija, što predstavlja trošak koji često ne mogu pokriti. U pogledu transparentnosti, pozivi su transparentni u smislu da se javno objavljuju, da su informacije dostupne potencijalnim aplikantima i da se često objavljuju imena organizacija kojima su sredstva dodijeljena. Međutim, sam proces evaluacije i odabira projekata nije poznat i nije moguće dobiti informacije na osnovu čega su neki projekti odobreni, a neki odbijeni što ujedno OCD-ima uskraćuje mogućnosti unapređivanja budućih projektnih prijedloga i aplikacija.

Upravnim procedurama i propisima o radu državnih službenika uređeno je pitanje odgovornosti za monitoring i evaluaciju utroška javnih sredstava koja se dodjeljuju OCD-ima, ali je evaluacija učinka finansiranih programa u potpunosti zanemarena. Glavni razlog za neprovođenje monitoringa i evaluacije je nedostatak osposobljenog kadra (36,9%), dok u ostale razloge spadaju nedostatak sredstava, neznatan/mali iznos dodijeljenih sredstava, nepostojanje pravilnika koji bi definirali poslove analize, itd.⁶⁸ Ukupno 48% institucija provodi analizu rezultata rada OCD-a kojima su dodijeljena sredstva, 34,5% provodi isključivo finansijsku analizu, dok 17,5% institucija ne provodi ni analizu rezultata rada ni analizu utroška sredstava. Sistem odgovornosti, monitoringa i evaluacije javnog finansiranja se stoga najvećim dijelom bazira na dostavljanje finansijskih i narativnih izvještaja OCD-a nadležnim državnim institucijama, tačnije kontroli i monitoringu utroška finansijske podrške. Također nije moguće govoriti o jednoobraznom sistemu izvještavanja koji zavisi od svake nadležne institucije.

Od institucija koje su u 2012. godini izdvojile finansijska sredstva za rad NVO-a, 77,5% je zahtijevalo da NVO-i podnose finansijske i narativne izvještaje. 7,3% institucija dodjeljuje sredstva bez obaveze podnošenja izvještaja. Ukupno 13,9% institucija zahtijeva podnošenje isključivo finansijskog izvještaja, a 3,9% isključivo pismenog izvještaja.

Terenske posjete, kao jedan od ključnih mehanizama monitoringa i evaluacije projektnih aktivnosti i efikasnosti sredstava dodijeljenih OCD-ima, ne primjenjuju se od strane vladinog sektora. Evaluacija ostvarenih projektnih rezultata i uticaja projekta potpuno izostaje i ove informacije su skoro u cijelosti nedostupne javnosti.

Zakonske norme dopuštaju da državne vlasti dodjeljuju OCD-ima i *nefinansijsku podršku*.⁶⁹ Osnovni oblik nefinansijske podrške je omogućavanje korištenja prostora za organiziranje različitih događaja (prezentacija, konferencija i takmičenja) koje se ne naplaćuje, s tim da se u nekim slučajevima od OCD-a tražilo da plate PDV za korištenje datih prostora. Međutim, kada je u pitanju dugotrajnije korištenje prostorija u svrhe svakodnevnog rada OCD-a⁷⁰, jasno je da pri dodjeli takve vrste podrške postoji različit tretman među organizacijama civilnog društva. Prednost imaju organizacije koje su značajne vladajućim strukturama i čije ciljne grupe čine veliki dio glasačkog tijela, kao što su na primjer boračko-invalidske organizacije, ili organizacije kod kojih postoji lojalnost ili pripadnost određenoj političkoj stranci. Opće mišljenje je da postoje određena simpatiziranja i protežiranja nekih organizacija u odnosu na druge čak i kada je u pitanju mogućnost pristupa vladinim institucijama, razgovora i pregovora o ovoj vrsti podrške. Nefinansijska pomoć u vidu informiranja, obuka i edukacija - iako predstavlja veliku važnost - vrlo je rijetko realizirana.

Uzimajući u obzir značaj rada i aktivnosti OCD-a i civilnog sektora uopće, smanjen priliv stranih donatorskih sredstava te sve veće oslanjanje na državnu podršku, neophodno je osigurati transparentno i efikasno korištenje podrške države.

⁶⁸ Ibid, str. 30

⁶⁹ Naime, sva tri zakona o udruženjima i fondacijama u članovima koji govore o imovini udruženja i fondacija, navode između ostalog da nefinansijska podrška može biti sačinjena od primanja i poklona od fizičkih i pravnih lica, prihoda od zakupnine, pasivnih prihoda (kamate i dividende) te ostalih prihoda u skladu sa zakonom. Primijetan je oblik davanja u robi (naročito za OCD-e sa humanitarnim djelovanjem), a nivoi vlasti dodjeljuju često i nekretnine (prostor) za rad OCD-a.

⁷⁰ Dodjela ovih nekretnina podliježe odlukama o dodjeli prostora u ekonomski zakup ili korištenje bez naknade ili po unaprijed određenim kriterijima uz povoljniju zakupninu.

Glavne preporuke za djelovanje:

- Uspostaviti mehanizme za transparentno finansiranje programa i projekata OCD-a iz budžetskih sredstava, koji bi u podzakonske akte uvrstili norme o obaveznim fazama ciklusa dodjele sredstava (uslove za dodjelu, monitoring, formu izvještavanja, evaluaciju, revizorski izvještaj).
- Uvesti javno dostupan, elektronski registar NVO-a koji će objediniti sve OCD-a u BiH i dati podatke o datumu i mjestu osnivanja OCD-a, nivou registracije, implementiranim projektima i donatorima, kao i godišnje programske i finansijske izvještaje.
- Ujednačiti norme o sukobu interesa u zakonima na sva tri nivoa, povećati sankcije i visine novčanih kazni te zadužiti komisije u Parlamentarnim skupštinama da prate provedbu ovih zakona.

Podoblast 2.3: Ljudski resursi

Organizacije civilnog društva se tretiraju jednako pred zakonom kao i svi drugi poslodavci. Zakoni o radu u RS-u, FBiH te Brčko Distriktu ne sadrže posebne odredbe u odnosu na OCD-e. Također, ni zakoni o udruženjima i fondacijama ne sadrže nikakve posebne odredbe koje bi se odnosile na zapošljavanje pojedinaca u OCD-ima, te u odnosu na rad ili prava zaposlenih u OCD-ima⁷¹. Entitetski zavodi za zapošljavanje ne vode evidenciju o broju uposlenika organizacija civilnog društva. Ove informacije se mogu dobiti od entitetskih poreznih uprava, ali nisu besplatne. Prema podatku dobijenom iz Poreske uprave RS-a⁷², u RS-u je zaposleno 380 lica u 214 udruženja registriranih po osnovu članstva. Nema podsticaja za zapošljavanje koji se odnose na zapošljavanje u OCD-ima. Relevantna ministarstva daju podsticaje za zapošljavanje, međutim, uslovi za apliciranje na iste se razlikuju u odnosu na svaki poziv. Analizom dosadašnjih podsticaja⁷³ zaključeno je da se OCD-i u ne pojavljuju u većini istih.

Oblast volontiranja je regulirana Zakonom o volontiranju Republike Srpske iz 2008. godine, te Zakonom o volontiranju FBiH iz 2012. godine,⁷⁴ koji definiraju osnovne pojmove volontiranja, principe volontiranja, ugovorne obaveze, prava i obaveze volontera i organizacija koje organiziraju volontiranje, te nadzor nad volontiranjem. Međutim, implementacija ovih zakona još nije na zadovoljavajućem nivou. Praksa pokazuje da su za OCD-e zakoni o volontiranju u velikoj mjeri nepoznati te da ne vide njihov značaj zbog nedovoljne implementacije na terenu. U odnosu na podsticaje za volontiranje, OCD-i su gotovo ujedinjeni u ocjeni da je situacija jako loša u odnosu na transparentnost dodjele istih. Radi nepoznavanja zakona, administrativne procedure kod volontiranja izazivaju konfuziju kod većine OCD-a.⁷⁵ Važno je napomenuti da je Zakonima o radu u FBiH i RS-u te Brčko distriktu definiran pojam „volonter-pripravnik“, koji se ne odnosi na volontiranje u smislu društveno korisnog rada već neplaćenog rada. Korištenje pojma volontiranja u ovom kontekstu je nanijelo veliku štetu svim oblicima volonterskih angažmana diljem BiH jer je došlo do krivih interpretacija od strane medija, institucija i javnosti.

Niz međunarodnih i evropskih dokumenata pravno i/ili politički obavezuju BiH na poštivanje određenih standarda u području obrazovanja. U RS-u Zakon o obrazovanju odraslih Republike Srpske iz 2009. godine daje definiciju neformalnog obrazovanja kao organiziranog procesa učenja i obrazovanja usmjernog ka usavršavanju, specijalizaciji i dopunjavanju znanja, vještina i sposobnosti prema dijelovima programa formalnog obrazovanja (modulima) i po posebnim programima za sticanje znanja, vještina i sposobnosti. U RS-u neformalno obrazovanje može se organizirati kod obrazovnih ustanova i specijaliziranih organizacija koje ispunjavaju uslove u skladu sa programom. U odnosu na propise koji reguliraju pojam obrazovanja odraslih u FBiH, trenutno je

⁷¹ Udruženja poslodavaca i sindikati regulirani su posebnim propisima.

⁷² Informacija je dobijena od Poreske uprave RS-a u februaru 2014. godine putem e-maila i odnosi se samo na članske organizacije. Upit je poslat u novembru 2013. godine

⁷³ Za potrebe ovog izvještaja, Omladinski komunikativni centar iz Banja Luke proveo je istraživanje u oktobru 2013. godine na temu zapošljavanja u OCD-ima i volontiranja. U istraživanju je učestvovalo 47 OCD-a.

⁷⁴ Brčko Distrikt nema zakon o volontiranju.

⁷⁵ Samo 45% OCD-a koje poznaju procedure tvrdi da nisu komplicirane.

na snazi jedino Zakon o obrazovanju odraslih Unsko-sanskog kantona, dok je u Kantonu Sarajevo i Zeničko-dobojskom kantonu pokrenuta procedura usvajanja ovih zakona. Iako se obrazovanje odraslih u BiH spominje u nekoliko strategija,⁷⁶ strategija za obrazovanje odraslih nije usvojena ni na državnom ni na entitetskim nivoima. Kako bi se omogućile nove prilike za sticanje vještina i kvalifikacija radne snage u skladu sa potrebama tržišta rada, kao i dodatnih mogućnosti za OCD-e u smislu organiziranja neformalne edukacije, usvajanje ovih zakona i strategije bilo bi od velike važnosti.

Od 1996. godine, u skladu sa pristupom najvažnijim instrumentima zaštite ljudskih prava, predmet Demokratija i ljudska prava uveden je u osnovne i srednje škole u BiH kao vannastavna aktivnost ili u sklopu nastave drugih predmeta. U posljednjih deset godina građansko obrazovanje postalo je dijelom nastavnog plana u većini osnovnih i srednjih škola⁷⁷ zahvaljujući donošenju Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH i Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa za osnovnu školu⁷⁸ iz 2003.godine. Iako provedba Zajedničke jezgre nije jednako primijenjena u svim dijelovima zemlje, rezultati ispitivanja znanja učenika potvrđuju da predmet Demokratija i ljudska prava doprinosi razumijevanju pojmova, principa, institucija i prakse u polju demokratije, ljudskih prava i građanstva.⁷⁹

Glavne preporuke za djelovanje:

- Zahtijevati uvođenje OCD-a kao specijalne kategorije od strane nadležnih zavoda za statistiku koji bi redovno prikupljali podatke o broju uposlenika i platama u OCD-ima.
- Poboljšati implementaciju postojećih zakona o volontiranju od strane institucija i OCD-a, te donijeti zakon o volontiranju u Brčko Distriktu.
- Zahtijevati uvođenje kvalitetnih zakonskih rješenja za priznavanje neformalnog obrazovanja u dijelovima BiH koji to nemaju, te unapređenje postojećih rješenja. (Usvojiti Strategiju za obrazovanje odraslih u BiH i relevantne zakone u svim kantonima.)

⁷⁶ Riječ je o strategijama koje je usvojilo Vijeće ministara BiH, odnosno Strategiji za razvoj stručnog obrazovanja i obuke iz 2007. godine i Strateškim pravcima za razvoj obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementiranja 2008.-2015. iz 2008. godine.

⁷⁷ Posebnu ulogu u tom procesu je imao Civitas BiH koji je u saradnji sa lokalnim i međunarodnim partnerima radio na razvoju i implementaciji kvalitetnih obrazovnih programa, nastavnih materijala i obuka nastavnika za predškolski uzrast, osnovno, srednje i obrazovanje na nivou univerziteta u cijeloj BiH. Prema dijelu nastavnog plana koji je razvio Civitas u BiH, svi učenici koriste iste materijale: Osnove demokratije, Demokratija i ljudska prava i Projekt građanin, na tri službena jezika.

⁷⁸ Zajednička jezgra određuje okvir školskog predmeta za osnovne škole, njegov sadržaj i metode učenja za aktivno građanstvo.

⁷⁹ Spajić-Vrkaš, Džidić: „Obrazovanje za demokraciju i ljudska prava u BiH”, CIVITAS BiH, Sarajevo: 2013. godina.

Oblast 3. Vlada – OCD

Podoblast 3.1: Okvir za saradnju i praksa

Potpisivanjem Sporazuma o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH 2007. godine uspostavljen je opći institucionalni okvir međusobne saradnje i dijaloga države i organizacija civilnog društva u BiH.⁸⁰ Iako Sporazum o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH (u daljem tekstu: Sporazum) predstavlja ključni mehanizam saradnje između Vijeća ministara i organizacija civilnog društva, uspostavljanje predviđenih institucionalnih mehanizama je izostalo, a samim tim i njegoa puna implementacija. Sporazum predviđa: osnivanje Ureda za saradnju s nevladinim sektorom Vijeća ministara BiH, (kao stručnog i savjetodavnog tijela Vijeća ministara BiH), osnivanje Savjeta za nevladin sektor, (kao posebne komisije za nadzor nad primjenom Sporazuma, koju čine predstavnici civilnog društva i Vijeća ministara BiH), osnivanje Odbora za civilno društvo – nevladinog sektora u BiH, te donošenje Strategije za uspostavu poticajnog okruženja za razvoj održivog civilnog društva.⁸¹ Međutim, ove i ostale obaveze iz Sporazuma u cijelosti nisu ispunjene ili nisu ispunjene na odgovarajući način. Umjesto Ureda za saradnju sa nevladinim sektorom Vijeća ministara BiH, 2008. godine formiran je Sektor za civilno društvo, kao organizaciona jedinica Ministarstva pravde BiH. Institucionalno vezan za Ministarstvo pravde BiH, Sektor nije mogao djelovati kao zamjena za zajedničko stručno tijelo Vijeća ministara za saradnju sa civilnim društvom. Dodatno, resursi i ovlaštenja Sektora bili su nedovoljni za realizaciju svih aktivnosti koje su proizilazile iz široko postavljenih nadležnosti Sektora,⁸² te za facilitiranje dijaloga između OCD-a i Vijeća ministara BiH. U decembru 2013. godine, Sektor za civilno društvo MP BiH je prestruktuiran u Sektor za pravnu pomoć MP BiH, unutar kojeg djeluju Odsjek za pravnu pomoć civilnom društvu i Odsjek krivične odbrane.⁸³

U 2011. godini, Sektor za civilno društvo MP BiH je inicirao izradu Strategije za uspostavu poticajnog okruženja za razvoj održivog civilnog društva, uz Akcioni plan za njezinu implementaciju. Vijeće ministara BiH imenovalo je članove Radne grupe koja je počela sa radom⁸⁴, ali proces izrade Strategije je zaustavljen.⁸⁵

Iako prepoznat kao dobar mehanizam za saradnju vlasti sa civilnim društvom, Sporazum o saradnji između Vijeća ministara BiH i NVO sektora u BiH nije doveo do željenih rezultata te je iz tog razloga neophodno izvršiti analizu njegove dosadašnje primjene, uz definiranje novog pristupa u planiranju i vođenju dijaloga OCD-a i države, izgradnju novih obrazaca ponašanja, kapaciteta i kompetencija, kako predstavnika vlasti, tako i OCD-a.

Važno je istaći da su lokalne te pojedine kantonalne vlasti prihvatile ovaj mehanizam za razvoj i održavanje saradnje sa organizacijama civilnog društva. Sporazum između općinskog vijeća, općinskog načelnika i nevladinih organizacija potpisalo je stotinu (100) općina u BiH. Sporazumi nisu istovjetni, ali je naročito važno to što su u svim općinama doprinijeli uspostavljanju

⁸⁰ Sporazum je nastao kao rezultat kontinuiranog rada i zalaganja Koalicije NVO „Raditi i uspjeti zajedno“ osnovane 2004. godine, koordinirane od strane Centra za promociju civilnog društva.

⁸¹ Vidi više na: <http://sporazum.ba/index.php?opcija=sadrzaji&kat=2&id=8&pid=10>

⁸² Iako su nadležnosti Sektora za civilno društvo široko postavljene, dokumenti koji bi bili produkt realizacije istih, nisu izrađeni niti dostupni široj javnosti. Prema zvaničnoj internet stranici Ministarstva pravde Sektor je bio nadležan za izradu svih razvojnih i strateških dokumenata nevladinog sektora u BiH; omogućavanje i podsticanje učešća nevladinog sektora u procesima konsultacija u izradi zakona i drugih propisa pripremu i predlaganje različitih vidova saradnje između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH; praćenje saradnje nevladinog sektora sa nižim nivoima vlasti u BiH, praćenje i sačinjavanje godišnjih pregleda primjene sporazuma o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH, itd. Vidi više na: <http://www.mpr.gov.ba/ministarstvo/organizacija/default.aspx?id=436&langTag=bs-BA>.

⁸³ O nadležnostima Sektora za pravnu pomoć vidi više u Srednjeročnom strateškom planu Ministarstva pravde BiH za period od 2012. do 2014. godine, drugo revidiranje, januar 2014. godine (dostupno na: [http://www.mpr.gov.ba/organizacija_nadleznosti/planiranja_koordinacija/strateska_planiranja/institucionalna/05%201%20SSP%20MP%20BiH%20\(drugo%20revidiranje\)%20-%20BJ.pdf](http://www.mpr.gov.ba/organizacija_nadleznosti/planiranja_koordinacija/strateska_planiranja/institucionalna/05%201%20SSP%20MP%20BiH%20(drugo%20revidiranje)%20-%20BJ.pdf).)

⁸⁴ Radna grupa se sastoji od 10 članova od kojih su 5 predstavnici institucija vlasti na nivou BiH, entiteta i Brčko distrikta, te 5 članova predstavnika civilnog društva u BiH (predstavnici Mreže pravde, Mreže Sporazum Plus, NVO Vijeća, Mreže za izgradnju mira i Mreže Volontiram). Predstavnici OCD-a nisu birani na transparentan način.

⁸⁵ U 2013. godini nije bilo sastanaka Radne grupe.

mehanizama za transparentno finansiranje OCD-a na lokalnom nivou odnosno primjeni Metodologije za raspodjelu općinskih sredstava organizacijama civilnog društva.⁸⁶

Na kantonalnom nivou potpisani su Sporazumi o saradnji Vlade Kantona Sarajevo i Vlade Bosansko-podrinjskog kantona i nevladinog sektora iz pomenutih kantona kao način podsticanja uključivanja građana i nevladinih organizacija u proces kreiranja javnih politika iz nadležnosti kantona.

Različiti propisi (strategije, zakoni) na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta također čine okvir za saradnju između OCD-a i vlasti. Na entitetskom nivou, saradnja sa OCD-ima je povjerena Ministarstvu pravde FBiH, odnosno Ministarstvu uprave i lokalne samouprave RS-a.

Glavne preporuke za djelovanje:

- Uspostaviti funkcionalan institucionalni mehanizam za saradnju sa civilnim društvom, tj. Ured za saradnju s nevladinim sektorom Vijeća ministara BiH, u skladu sa Sporazumom.
- Formirati Savjet za razvoj civilnog društva Vijeća ministara BiH te mehanizme na nižim nivoima vlasti koji bi bili slični/isti kao mehanizmi na nivou BiH.
- U saradnji sa OCD-ima izraditi Strategiju za uspostavu poticajnog okruženja za razvoj održivog civilnog društva, uz Akcioni plan na državnom nivou, vodeći računa o specifičnostima ustavno-pravnog uređenja BiH. Pri izradi Strategije potrebno je jasno definirati metodologiju rada i učesnike u procesu strateškog planiranja.

Podoblast 3.2: Sudjelovanje u procesima donošenja politika i odluka

Oblici i mehanizmi organizovanja građanskog učešća u procesima donošenja odluka su prevashodno zadatak vlasti koja ih može uključiti kroz: 1) obavještanje o svojim djelatnostima; 2) konsultacije o konkretnim pitanjima od značaja za zajednicu; 3) aktivno uključivanje u procese kroz davanje konkretnih prijedloga i doprinosa diskusiji i biranju prioriteta; te 4) delegiranje ovlaštenja građanima za biranje i odlučivanje po pojedinim pitanjima od značaja.⁸⁷ Nažalost, ovakav vid saradnje još nije dovoljno prepoznat niti ostvaren u BiH.

Poseban mehanizam koji na nivou BiH omogućava konsultacije građana o zakonskim inicijativama uveden je kroz *Jedinstvena pravila za izradu pravnih propisa u institucijama BiH* (2005)⁸⁸ koja od osoblja ministarstava zahtijevaju da u procesu izrade pravnog propisa konsultiraju ne samo institucije i upravne jedinice već i privatne osobe koje predstavljaju organizacije civilnog društva, profesionalnu i akademsku zajednicu, javne organe i međunarodne organizacije. Na osnovu ovog propisa, 2006. godine donesena su izrazito važna *Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa u institucijama Bosne i Hercegovine*⁸⁹ (u daljem tekstu: Pravila za konsultacije) koja na sistematičan način utvrđuju obaveze institucija na državnom nivou u pogledu konsultacija sa javnošću u procesu izrade pravnih propisa. Pravila za konsultacije formalno obezbjeđuju organizacije civilnog društva da nacrti dokumenata budu blagovremeno dostupni i da putem kometara koje dostavljaju u procesu konsultacija OCD-i učestvuju u kreiranju određenog pravnog dokumenta već u fazi nacrta dokumenta. Međutim, u realizaciji Pravila za konsultacije situacija je bitno drugačija. Obaveze

⁸⁶ Za više podataka o Metodologiji za raspodjelu općinskih sredstava OCD-ima vidjeti na: <http://www.alvrs.com/v1/index.php/sr/component/djatalog2/item/6-izdvojeno/247-2012-04-nacrt-lod-metodologije-za-raspodjelu-opstinskih-sredstava-organizacijama-civilnog-drustva-sa-prilozima>.

⁸⁷ Zehra Kačapor, Selma Osmanagić – Agović: Učestvujem, dakle - doprinosim! Učešće građana i organizacija civilnog društva u donošenju odluka na entitetskom, kantonalnom i općinskom nivou vlasti u BiH, ACIPS, Sarajevo, 2010. godina

⁸⁸ Jedinstvena pravila za izradu pravnih propisa u institucijama BiH, dostupna na http://www.mpr.gov.ba/organizacija_nadleznosti/pravosudje/Prirucnik%20za%20izradu%20pravnih%20propisa.pdf.

⁸⁹ Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa u institucijama Bosne i Hercegovine, dostupna na: http://www.ads.gov.ba/v2/index.php?option=com_content&view=article&id=98%3Apravila-za-konsultacije-u-izradi-pravnih-propisa&catid=40%3Aother-documents&Itemid=92&lang=bs.

predviđene za minimalne konsultacije⁹⁰ obavljaju četiri ministarstva, dok samo tri ministarstva⁹¹ imaju imenovane koordinate za javne konsultacije, izrađene spiskove OCD-a i pojedinaca kojima upućuju informacije vezane za proces javnih konsultacija.⁹² Ne postoji jasna metodologija za prikupljanje i obradu komentara od strane ministarstava, a koordinatori u rijetkim situacijama informiraju OCD-e o tome da li su njihovi komentari prihvaćeni, sažeti ili odbačeni. Konstantan nedostatak povratne informacije destimulira OCD-e da se aktivno uključe u naredne procese javnih konsultacija. Većina državnih službenika Pravila ne smatra obaveznim, stoga je njihova dodatna edukacija neophodna.⁹³ Konstatujući nezadovoljavajuću primjenu Pravila za konsultacije, Ministarstvo pravde BiH započelo je proces unapređenja istih sa rješenjima koja uključuju izmjenu spornih članova, utvrđivanje disciplinske odgovornosti zbog neprovođenja i redovnu godišnju evaluaciju primjene Pravila.⁹⁴ Osim u dva slučaja, OCD-i do sada nisu insistirali na dosljednoj primjeni Pravila.⁹⁵

Na nivou Federacije i kantona ne postoje Pravila za konsultacije, ali jedan dio kantona kao i Distrikt Brčko sprovode konsultacije. *Smjernice za postupanje republičkih organa uprave o učešću javnosti i konsultacijama u izradi zakona* koje je donijela Vlada RS na sličan način utvrđuju pod kojim uvjetima, kad i ko vrši postupak konsultacija sa javnošću, kako se vrši prikupljanje i obrada komentara, te izrada obrazloženja da li su komentari prihvaćeni ili ne. Koordinatora se imenuje za svaki zakon posebno. Smjernice su obavezujućeg karaktera i svi obrađivači zakona ih moraju slijediti.⁹⁶

Važno je istaći i ostale standarde o sudjelovanju OCD-a u procesima donošenja odluka, tačnije: javne rasprave, inicijative za predlaganje zakona, javna saslušanja, mjesnu zajednicu i dane otvorenih vrata općinskih načelnika.

U procesu zagovaranja za izmjene i dopune postojećih pravnih dokumenta odnosno *inicijativa za donošenje zakona*⁹⁷ predstavlja jedan od najvažnijih mehanizama za učešće građana u procesu odlučivanja. Građani ne mogu direktno predložiti zakon na državnom nivou⁹⁸ dok inicijativu za donošenje zakona na nivou skupštine entiteta, kantona, gradskih i općinskih vijeća, mogu pokretati građani, preduzeća i druge pravne osobe. Postupak pokretanja inicijative sam po sebi nije kompliciran, međutim u praksi postoji jako malo primjera kada su pojedinačni OCD-i ili građani koristili ovaj mehanizam. U međuvremenu su brojni projekti u cilju informiranja predstavnika vlasti o ulozi OCD-a u ranoj fazi kreiranja pravnih propisa i dokumenata izradili i distribuirali smjernice i uputstva koja se tiču zakonodavne procedure na svim nivoima u BiH.⁹⁹ Iako na državnom nivou ne postoji direktan mehanizam za pokretanje donošenja zakona od strane OCD-a, Zakon o zabrani diskriminacije iz 2009. godine, predstavlja jedan od uspješnih slučajeva uključivanja OCD-a u procese donošenja odluka. Predstavници u parlamentima i skupštinama još uvijek imaju jako malo

⁹⁰ Minimalne obaveze ministarstava jesu da postave nacrt pravnog propisa na svoju internet stranicu, uz pružanje mogućnosti za dostavu komentara putem interneta, da pozovu na dostavu komentara obavještanjem onih koji su na spisku institucije za konsultacije, uz slanje informacija o tome kako mogu doći do primjerka nacrta pravnog propisa.

⁹¹ Riječ je o podacima dobijenim analizom upitnika koja su popunila državna ministarstva u oktobru 2013. godine.

⁹² Od toga dva ministarstva nisu sprovela transparentnu proceduru uključivanja OCD-a u baze podataka, niti postoji zvaničan kriterij po kome su te organizacije odabrane.

⁹³ Indikativan je podatak da Vijeće ministara BiH za sedam godina nije ni jednom odbilo uvrštavanje propisa na dnevni red sjednice Vijeća ministara zbog nesprovođenja javnih konsultacija.

⁹⁴ Zaključci izneseni na Okruglom stolu "Kako unaprijediti provedbu pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa u BiH" održanog 28. oktobra 2013. godine, u organizaciji Ministarstva pravde BiH.

⁹⁵ Riječ je o Zakonu o udruženjima u BiH i Zakonu o fondacijama u BiH, iz septembra 2012. godine te Zakonu o slobodi pristupa informacijama iz jula 2013. godine.

⁹⁶ Prema razgovoru sa predstavnikom Republičkog sekretarijata za zakonodavstvo Vlade RS-a svi obrađivači zakona zaista i slijede Smjernice i zakoni prolaze proces konsultacija sa javnošću.

⁹⁷ Proces predlaganja inicijative za donošenje zakona sastoji se u sačinjavanju dopisa i obrazloženja o potrebi za donošenjem zakona i upućivanje istog na protokol skupštine a koristi u situacijama kada pomenuti organi i pojedinci smatraju da postoji nedostatak u pravnom reguliranju neke određene oblasti, radi čega je neophodno usvajanje zakona.

⁹⁸ Na osnovu Poslovnika o radu oba doma Parlamentarne skupštine BiH, pravo zakonodavne inicijative ima delegat, Komisija Doma, Zajednička komisija i drugi Dom, Predsjedništvo BiH i Vijeće Ministara. Građani ne mogu direktno predložiti zakon.

⁹⁹ Transparency International: „Procedure usvajanja i izmjene i dopune zakona i propisa - priručnik“, Banja Luka, maj 2005. godine

znanja o ulozi i kapacitetima OCD-a tako da sa nepovjerenjem pristupaju inicijativama koje oni podnose, a samo rijetki kreiraju partnerske odnose u procesu kreiranja zakona.¹⁰⁰

Javno saslušanje se kao mehanizam, osim par izuzetaka u Narodnoj skupštini RS-a, ne koristi iako omogućava razmjenu mišljenja između donositelja odluka i javnosti u najranijoj fazi donošenja određenog zakona.¹⁰¹ *Javna rasprava* doprinosi transparentnosti rada predstavnika vlasti, a poslovnici rada Parlamentarne skupštine BiH i etiteta propisuju da se javne rasprave provode samo za zakone koji su od posebnog interesa za građane. Informacija o javnoj raspravi se najčešće objavljuje na internet stranici ili se poziv upućuje direktno onima za koje organizator smatra da mogu dati kvalitetne komentare. U praksi je primijetno da je vrlo mali broj OCD-a uključen u javne rasprave na državnom nivou, dok su na entitetskim nivoima aktivni posebno predstavnici profesionalnih udruženja, udruženja poslodavaca, sindikata i boračkih udruženja.¹⁰² Na nivou Distrikta Brčko, kantona i općina javne rasprave se provode za sve zakone - na općinskom nivou broj građana i OCD-a koji učestvuju u javnim raspravama je mnogo veći nego na ostalim nivoima. Općine često koriste mehanizam *Mjesne zajednice* kako bi informirale građane o eventualnim izmjenama i dopunama legislative. Nažalost, Mjesne zajednice *iako predstavljaju ključni mehanizam za učešće građana u procesima lokalnog odlučivanja nedovoljno učestvuju u kreiranju politika i propisa.*¹⁰³

Kada je riječ o slobodi pristupa informacijama,¹⁰⁴ institucije ne poštuju propisane rokove, a informacije se ne dostavljaju u potpunosti. Prema istraživanju Transparency International-a iz 2012. godine, samo 43% institucija odgovorilo je na upit u zakonskom roku. U 80 % slučajeva je izostala dostava traženih informacija u formi rješenja. Konkretni problem kod primjene postojeće regulative je i u tome što u slučaju kršenja Zakona prekršajni postupak protiv državnih organa bi trebalo da pokreće upravna inspekcija, također državni organ.¹⁰⁵ Najveći broj institucija nema razvijene strategije komuniciranja sa građanima, dokumenti se postavljaju na internet stranice koje nisu pregledne ni funkcionalne, a dokumenti se postavljaju sa velikim zakašnjenjem.

Učešće predstavnika OCD-a u radu radnih grupa za izradu propisa nije regulirano niti jednim normativom, ali u posljednje vrijeme imamo više primjera gdje su OCD-i bili direktno uključeni u rad radne grupe u izradu određenog propisa/dokumenta.¹⁰⁶ Predstavnici OCD-a koji su bili uključeni u rad radnih grupa za izradu propisa imali su mogućnost da izraze svoje stavove, na način da daju komentare na ponuđene tekstove nacrtu propisa umjesto da učestvuju u njihovom kreiranju. Evidentno poboljšanje u odnosu na broj OCD-a uključenih u rad radnih grupa u odnosu na

¹⁰⁰ Primjer suradnje: Koalicija za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje te Kluba parlamentarki Parlamenta FBiH u podnošenju amandmana na Krivični zakon FBiH, septembar 2013. godine

¹⁰¹ Građani i OCD ne koriste ovaj mehanizam jer nisu informirani o njegovom postojanju te načinu na koji mogu prezentirati svoja mišljenja u najranijoj fazi kreiranja pravnih dokumenata.

¹⁰² Parlament FBiH je izradio program u koji OCD-i mogu da se registriraju za potrebe prisustvovanja javnim raspravama, ali do sada nije korištena baza podataka OCD-a.

¹⁰³ Jedan od razloga leži u njihovoj organizacionoj strukturi i načinu izbora organa MZ-a. Kako bi MZ mogla objektivno zastupati interese građana moraju joj se dati veća ovlaštenja (pitanje pravnog subjektiviteta), što je moguće uraditi izmjenama i dopunama određenih članova entitetskih zakona o lokalnoj samoupravi. Na ovaj način bi se obezbijedila transparentnost rada MZ-a, povećala informiranost građana u procesu donošenja odluka i u značajnoj mjeri doprinijelo razvoju demokracije. Istovremeno bi poraslo povjerenje građana u rad MZ-a i njihova motiviranost za uključivanje u procese donošenja odluka porasla.

¹⁰⁴ Zakon o slobodi pristupa informacijama, iz 2000. godine, ustanovio je da je „informacija pod kontrolom javnog organa javno dobro čijim se pristupom promovira veća transparentnost i odgovornost organa i omogućavaju demokratski procesi u jednom društvu. Svaki javni organ je dužan pomagati fizičkom ili pravnom licu u postupku traženja informacija, te je obavezan imenovati službenika za javne informacije koji obrađuju zahtjeve za pristup informacijama. Također, javni organ dostavlja i vodič svakom licu koji traži informacije o tome koje radnje je potrebno poduzeti da bi se do istih i došlo, uzorak zahtjeva, informacije o kategorijama izuzetaka, podatke o pravnom lijeku, rokovima i sl.“

¹⁰⁵ Teško je očekivati od državnog organa da će pokrenuti prekršajni postupak protiv npr. Vijeća ministara, što se pokazalo u slučaju šutnje uprave koji je pokrenuo TI BiH protiv Vijeća ministara BiH. U prilog ovoj tezi ide i činjenica da u godišnjim izvještajima 4 institucije Ombudsmana za ljudska prava iz 2010. i 2011. godine, ne postoji nijedan podatak da je bilo kom organu na nivou BiH izrečena novčana kazna. Dodatno, najnovijim izmjenama Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou BiH iz 2011. godine se direktno uskraćuje pravo saznanja svakom građaninu i građanki Bosne i Hercegovine o postojanju prava na žalbu, osim promijenjenog Člana 12. i 14. koji podrazumijeva korištenje žalbe u slučaju nemogućnosti udovoljanja ili odbijanja samog zahtjeva.

¹⁰⁶ Jedan od primjera dobre prakse uključivanja OCD-a u rad radnih grupa za izradu zakona je učestvovanje NVO Vaša prava BiH u radu radne grupe koja je radila na izradi četvrtog nacrtu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

prethodni period do 2011. godine, karakterizira netransparentan način odabira predstavnika OCD-a. Pozivi nisu bili javno objavljeni niti su institucije koristile ranije uspostavljene baze podataka OCD-a, niti je jasno da li su u rad radnih grupa birani predstavnici OCD-a ili pojedinci koji rade u OCD.

Moderna demokratija se temelji na principu koji omogućava građanima da učestvuju u procesima donošenja odluka te je uspostavljanje adekvatnih institucionalnih mehanizama za transparentno i inkluzivno učešće u kreiranju javnih politika od izuzetne važnosti. Slijedi kratak prijedlog najvažnijih preporuka za unapređenje postojećeg stanja:

Preporuke za djelovanje:

- Izmijeniti i usaglasiti postojeća Pravila za konsultacije te usvojiti i provoditi Pravila za konsultacije za sve nivoe vlasti na kojima ne postoje.
- Obezbijediti širu i sistematičniju upotrebu Pravila za konsultacija u izradi pravnih propisa ne samo u procesu kreiranja nacrta zakona i pravnih dokumenata već i u procesu razvoja javnih politika kao jednog od osnovnih analitičkih instrumenata kojim se postiže javnost u procesu izrade javnih politika i pravnih propisa.
- Donijeti odluke o osnivanju jedinica za suradnju sa OCD pri svim ministarstvima i institucijama u BiH koje bi pratile i pomagale njihov rad te ih pravovremeno uključivale u donošenje odluka.

Podoblast 3.3: Saradnja u pružanju usluga

Kada je riječ o pružanju usluga, organizacije civilnog društva generalno pružaju različite usluge i to uglavnom marginaliziranim skupinama, mladima i ruralnoj zajednici.¹⁰⁷ Veliki dio OCD-a se bavi provođenjem različitih istraživanja i analiza i distribuiraju svoje publikacije putem svojih internet stranica ili stranica javnih institucija i informativnih centara.¹⁰⁸ Uloga OCD-a je naročito važna kada je u pitanju pružanje osnovnih socijalnih usluga, kao što su javne kuhinje, kućna njega, neformalno obrazovanje i slično. Međutim, vladin sektor je spor u prepoznavanju važnosti OCD -a kao pružalaca usluga i davanju pune podrške, bilo u vidu finansijskih sredstava (u vidu poticaja) ili certificiranja kojima bi se OCD/NVO-ima omogućilo da povećavaju kvalitet i kvantitet pružanja različitih usluga.

Kvalitativna analiza izrađena za potrebe ovog izvještaja¹⁰⁹, pokazuje da određeni broj OCD-a učestvuje u pružanju usluga, i to većim dijelom socijalnih usluga. Pravni okvir za pružanje usluga iz oblasti socijalne zaštite uređen je entitetskim¹¹⁰, a u FBiH i kantonalnim zakonima, te Zakonom Brčko Distrikta. Prema članu 4. Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom FBiH, djelatnost socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i obitelji sa djecom, mogu obavljati i humanitarne organizacije, udruge građana, vjerske zajednice i organizacije koje osnivaju fizičke ili pravne osobe. Zakoni u FBiH ne predviđaju posebne mehanizme za uključenje OCD-a u pružanje usluga, za razliku od legislative u RS-u. Članom 8. Zakona o socijalnoj zaštiti RS definirano je pravo na socijalnu zaštitu koju također može obezbijediti ustanova socijalne zaštite, OCD-i, vjerske zajednice ili drugog pravno lice koje ispunjava uvjete. Obaveze iz oblasti socijalne zaštite raspodjeljuju se između entitetskog nivoa vlasti i općina, a za status ustanove se moraju ispuniti zakonski uvjeti nakon čega se vrši upis u Registar ustanova socijalne zaštite. Uvjeti za davanje ovih socijalnih usluga i procedure se donose

¹⁰⁷ Većina pitanja kojima se bave OCD-i zapravo su odraz trenutnih trendova i zahtjeva Evropske unije i ne oslikavaju nužno istinske potrebe i prioritete lokalnog stanovništva.

¹⁰⁸ Prema USAID-ovom Indeksu održivosti OCD za Centralnu i Istočnu Evropu i Euroaziju za 2012. godinu, dostupno na: http://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1863/2012CSOSI_0.pdf

¹⁰⁹ Kvalitativna analiza zasniva se istraživanju koju je sprovedla FSU BiH, tačnije na intervjuima koji su provedeni u cijeloj BiH sa predstavnicima civilnog društva, za čije svrhe je kreiran upitnik, dat u Prilogu 3. ovog izvještaja.

¹¹⁰ Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom (Službene novine FBiH 36/99,54/04,39/06, 14/09), Zakon o socijalnoj zaštiti RS-a (Službeni glasnik RS-a, br.37/12), Zakon o dječijoj zaštiti RS-a (Službeni glasnik RS-a, 4/02, 17/08, 1/09)

podzakonskim aktima (pravilnici, odluke, uputstva). Važno je istaći da su u cilju smanjenja socijalnog isključivanja i ostvarenja principa „jednakih mogućnosti“ na snazi i entitetski zakoni o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom.¹¹¹

Ugovori za pružanje usluga, sklapaju se u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama BiH ili upravnim procedurama propisanim podzakonskim aktima. Zakon o javnim nabavkama je u velikoj mjeri prilagođen standardima EU i uspostavlja osnovne principe pravedne konkurencije, transparentnosti i jednakog tretmana. Sistem pravnih lijekova utvrđen ovim zakonom osigurava pravnu zaštitu natjecatelja i ponuđača u tenderskoj proceduri. Međutim, iako Zakon o javnim nabavkama obezbjeđuje transparentnost procedura, država usluge od strane OCD -a uglavnom obezbjeđuje putem redovnih proračuna u budžetu ili putem javnih poziva.¹¹² Analiza koju je sproveo Balkan Tender Watch u 2013. godini pokazala je da prilikom sprovođenja javnih nabavki u BiH prevladava pregovarački postupak sa i bez obavještenja¹¹³, dok se otvoreni postupak primjenjuje u samo 37% od ukupnog broja sprovedenih nabavki, što čini BiH najniže rangiranoj zemlji u odnosu na Crnu Goru, Srbiju i Makedoniju.¹¹⁴ U 2012. godini, od ukupnog broja sklopljenih ugovora za javne nabavke, samo 16,24% ugovora se odnosilo na ugovore za pružanje usluga.¹¹⁵ Dodatno, kada govorimo o ugovorima o pružanju usluga, riječ je o uglavnom kratkoročnim ili srednjoročnim ugovorima, što je uslovljeno i usvajanjem budžeta na godišnjem nivou, dok tenderska procedura traži dodatno vrijeme za planiranje i za realizaciju procedure. Da bi se mogli praktcirati dugoročni ugovori kod pružanja socijalnih usluga (ne manje od 3 godine), bilo bi potrebno uraditi mapiranje socijalnih usluga¹¹⁶ i izvršiti prioritetno preusmjerenje sredstava. Iznosi koji se za pruženje usluga dodjeljuju OCD-ima uglavnom su nedovoljni za pokrivanje osnovnih troškova za pružanje usluga za koje su potpisali ugovor te operativnih troškova organizacije.¹¹⁷ Veoma je čest slučaj da OCD-i pružanje određenih usluga finansiraju sredstvima stranih donatora, dok se uloga države svodi na davanje saglasnosti za rad OCD-a u određenoj oblasti. Neki od ugovora koji su namijenjeni izgradnji obrazovne, zdravstvene, kulturne i sportske infrastrukture, ekoloških programa i sl. se realiziraju putem posebnih ugovora o zajedničkom ulaganju ili kao u Republici Srpskoj temeljem Zakona o javno-privatnom partnerstvu.¹¹⁸ Također, postoje i određeni fondovi koji mogu javnim sredstvima finansirati socijalne usluge, kao što je to Fond za dječiju zaštitu u Republici Srpskoj.

Procedure ugovaranja pružanja usluga te dobijanja licenci ili dozvola za rad prilično su komplicirane i dugo traju.¹¹⁹ Iskustva nekih organizacija pokazuju da su procedure manje zahtjevne ukoliko se radi o nekom poznatom programu i usluzi u čijem pružanju je država već ostvarila saradnju sa civilnim sektorom. S obzirom da OCD-i nemaju status organizacija od javnog značaja i nisu certificirane za pružanje nekih usluga, onda moraju imati saradnju sa nadležnom institucijom i moraju, u skladu sa važećim propisima, ispunjavati posebne uslove u odnosu na različite oblasti u kojima žele djelovati. Pri odabiru potencijalnih davalaca usluga, više se pažnje posvećuje ispunjavanju formalnih uvjeta nego kvalitetu usluga.¹²⁰ Cijena usluga je jedna od važnih komponenti zbog ograničenih sredstava i utvrđena je parametrima javnih fondova ili institucija.

¹¹¹ Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom (Službene novine FBiH 2/10), Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida (Službeni glasnik RS-a 59/09 - prečišćeni tekst).

¹¹² "Pismo-glava": Izdvajanja vladinog sektora za nevladin sektor u BiH za 2012. godinu, CPCD i FSU BiH, Sarajevo: februar, 2013. godine

¹¹³ Balkan Tender Watch: Javne nabavke u BiH, Crnoj Gori, Makedoniji i Srbiji – Komparativna analiza zakonodavnog i institucionalnog okvira, 2013. godina, strana 4.

¹¹⁴ Ibid, strana 14.

¹¹⁵ Ibid, strana 11.

¹¹⁶ Mapiranje socijalnih usluga je uradila i Republika Hrvatska, kao i Standarde kvaliteta socijalnih usluga u djelatnosti socijalne zaštite (Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, 2010. godine)

¹¹⁷ Iznosi su često nedovoljni i iz razloga što državne institucije često ne posvećuju dovoljno pažnje kvalitetu jednog projektnog prijedloga i potrebama primalaca usluga odnosno krajnjih korisnika, već nastoje da sredstva dodijele što većem broju OCD-a.

¹¹⁸ Zakon o javno-privatnom partnerstvu, Službeni glasnik RS-a, 59/09.

¹¹⁹ Primjer koji se često navodi jeste otvaranje sigurne kuće što je kompleksan i dugotrajan proces. Drugi primjer odnosi se na oblast obrazovanja, gdje jedna organizacija civilnog društva provodi program rodne ravnopravnosti u osnovnim i srednjim školama za što mora dobiti saglasnost kantonalnog ministarstva za obrazovanje i Pedagoškog zavoda.

¹²⁰ Što se tiče organizacija iz oblasti zdravstva, cijena usluga je jedna od važnih komponenti zbog ograničenih fondova i utvrđena je parametrima javnih fondova ili institucija (npr. ugovori sa privatnim ljekarnama, ordinacijama ili domovima za smještaj starih osoba). U oblastima obrazovanja, postoje standardi za rad, ali ima mnogo poteškoća u radu javnih obrazovnih

Važno je naglasiti da pružanje usluga od strane OCD-a u BiH ima dopunski karakter - ukoliko državne institucije nemaju kapacitete ili resurse da provedu određene aktivnosti ili pruže usluge tada angažuju OCD-e ili privatni sektor kojima dodjeljuju sredstva za provođenje datih aktivnosti ili usluga. Za razliku od prakse evropskih zemalja, nema slučajeva da se pružanje usluga u cijelom jednom sektoru, npr. socijalnom ili zdravstvenom, alocira OCD-ima.¹²¹

Zakonski okvir omogućava kontrolu i evaluaciju usluga koje pružaju OCD-i. Međutim, ista se najčešće svodi na podnošenje periodičnih izvještaja nadležnim institucijama.¹²² Prema izvršenom istraživanju, prevladava mišljenje da se mehanizmi kontrole ne koriste često i efikasno. Evaluacija usluga i postignutih rezultata je zapostavljena i neadekvatna. OCD-i su vrlo rijetko angažirani da urade procjenu potrebna i specifičnih usluga te se češće angažiraju samo kao izvršioци usluga. Pristup informacijama o pružanju usluga i kvaliteta usluga, uglavnom se bazira na objavama na internet stranicama nekih institucija ili OCD-a koje pružaju uslugu.

Uzimajući u obzir ulogu i značaj koju organizacije civilnog društva imaju u oblasti pružanja usluga, prije svega zbog širokog spektra oblasti u kojima djeluju, direktnog uvida u potrebe ciljnih skupina sa kojima rade i koji će biti primaoci usluga, fleksibilnosti, kapaciteta i iskustva, te pozitivnu praksu u svjetskim i evropskim okvirima, neophodno je izvršiti određene promjene i poboljšanja kako bi se civilnom sektoru u BiH omogućio veći i dugoročniji anagažman u pružanju usluga.

Glavne preporuke za djelovanje:

- Raditi na informiranju o mogućnostima da OCD-i preuzmu pružanje jednog dijela usluga koje su do sada bile u isključivoj nadležnosti državnih institucija ili privatnog sektora.
- Uraditi *cost-benefit* analizu pružanja usluga ili jedne vrste usluge u određenom sektoru kako bi se došlo do podataka o troškovima i efikasnosti pružanja usluga od strane države *versus* OCD-a, na osnovu koje bi se pružanje usluga koje su se pokazale jeftinijim i efikasnijim ukoliko ih pružaju OCD-i, alociralo civilnom sektoru, a sredstva preusmjerila za neke druge potrebe.
- Pojačati monitoring i evaluaciju pružanja usluga OCD-a od strane državnih institucija koje dodjeljuju sredstva i koje su nadležne za datu oblast.

ustanova svih nivoa. U oblasti socijalnih usluga teži se cilju da se zadovolji potrebni kvantitet zbog ogromnih potreba društva za istim, a istovremeno se manje prati sam kvalitet. Najteže stanje je u području zaštite prava radnika odnosno sindikalnih organizacija.

¹²¹ Primjer jedne NVO pokazuje da data NVO ima potpisane ugovore na nivou entiteta (FBiH i RS) na osnovu kojih je zakonski regulirano da vrši uslugu slanja bolesnih osoba na transplantaciju organa, koji je potpisala sa Republikom Francuskom, a za što je dobila odobrenje nadležnih entitetskih ministarstava kao i potvrdu da se ovakve transplantacije ne rade u BiH.

¹²² Na primjer, kada su u pitanju OCD/NVO-i koji imaju sigurnu kuću, njihova dužnost je da podnose narativne, finansijske i revizorske izvještaje nadležnom ministarstvu ili, ako je riječ o terapijskoj zajednici, onda ona podliježe svim kontrolama kao i druga pravna lica.

V. Nalazi i preporuke (Tabela)

Oblast 1: Osnovne pravne garancije sloboda			
Podoblast 1.1: Sloboda udruživanja			
Princip: Sloboda udruživanja je svima zagantirana i na nju svi imaju puno pravo			
STANDARD 1	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>1. Svi pojedinci i pravna lica imaju pravo da osnivaju i da budu dio neformalnih i/ili registriranih organizacija offline i online.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoji pravni okvir po kome svako lice može osnovati udruženje, fondaciju, kao i neku drugu vrstu neprofitnih, nevladinih subjekata (npr. neprofitnu kompaniju) u bilo koju svrhu. 2) Pravni okvir dopušta kako pojedincima tako i pravnim licima da ostvaruju ovo pravo bez diskriminacije (na osnovu uzrasta, nacionalnosti, pravnog svojstva, rodne pripadnosti itd.) 3) Registracija nije obavezna, a u slučajevima kad organizacije riješe da se registriraju pravila registracije su jasno propisana i omogućuju laku i blagovremenu registraciju i žalbeni postupak, koji pri tom nisu skupi. 4) Zakon dopušta umrežavanje među organizacijama u zemlji i inostranstvu bez prethodne najave. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sloboda udruživanja zagantirana je ustavnim i zakonodavnim okvirom te priznatim dokumentima međunarodnog prava. • Zakoni o udruženjima i fondacijama (na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta) propisuju da svaka osoba ili pravni entitet može osnovati udruženje ili fondaciju, u bilo koju svrhu u skladu sa ustavom i zakonodavnim okvirom. Udruženje mogu osnovati najmanje tri fizičke ili pravne osobe, dok fondaciju može osnovati jedna ili više fizičkih ili pravnih osoba. Upravni odbor fondacije mora imati najmanje tri člana. Za osnivanje fondacije u BiH i FBiH predviđen imovinski cenzus u iznosu od 2,000.00 KM. • U FBiH humanitarne organizacije mogu djelovati u skladu sa pojedinim odredbama Zakona o humanitarnoj djelatnosti i humanitarnim organizacijama. • Registracija udruženja se zasniva na načelu dobrovoljnosti i regulirana je državnim, entitetskim, kantonalnim, te propisima Brčko Distrikta. U BiH ne postoji jedinstven registar organizacija civilnog društva - udruženja i 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formiranje jedinstvenog registra organizacija civilnog društva koji bi pružio uvid o svim organizacijama civilnog društva u zemlji i podatke o tačnom broju i strukturi organizacija civilnog društva. • Ujednačiti procedure i troškove registracije na svim nivoima vlasti za sve organizacije civilnog društva u zemlji • Donijeti legislativu koja bi regulirala status humanitarnih organizacija u oba entiteta i na državnom nivou. • Ukinuti imovinski cenzus za osnivanje fondacija na nivou BiH i FBiH.

		<p>fondacije se upisuju u registar udruženja na administrativnom nivou njihovog djelovanja određenog statutom. Novčani iznosi za plaćanje taksi prilikom registracije razlikuju se u zavisnosti od administrativnog nivoa.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udruženja mogu osnivati mreže ili druge oblike udruživanja te slobodno se udruživati i saradivati s međunarodnim organizacijama osnovanim radi unapređenja istih prava i interesa. 	
	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Svaki pojedinac ili pravno lice u praksi mogu osnivati udruženja, fondacije ili druge neprofitne, nevladine organizacije <i>offline</i> ili <i>online</i>. 2) Pojedinci i pravna lica se ne sankcioniraju zato što nisu registrirali svoje organizacije. 3) Registracija je zaista moguća u okviru pravno propisanih rokova; vlasti odlučuju o svakom slučaju na objektivan i apolitičan način. 4) Pojedinci i OCD mogu formirati i učestvovati u mrežama i koalicijama, u svojim zemljama ili izvan njih. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postoje slučajevi u kojima je procedura registracije za udruženja/krovne asocijacije iznimno duga, kao i slučajevi u kojima su građani odustali od registracije radi teškoća prilikom registracije te nastavili djelovanje kao neformalno udruženje. Ne postoji mogućnost <i>online</i> registracije na bilo kojem nivou. • Registracija OCD-a je dobrovoljna. Registracijom udruženje ili fondacija stječe svojstvo pravnog lica. • U većini slučajeva registracija je jednostavna i moguća u propisanom roku od 30 dana. Međutim, značajan je broj OCD-a koje se prilikom registracije na različitim nivoima, susreću sa različitim ograničenjima (dodatni zahtjevi, promjena imena OCD-a, različite interpretacije zakona). Većina OCD-a smatraju da je proces registracije skup. Dodatni troškovi prilikom registracije značajno variraju. • U BiH postoji preko 50 mreža i koalicija OCD-a. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izvršiti analizu procesa registracije od strane nadležnih ministarstava, sa naglaskom na probleme prilikom registracije. • Potrebno je smanjiti troškove registracije. • Potrebno je uspostaviti mogućnost <i>online</i> registracije na svim nivoima uprave u BiH.

STANDARD 2	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>2. Organizacije civilnog društva rade slobodno, bez neovlaštenog miješanja države u njihovo interno upravljanje i aktivnosti.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Pravni okvir obezbjeđuje garancije protiv miješanja države u interne stvari udruženja, fondacija i drugih vrsta neprofitnih subjekata. 2) Država obezbjeđuje zaštitu od miješanja sa strane trećih lica. 3) Pravila finansijskog izvještavanja (uključujući i pravila o pranju novca) i računovodstva uzimaju u obzir specifičnu prirodu OCD-a i u srazmjeri su sa veličinom organizacije, kao i vrstom/obimom njenih aktivnosti. 4) Sankcioniranje povreda zakonskih zahtjeva treba da se zasniva na primjenljivom zakonodavstvu te da slijedi principe proporcionalnosti. 5) Restrikcije i pravila koja se odnose na raspuštanje i prestanak rada zadovoljavaju standarde međunarodnog prava i zasnivaju se na objektivnim kriterijima koji ograničavaju arbitrarno donošenje odluka. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pravni okvir obezbjeđuje garancije protiv miješanja države u interne stvari udruženja i fondacija. • Nadzor nad zakonitošću rada udruženja i fondacija vrši nadležni organ uprave (inspekcija) u čije područje rada spada praćenje stanja u oblasti na koju se odnosi djelatnost udruženja ili fondacije. • Registrovane organizacije civilnog društva su obavezne primjenjivati entitetske zakone i regulative o računovodstvu, uz primjenu Međunarodnih računovodstvenih standarda te su obavezne slati standardizovane godišnje finansijske izvještaje agencijama za finansijske i informatičke usluge. Obrasci za dostavljanje izvještaja razlikuju se u entitetima i u odnosu na uvažavanje specifične prirode OCD-a. Većina OCD-a spadaju u kategoriju malih pravnih lica i ne podliježu obavezi revizije finansijskih izvještaja. • Ne postoje eksplicitne pravne odredbe o zaštiti od uplitanja trećih lica u ostvarivanju slobode udruživanja. • Udruženje ili fondacija može prestati sa radom dobrovoljno ili silom zakona. 	<p>Legislativa:</p>

STANDARD 2	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Nema slučajeva miješanja države u interne stvari udruženja, fondacija i drugih vrsta neprofitnih subjekata. 2) U praksi nema invazivnog nadzora kojim se nameću opterećujući zahtjevi u vezi sa izvještavanjem. 3) Sankcije se primjenjuju u rijetkim/krajnjim slučajevima. One su srazmjerne i podliježu sudskoj provjeri. Smatra se da su odluke na tenderima poštene, a da su situacije sa sukobom interesa najavljene unaprijed. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postoje pojedinačni slučajevi miješanja organa vlasti u interne stvari udruženja. Nije zabilježen primjer prestanka sa radom OCD-a po sili zakona. • Postoje primjeri u kojima su OCD-i izloženi različitim vrstama kontrole i pritiska, najčešće politički motiviranih i uglavnom izraženih kroz kontinuirane i razne vidove inspekcija (finansijska, radna, tržišna, sanitarna). Sankcije koje u takvim slučajevima snose OCD-i ili pojedinci, najčešće se temelje na zakonskim odredbama koje se provode iznimno rijetko ili nikako. S druge strane, većina OCD-a nije imala nikakvu kontrolu od strane kompetentnih tijela • OCD-i najčešće ne pokreću upravne sporove protiv odluka i sankcija nadležnih organa. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Educirati registrovane i neformalne OCD-e o načinima zaštite njihovih prava.
STANDARD 3	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>3. Za podršku svojim aktivnostima, organizacije civilnog društva mogu slobodno tražiti i obezbjeđivati finansijske resurse iz različitih domaćih i stranih izvora.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakon dozvoljava OCD-ima da se angažuju u ekonomskim aktivnostima. 2) OCD-ima je dozvoljeno da budu finansirane izinostranstva. 3) OCD-ima je dozvoljeno da budu finansirane od strane pojedinaca, korporacija i iz drugih izvora. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • OCD-i u BiH imaju mogućnost ostvarivanja prihoda kroz obavljanje privredne djelatnosti, koja je u FBiH neoporeziva dok je u RS oporeziva. • Za obavljanje nesrodnih privrednih aktivnosti, OCD-i posluju kao subjekt profitnog sektora. Dobit je dopušteno koristiti isključivo za ciljeve utvrđene statutom. • OCD-i se mogu finansirati iz inostranstva te od strane pojedinaca, korporacija i drugih izvora. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ujednačiti entitetsku legislativu, dakle Republike Srpske i Federacije BiH, s obzirom da je pitanje direktnog oporezivanja saglasno Ustavu BiH (oporezivanje prihoda, dobiti i imovine) u nadležnosti entiteta.

	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakon o angažovanju OCD-a u ekonomskim aktivnostima se primjenjuje i nije opterećujući za OCD. 2) Ne postoje restrikcije (npr. administrativno ili finansijsko opterećenje, unaprijed data odobrenja ili kanalisanje takvih sredstava putem određenih tijela) koje se odnose na OCD-e u vezi sa dobijanjem finansija iz inostranstva. 3) Primanje finansija od pojedinaca, korporacija i iz drugih izvora je lako, efektivno i bez ikakvih nepotrebnih troškova ili administrativnih opterećenja. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Finansiranje OCD-a se vrši u skladu sa državnim, entitetskim i kantonalnim propisima. • Ne postoje ograničenja za OCD-e u primanju inostranog finansiranja. 	<p>Praksa:</p>
--	--	--	-----------------------

Podoblast 1.2: Povezane slobode

Princip: Sloboda okupljanja i izražavanja je svima zagwarantirana

STANDARD 1	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>1. Predstavnici OCD-a, pojedinačno ili preko svojih organizacija, imaju pravo na slobodu mirnog okupljanja.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakonski okvir se zasniva na međunarodnim standardima i obezbeđuje pravo na slobodu okupljanja svima, bez ikakve diskriminacije. 2) Zakon priznaje i ne ograničava spontana, istovremena okupljanja i kontraokupljanja. 3) Ostvarivanje tog prava ne podliježe prethodnom dobijanju dozvole od vlasti, već je najčešće potrebna prethodna najava, što ne predstavlja tešku proceduru. 4) Organizatori se mogu žaliti na sve restrikcije prava koje je zasnovano na zakonu i propisano od strane regulatornog tijela. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sloboda mirnog okupljanja garantirana je ustavima, EKLJP, pozitivnim propisima i međunarodnim dokumentima i može se ograničiti samo zakonom. • Mirna javna okupljanja regulirana su Zakonom o javnom okupljanju u RS-u, a u FBiH kantonalnim zakonima o javnom okupljanju. Zakoni prepoznaju mirno i organizovano okupljanje, ali sadrže širok dijapazon restrikcija u smislu određenja javnog prostora na kojem građani mogu realizirati svoja prava na slobodno okupljanje. • Održavanje javnog skupa može se zabraniti u skladu sa zakonima. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izvršiti analizu i izmjene postojećih zakona o javnom okupljanju, uzimajući u obzir preporuke Venecijanske komisije te demokratske standarde i principe reguliranja i ostvarivanja ciljeva prava na mirno okupljanje i javni protest. • Ukidanje općinskih naknada za korištenje javnog prostora za neprofitne aktivnosti OCD-a u RS-u.

	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ne postoje slučajevi zadiranja u pravo na slobodu okupljanja i svaka grupa ljudi može da se okupi na željenom mjestu i u željeno vrijeme, u skladu sa zakonskim odredbama. 2) Restrikcije se pravdaju objašnjenjem razloga za svaku od njih, što se odmah dostavlja organizatoru u pismenom obliku, da bi se garantirala mogućnost žalbe. 3) Istovremena, spontana okupljanja i kontraokupljanja mogu se održati, a država im olakšava da ostvaruju svoje pravo i štite grupe od lica čiji je cilj da spriječe ili prekinuti takvo okupljanje. 4) Postoje slučajevi slobode okupljanja koje su organizovale OCD-i (pojedinačno ili preko svojih organizacija) bez prethodnog dobijanja dozvole; kad se zahtijeva obavještanje nadležnih organa, ono se podnosi u kratkom vremenskom roku i ne ograničava mogućnost da se okupljanje organizira. 5) Organi za primjenu zakona nisu koristili pretjeranu silu, uključujući preventivno pritvaranje organizatora i učesnika. 6) Mediji trebaju da imaju što veći mogući pristup okupljanju. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Protesti i organizirana okupljanja u BiH su sve češći, kao i primjeri spontanih protesta i okupljanja građana. • U većini slučajeva, procedura za dobijanje dozvole za održavanje okupljanja je jasna. U skladu sa zakonom, okupljanje se može zabraniti, a organizator može uložiti žalbu protiv takve odluke. • Prema raspoloživim informacijama iz medija, u posljednje dvije godine registrirano je nekoliko slučajeva privođenja i ispitivanja aktivista civilnog društva i građana od strane policije, a koja se odnose na njihovo učestvovanje u mirnim protestima. • U većini slučajeva, organi za primjenu zakona ne koriste prekomjernu silu. • Okupljanja su medijski praćena. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razviti mehanizam prikupljanja informacija o slučajevima uznemiravanja, privođenja i policijskih saslušanja aktivista civilnog društva, kao i intelektualaca i javnih branitelja ljudskih prava. • Unaprijediti saradnju OCD-a i policije kroz dobre prakse, te jačanje mehanizama civilnog nadzora nad radom policije. • Izvršiti edukaciju pripadnika policijskih i sigurnosnih agencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.
STANDARD 2	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>2. Predstavnici OCD-a, pojedinačno ili preko svojih organizacija, imaju pravo na slobodu izražavanja.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Pravni okvir obezbjeđuje slobodu izražavanja za sve. 2) Restrikcije, kao što su ograničavanje govora mržnje koje nameće zakon, jasno su propisane i u skladu sa međunarodnim zakonom i standardima. 3) Kleveta više predstavlja prekršaj nego što 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pravo na slobodu izražavanja, prikupljanja i širenja informacija zagarantirano je Ustavom BiH i relevantnim zakonima. • U krivične zakone nisu unesene pozitivne obaveze člana 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovim slobodama, koji propisuje da država mora garantirati slobodu izražavanja time što će stvarati sigurno okruženje za uživanje ovih sloboda. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Usvojiti amandmane na krivične zakone u smislu osiguranja zaštite prava na slobodu izražavanja te preciznog definiranja krivičnih djela „govora mržnje“ i „zločina iz mržnje“. • Izvršiti harmonizaciju zakona o kleveti na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta te precizirati odgovornost za klevetu u odnosu na autora, prenositelja klevetničke

	<p>potpada pod krivični zakon.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • U BiH zakonodavno-pravni okvir nema jasnu i cjelovitu definiciju govora mržnje, niti zaštitu protiv iste. Postojeći propisi nisu usklađeni sa međunarodnim zakonima i standardima. Nije sankcionirano negiranje holokausta, genocida te ratnih zločina. • Vlasti u FBiH i RS-u nisu iskazale spremnost za prihvatanje amandmana na krivične zakone u definiranju “zločina iz mržnje” na prijedlog Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina m. • BiH je prva u regionu dekriminalizirala klevetu (Zakon o kleveti) i uklonila svaku mogućnost krivičnog kažnjavanja pojedinca radi javno iznesenog mišljenja. • Kada se govori o javnoj kritici, državni zvaničnici i javne vlasti nisu zaštićeni od javnog kritiziranja na višem nivou od građana, OCD-a, aktivista i predstavnika medija. 	<p>izjave i/ili medija koji je objavio sadžaj.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razviti metodologije i stalni monitoring od strane OCD-a u vezi s ostvarivanjem prava na slobodu izražavanja u postojećem zakonskom okviru. • Izraditi zajedničke programe edukacije za sudije, OCD-e i medije primjenjujući prakse Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu i člana 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. • Razviti strategije organizacija civilnog društva za uključivanje OCD-a i medija u program besplatne pravne pomoći.
	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Predstavnici OCD-a, naročito oni iz organizacija koje se bave ljudskim pravima te „watchdog“ organizacija, imaju pravo na slobodu izražavanja o stvarima koje podržavaju i koje kritički prate. 2) Nema slučajeva zadiranja u pravo na slobodu izražavanja za sve. 3) Nema slučajeva u kojima bi pojedinci, uključujući predstavnike OCD-a, bili progonjeni zbog kritičkog govora, u javnosti ili privatno. 4) Prema krivičnom zakonu nema sankcija za kritički govor, u javnosti ili privatno 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sudovi, u najvećem broju slučajeva, slijede standarde i presude Evropskog suda u vezi s zaštitom slobode izražavanja. Postoje primjeri neujednačenih postupanja sudova u primjeni zakona o kleveti, što je rezultat političke i administrativne organizacije države sa dva paralelna pravosudna sistema u entitetima • U praksi postoji veća zakonska i institucionalna zaštita javnih službenika nego građana i aktivista OCD-a. Aktivisti OCD-a i novinari izloženi su brojnim oblicima otvorenog i/ili skrivenog pritiska i ograničavanja njihovog rada radi kritičkih opservacija o javnoj vlasti. • Predstavnici organizacija civilnog društva su u značajnom broju slučajeva žrtve govora mržnje, verbalnih ili drugih vrsta napada zbog kritičkog govora u javnosti. • Nacionalnim manjinama nije osigurano pravo na upotrebu maternjeg jezika u javnoj komunikaciji, niti informiranje na njihovom maternjem jeziku. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formirati intersektoralnu lobističku grupu OCD-a i medija za zaštitu i javnu odbranu prava na slobodu izražavanja. • Potrebno je unaprijediti nivo zaštite aktivista civilnog društva i novinara kao branitelja ljudskih prava. • Izvršiti eksplicitnu i dodatnu zaštitu prava manjina na konzumiranje informiranja na maternjem jeziku.

STANDARD 3	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
3. Predstavnici civilnog društva, pojedinačno ili preko svojih organizacija, imaju pravo da bezbjedno dobijaju i saopćavaju informacije preko svih medija.	Legislativa: 1) Pravni okvir obezbjeđuje mogućnost komunikacije putem informacija, kao i pristup svim izvorima informacija, uključujući internet i ICT; ako postoje zakonske restrikcije, one su izuzetak i ograničene su i zasnovane na međunarodnom zakonu o ljudskim pravima. 2) Pravni okvir zabranjuje neopravdano praćenje (monitoring) komunikacionih kanala, uključujući internet i ICT, ili prikupljanje informacija korisnika od strane vlasti.	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • Sloboda izražavanja i informiranja, kao i pristup svim kanalima komunikacije zagarantirani su državnim pravnim sistemom i Zakonom o komunikacijama. • Predložene izmjene Zakona o slobodnom pristupu informacijama reduciraju pravo na pristup javnim informacijama, u smislu preinačenja prava na pristup informacijama u pravilo zabrane pristupa informacijama uz definiranje uske liste informacija slobodno dostupnih. • Evidentno je da značajan broj zakona predviđa postupanje koje je suprotno odredbama ZOSPI. Prema Pravilniku Suda BiH, Sud BiH objavljuje samo anonimizirane pravosnažne presude. • Prema pravilima donesenim od strane Regulatorne agencije za komunikacije i Vijeća za štampu u BiH te internim aktima i uredničkim načelima, mediji trebaju podržavati principe jednake dostupnosti medijskog prostora CSO aktivistima. • U zakonskoj regulativi i tehničkim pretpostavkama nema nikakvih ograničenja za pristup interentu i različitim društvenim mrežama dostupnim putem Interneta. • Postoje jasna zakonska načela prema kojima komunikacijski kanali (internet, telefonske usluge i mediji) mogu biti predmetom posebnog nadzora policijskih i sigurnosno-obavještajnih agencija u BiH. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • Usvojiti amandmane na entitetske Zakone o slobodi pristupa informacijama (ZOSPI) kako bi se usaglasili sa državnim Zakonom u smislu: vremenskih ograničenja, forme komunikacije sa tražiocima informacije i sankcija za javne ustanove i odgovornu osobu u slučaju neusaglašavanja. • Uskladiti druge relevantne zakone za ZOSPI. • Povesti kampanju u vezi sa promjenama Pravilnika Suda BiH i odluke VSTV-a BiH o anonimizaciji sudskih presuda. • Donijeti Zakon o transparentnosti vlasništva u medijima i medijskom pluralizmu. • Izmijeniti zakone o javnim RTV stanicama, u cilju osiguranja informiranja na manjinskim jezicima te većeg prisustva OCD-a u javnim medijima. • Uspostaviti platforme OCD-a i medija za zajedničke zagovaračke akcije i olakšan protok informacija. • Razviti civilni dijalog između sigurnosnih agencija, parlamentaraca, akademske javnosti, OCD-a, domaćih i stranih stručnjaka u oblasti sigurnosnih politika i rada obavještajnih agencija.
	Praksa: 1) U praksi ne postoje slučajevi u kojima su nametnute restrikcije na pristup bilo kom izvoru informacija, uključujući internet i ICT. 2) Internet je široko pristupačan i dostupan. 3) U praksi nema slučajeva neopravdanog	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • Primjena Zakona o slobodi pristupa informacijama nema zadovoljavajuću masovnost, niti promovira percepciju informacije kao „javnog dobra“. • U BiH postoji pluralizam medija - 250 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • Uspostaviti javno dostupan registar RTV stanica, štampe i <i>online</i> medija, sa vlasničkom strukturom i imenima odgovornih urednika. • Izraditi posebne kodekse za informiranje o

	<p>praćenja komunikacionih kanala, uključujući Internet i ICT ili prikupljanja informacija korisnika od strane vlasti.</p> <p>4) Nema slučajeva policijskog uznemiravanja članova grupa društvenih mreža.</p>	<p>tradicionalnih medija, na stotine portala i oko 2,18 miliona korisnika interneta (57% populacije koristi internet).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mediji, društvene mreže, zvanične web platforme javnih vlasti i jedan broj OCD-a nisu potpuno zaštićeni od političkih i drugih utjecaja, naročito na lokalnom nivou. • Mediji i ostali javni kanali komunikacije nemaju profilirane i kontinuirane prezentacije i promocije rezultata OCD-a, niti adekvatne javne valorizacije njihovih akcija. • Postoji „zatvorenost“ medija i drugih kanala komunikacije prema manjinskim i ranjivim grupama, uključujući i OCD-e koji zastupaju njihove interese. • Internet je široko pristupačan, dostupan pod povoljnim uvjetima na cijelom teritoriju države i reguliran na jedinstven način. Podaci od javnog interesa nisu u dovoljnoj mjeri raspoloživi. • U posljednje dvije godine evidentirani su slučajevi praćenja društvenih mreža, privođenja na informativne razgovore OCD aktivista i prisluškivanja telefona te praćenja <i>online</i> društvenih grupa i korespondencije. • Nadzor nad radom sigurnosnih agencija obavlja Zajednička komisija za nadzor nad radom Obavještajno-sigurnosne agencije BiH u okviru Parlamentarne Skupštine BiH. • OCD aktivisti i novinari izražavaju nepovjerenje prema javnim organima i sigurnosnim agencijama zbog praćenja društvenih mreža i prisluškivanja telefona, te zakonitosti takvih postupaka. 	<p>ranjivim i manjinskim grupama</p> <ul style="list-style-type: none"> • Donijeti etičke kodekse u cilju zaštite novinara i urednika od utjecaja vlasnika medija • Izvršiti analizu dostupnosti interneta i drugih kanala komunikacije za seosko stanovništvo, siromašnije slojeve, ranjive i manjinske grupe. • Donijeti studiju o kvaliteti, raznovrsnosti i dostupnosti informacija od javnog značaja za građane putem zvaničnih internetskih stranica, internetskih platformi i društvenih grupa. • Uspostaviti saradnju sa OCD-ima i parlamentima u cilju demokratizacije, objavljivanja u javnosti informacija i efikasnijeg rada komisije za nadzor sigurnosnih agencija, policije i vlada. • Razviti metodologiju za monitoring i javno izvještavanje o slučajevima nedozvoljenog tretmana sigurnosnih agencija prema OCD-ima, medijima i građanima. • Organiziranje nezavisnih istraga za praćenje komunikacija putem interneta, telefona i medija i mogućih kršenja prava na slobodu izražavanja i djelovanja CSO i medija. • Razvijanje posebnog programa zaštite pripadnika CSO i novinara od neosnovanog uplitanja policije i agencija za provođenje zakona u rad CSO i medija.
--	---	--	--

Oblast 2: Okvir finansijske vitalnosti i održivosti OCD-a

Podoblast 2.1: Poreski/fiskalni tretman OCD-a i njihovih donatora

Princip: OCD i donatori uživaju povoljan poreski tretman

STANDARD 1	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
1.Poreske olakšice se mogu dobiti na osnovu izvora prihoda OCD-a.	Legislativa: <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakon obezbjeđuje tretman neplaćanja poreza na sve grantove i donacije koji podržavaju neprofitne aktivnosti OCD-a. 2) Zakon obezbjeđuje poreske olakšice za ekonomske aktivnosti OCD-a. 3) Zakon obezbjeđuje poreske olakšice za pasivne investicije OCD-a. 4) Zakon dopušta osnivanje i obezbjeđuje poreske olakšice za zadužbine/zaklade/vakufe. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • U Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) Zakon izuzima udruženja i fondacije od primjene poreza na dobit i dohodak dok su u Republici Srpskoj (RS) izuzete samo javne institucije i „humanitarne organizacije“. • Novčane donacije nisu direktno oporezive, niti kod davaoca, niti kod OCD-a kao primaoca. • Pokloni i donacije u dobrima i/ili uslugama koje privredni subjekti daju OCD-ima se oporezuju samo kod davaoca takvih poklona i donacija ako je davalac u sistemu PDV-a. • Novčane donacije fizičkih lica, kao i novčane donacije te pokloni u robama i uslugama koje razne institucije daju NVO-ima su neoporezive. • U FBiH prihodi od članarina se ne oporezuju dok je u RS-u prihod od članarine oporeziv. • OCD-i su u potpunosti izjednačene sa profitnim sektorom. • Zakoni o udruženjima i fondacijama na nivou BiH i FBiH propisuju minimalni cenzus za osnivanje fondacije u iznosu od 2.000,00KM (cc 1.000,00 EUR), dok u RS-u zakon ne utvrđuje nikakav imovinski cenzus neophodan za osnivanje fondacije. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • Ujednačiti porezni tretman za NVO u oba entiteta u BiH - FBiH i RS. • S obzirom da su u RS od poreza na dobit izuzete samo humanitarni OCD-i te da su davanja fizičkih i pravnih lica poreskih obaveznika/ca ograničena uskom kategorizacijom OCD-a kojima mogu donirati sredstva, a na osnovu kojih se može ostvariti poresko oslobođenje, neophodno je da entitetski zakoni šire definiraju krug OCD-a za koje je predviđeno poresko oslobađanje. • Izmijeniti zakone u smislu ukidanja imovinskog cenzusa za osnivanje fondacija u BiH i FBiH. • Smanjiti i ujednačiti cijene taksi prilikom registracije ili preregistracije.

	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Nema direktnih ili indirektnih (prikrivenih) poreza na prijavljene grantove. 2) Poreske olakšice za ekonomske aktivnosti OCD-a su djelotvorne i podržavaju rad OCD-a. 3) OCD-i koriste pasivne investicije i za to ne snose nikakve sankcije. 4) Zadužbine/zaklade/vakufi se osnivaju bez velikih proceduralnih poteškoća i rade slobodno, bez administrativnog opterećenja ili velikih finansijskih troškova. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U skladu sa odredbama zakona o porezu na dobit FBiH, OCD-i ne plaćaju porez na dobit ostvaren obavljanjem srodnih privrednih djelatnosti dok u RS-u srodne privredne djelatnosti ne mogu imati komercijalni karakter. Izuzetak su humanitarne organizacije. • Generalno gledano, OCD-i su sasvim izjednačene sa profitnim sektorom u pogledu obavljanja ekonomskih aktivnosti. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povesti široku debatu o razlikama u prirodi obavljanja ekonomskih srodnih aktivnosti neprofitnog i prirodi profitnog sektora. • Potrebno je voditi statistiku uposlenih u neprofitnom sektoru i doprinosu neprofitnog sektora prema ukupnom BDP-u. • Precizirati određene poreske olakšice koje će olakšati djelovanje NVO sektora i koje neće narušiti tržišnu konkurenciju te sistem efikasnih provjera od strane nadležnih organa.
STANDARD 2	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>2. Obezbeđuju se podsticajne mjere za davanja pojedinaca i korporacija.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakon obezbeđuje umanjeње poreske osnovice za pojedinačne i korporacijske donacije OCD-ima. 2) Postoje jasni zahtjevi/uslovi za dobijanje donacija kod kojih se umanjuje poreska osnovica, a u njih spada široki spektar aktivnosti koje su od javnog interesa. 3) Državne politike u vezi sa korporativnom društvenom odgovornošću uzimaju u obzir potrebe OCD-a i uključuju ih u svoje programe. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Entitetski zakoni o porezu na dobit omogućuju pravnim licima i poreskim obaveznicima donacije u novcu ili naturi u iznosu od 3% od ukupnog prihoda. • Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica predviđa poresko oslobođenje za donacije u visini do 0,5% u FBiH i 2% u RS-u. • Zakon o porezu na imovinu kantona Sarajevo kao izuzetak za promet nepokretnosti i vlasništva predviđa samo za vakufe, vjerske zadužbine i fondacije, dok druge organizacije civilnog društva nisu oslobođene poreza na imovinu i promet nepokretnosti. • Zakonom nije izričito propisan period u kojem se dobijena donacija mora iskoristiti, niti je propisan procentualni iznos donacije koja se može koristiti za pokriće administrativnih troškova. • U skladu sa zakonom o porezu na dobit pravnih lica i zakonom o porezu na dohodak fizičkih lica u oba entiteta zakoni ne prepoznaju djelatnosti, kao što su jačanje demokratije, 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ujednačiti porezni tretman poreskih olakšica za davanja OCD-a od strane fizičkih lica koja ostvaruju dohodak od samostalne djelatnosti i fizičkih lica koja ostvaruju dohodak od nesamostalne djelatnosti (Zakon o porezu na dohodak RS, FBiH i BD) • Potrebno je izvršiti izmjene entitetskih zakona o porezu na dobit i porezu na dohodak u smislu: <ol style="list-style-type: none"> 1. Šire definirati listu oblasti (djelatnosti) od općeg interesa; 2. Izraditi specifične kriterije za djelovanje u općekorisne svrhe; 3. Regulirati pitanje institucionalnih grantova; 4. Regulirati pitanje prenosa donacije; 5. Regulirati pitanje dozvoljenih administrativnih troškova; 6. Preporuke za RS: 7. Listu aktivnosti usaglasiti sa Zakonom o porezu na dohodak i Zakonom o

		<p>vladavine prava, borba protiv korupcije, održivi razvoj, zaštita prirode, itd. kao djelatnosti od općeg interesa te davanja u ove namjene ne predstavljaju poreski priznat rashod.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ne postoji državna politika u bilo kakvom obliku koja bi podržavala društvenu odgovornost preduzeća. Svi uspjesi na ovom polju su isključivo djelo neprofitnog i profitnog sektora. 	<p>udruženjima i fondacijama, jer je uže definisana sadašnjim rješenjem;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regulirati poreske povlastice za davanja humanitarnim, kulturnim i obrazovnim organizacijama, a ne aktivnostima jer relevantni propisi ne uređuju organizaciju kao posebnu statusno pravnu formu nego udruženja, fondacije i javne ustanove koji obavljaju pomenute aktivnosti; • Regulirati pitanje institucionalnih grantova za OCD-a i dopuštenih administrativnih troškova.
	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoji operativna funkcionalna procedura za traženje umanjenja poreske osnovice za pojedinačne i korporativne donacije. 2) OCD-i su partneri sa državom u promociji Društveno odgovornog poslovanja (CSR). 3) OCD-i koje rade u glavnim oblastima od javnog interesa, uključujući ljudska prava i „watchdog“ organizacije, uspješno uživaju donacije kod kojih se umanjuje poreska osnovica. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sve dok su kompanije u granici distribuiranih donacija do 3% od ukupnog godišnjeg prihoda i dok se uklapaju u kategorizaciju navedenu zakonom trošak donacija je neoporeziv. Na donacije u robi (proizvodima) se plaća PDV. • Ukoliko privredni subjekt želi donirati sredstva OCD-a koja djeluju za opće dobro, gotovo je izvjesno da će to biti krug organizacija koje ulaze u zakonom propisanu kategorizaciju kako bi trošak donacije ušao u poresku osnovicu, odnosno priznao se kao rashod. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izraditi strategiju društveno odgovornog poslovanja.

Oblast 2: Okvir finansijske vitalnosti i održivosti OCD-a

Podoblast 2.2: Podrška države

Princip: Podrška države obezbjeđuje se na transparentan način, a sredstva se troše na odgovoran način

STANDARD 1	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>1. Javno finansiranje je na raspolaganju za institucionalni razvoj OCD-a, podršku projektima i kofinansiranje grantova EU i drugih.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoji zakon ili nacionalna politika (dokument) koja regulira podršku države institucionalnom razvoju OCD-a, podršku projektima i kofinansiranju projekata koje finansira EU. 2) Postoji mehanizam na nacionalnom nivou za raspodjelu javnih sredstava OCD-ima. 3) Javna sredstva za OCD-e su jasno planirana u okviru državnog budžeta. 4) Postoje jasne procedure za učešće OCD-a u svim fazama ciklusa javnog finansiranja. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Raspoloživa javna sredstva odgovaraju na potrebe sektora OCD-a. 2) Postoje državni organi sa jasnim mandatom za raspodjelu i/ili monitoring raspodjele državnog finansiranja. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postoje Strategije iz više oblasti koje sadrže i opredjeljenje državne politike prema institucionalnom razvoju OCD-a te podršku i sufinansiranje projekata koji tome doprinose. • Ne postoji unificiran mehanizam za podjelu sredstava za OCD-e u BiH. Mehanizmi/načini dodjele sredstava koji zavise od institucije koja dodjeljuje sredstva i nivoa vlasti, a baziraju se na raspisivanju javnih poziva i redovnim budžetskim izdvajanjima za organizacije civilnog društva. • Javna sredstva za OCD-e se planiraju u okviru budžeta na različitim nivoima vlasti. • Procedure variraju od nivoa vlasti i institucije koja dodjeljuje sredstva i raspisuje javne pozive za finansiranje. Neke od tih institucija imaju jasne i razvijene procedure, a neke ne. <p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raspoloživa javna sredstva odgovaraju na potrebe organizacija civilnog društva obimom i iznosima (npr. za 2012. godinu NVO-ima je dodijeljeno 100.006.470,48 KM), ali ne odgovaraju na potrebe OCD-a u pogledu podjele 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uspostaviti unificiran i funkcionalan mehanizam za podjelu sredstava za organizacije civilnog društva na nivou BiH ili entiteta. • Uspostaviti jedinstveni sistem prikupljanja i objavljivanja svih relevantnih podataka o projektima, projektima EU pomoći, javno dodijeljenim sredstvima (zaduživanjem državnog organa ili upostavom jedinstvenog web portala). • Uvesti praksu donošenja okvirnih planova potrebnih budžetskih sredstava prilikom donošenja strategija ili zakona koji će obuhvatiti višegodišnji period. • Omogućiti veće učešće OCD-a ne samo u raspodjeli sredstava već i u planiranju budžetskih sredstava za tu namjenu • Uspostaviti jasne procedure za učešće OCD-a u ciklusu javnog finansiranja na svim nivoima vlasti. <p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Unaprijediti raspodjelu sredstava OCD-ima na osnovu oblasti djelovanja i prioritarnih pitanja u civilnom društvu i društvu generalno. Napraviti razliku između raspodjele sredstava

	<p>3) Finansiranje je predvidivo, ne smanjuje se drastično iz jedne godine u drugu; a sumu u budžetu za OCD-e je lako identificirati.</p> <p>4) Učešće OCD-a u ciklusu javnog finansiranja je transparentno i značajno.</p>	<p>prema oblasti djelovanja OCD-a, prioritetnim pitanjima i problemima civilnog društva te društva uopće. Najveći dio sredstava dodjeljuje se sportskim organizacijama (38,9 %).</p> <ul style="list-style-type: none"> • U skladu sa entitetskim zakonima o igrama na sreću, 50% od prihoda ostvarenog po osnovu naknada koje uplaćuju priređivači igara na sreću izdvaja se za finansiranje i sufinansiranje projekata i programa OCD-a. • Ne postoje državni organi sa jasnim mandatom za podjelu i/ili monitoring raspodjele državnog finansiranja. • Monitoring podjele i utroška sredstava se vrši od strane institucija koje dodjeljuju sredstva i zavisi od date institucije te putem izvještavanja od strane OCD-a koje koriste data sredstva. • Finansiranje je uglavnom predvidivo. • Unazad pet godina se može pratiti smanjenje izdvajanja za civilni sektor odnosno NVO-e. 2007. godine sredstva izdvojena za NVO-e iznosila su 107.219.316,05 KM, u 2008. godini 118.033.39,43 KM, u 2010. godini 114.078.193,73 KM, dok je u 2012. godini taj iznos bio 100.006.470,48 KM. • Sume izdvojene za NVO-e se mogu identificirati u budžetu. • Učešće OCD-a u ciklusu javnog finansiranja je transparentno u smislu da se pozivi za dodjelu sredstava uglavnom objavljuju javno i da su dostupni svim OCD-ima, da se imena OCD-a kojima se dodjeljuju sredstva finansijske podrške uglavnom javno objavljuju. • Međutim, nema uvida u proces odabira projektnih prijedloga i preciznih razloga i objašnjenja zašto su neki prijedlozi odabrani, a neki nisu, te nije značajno u smislu učešća u procesu odabira projektnih prijedloga i donošenja odluka o dodjeli sredstava OCD-ima. 	<p>za sportske organizacije i ostale OCD-e.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raspodjelu sredstava bazirati na osnovu procjene potreba u različitim oblastima i sektorima. • Procjenu potreba vršiti prije planiranja budžeta, raspisivanja javnih poziva i podjele sredstava. • Definirati okvir za monitoring i evaluaciju za dodjelu sredstava na svim nivoima vlasti. • Uspostaviti organ/tijelo na državnom ili entitetskom nivou koje će biti nadležno za podjelu i monitoring podjele državnog finansiranja. • Nadležnom tijelu OCD-i će dostavljati narativne i finansijske izvještaje o utrošku sredstava u utvrđenim rokovima, te revizorski izvještaji kada dodijeljena sredstva dozvoljavaju obavljanje eksterne revizije • Održavati konstantan nivo izdvajanja finansijskih sredstava za OCD/NVO-e. • Povećavati nivo izdvajanja u skladu sa rastom troškova koje imaju OCD-i/NVO-i (administrativno-operativni troškovi). • Povećati dostupnost informacija o raspisivanju javnih konkursa za dodjelu sredstava kako bi bila dostupna što većem broju OCD-a i potencijalnih aplikanata. • Omogućiti uvid i povratne informacije zainteresiranim OCD-ima o tačnim razlozima odobravanja ili odbijanja pojedinih projektnih prijedloga. • Uključiti predstavnike/ce OCD-a iz kompetentnih oblasti u proces selekcije projektnih prijedloga za dodjelu državnog finansiranja.
--	---	---	--

STANDARD 2	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
2. Javno finansiranje se raspodjeljuje na propisan i transparentan način.	Legislativa: <ol style="list-style-type: none"> 1) Procedura za raspodjelu javnih sredstava je transparentna i zakonski obavezujuća. 2) Kriteriji za izbor su jasni i objavljeni unaprijed. 3) Postoje jasne procedure koje se bave pitanjima sukoba interesa pridonosenju odluka. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • Procedura za raspodjelu javnih sredstava je transparentna u smislu da se određeni dio sredstava na svim nivoima vlasti dodjeljuje putem objavljivanja javnih poziva. • Kriteriji koji se objavljuju u javnim pozivima su najvećim dijelom jasni i objavljeni na vrijeme. • Zakonima o sukobu interesa u institucijama vlasti (BiH, FBiH, RS) utvrđeni su slučajevi zabranjenog djelovanja u slučaju sukoba interesa. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • U podzakonskim aktima - procedurama za javne pozive, definirati norme o sukobu interesa i procedure nadzora. • U procedurama interventne dodjele pomoći, učiniti dostupnim i transparentnim kriterije za dodjelu, uvjete i način apliciranja. • Unaprijediti preciznost kriterija za raspodjelu sredstava. • Produžiti rokove za apliciranje odnosno period između objave poziva i roka za podnošenje prijedloga. • Učiniti javno i <i>online</i> dostupnim sve procedure, kriterije i rokove. • Izmijeniti podzakonske akte kako bi se uvele jasne procedure o sprječavanju sukoba interesa pri donošenju odluka o raspodjeli javnog finansiranja na svim nivoima vlasti i u svim institucijama, uz obavezu svih članova komisija za davanje izjave o nepostojanju sukoba interesa.
	Praksa: <ol style="list-style-type: none"> 1) Informacije u vezi sa procedurama za finansiranje i informacije o projektima koji se finansiraju su dostupne javnosti. 2) Državni organi prate proceduru i primjenjuju je na usklađeni način. 3) Uslovi za podnošenje zahtjeva nisu previše teški za OCD-e. 4) Smatra se da su odluke na tenderima poštene, a da su situacije sa sukobom interesa najavljene 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • Informacije u vezi s procedurama za finansiranje su dostupne javnosti, s tim da su ograničene na informacije koje se objavljuju tokom raspisivanja javnog poziva. • Postoje slučajevi kada dokumenti koje aplikant treba dostaviti prilikom prijave na poziv za dodjelu sredstava finansiranja nisu precizno objašnjeni, a državni službenici nisu u mogućnosti dati precizno dodatno objašnjenje. 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • Omogućiti uvid u tok implementacije projekta prema fazama, kao i ostvarene rezultate, promjene i poboljšanja u lokalnoj zajednici, kod ciljne grupe projekta ili na rješavanju određenih pitanja na koja se projekt fokusirao. • Uvesti praksu redovnog objavljivanja spiska organizacija i projekata kojima su dodijeljena javna sredstva na web stranici i

STANDARD 2	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
	<p>unaprijed.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Informacije o rezultatima javnih poziva su uglavnom javno dostupne. • Informacije o implementaciji projekta na terenu, rezultatima i utjecajima projekata uglavnom nisu dostupne. • Ne postoji usklađen način praćenja procedure - praćenje varira od institucije i nivoa vlasti. • Uvjeti uglavnom nisu teški, iako to zavisi od kapaciteta pojedinačnih OCD-a. • Smatra se da veliki broj odluka na tenderima nije donesen transparentno i pošteno te da su odluke velikim dijelom donesene na osnovi personalnih odnosa i ličnih poznanstava. • Situacije sa sukobom interesa nisu najavljene unaprijed. 	<p>sl.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uvesti i primjenjivati usklađen način praćenja procedure finansiranja projekata OCD-a i informiranja o projektima za sve državne institucije koje dodjeljuju sredstva OCD-ima. • Obučiti nadležne državne službenike/ce da mogu dati jasne i precizne dodatne informacije, smjernice i pojašnjenja potencijalnim aplikantima. • Raditi na jačanju kapaciteta OCD-a za apliciranje na javne pozive za dodjelu sredstava putem organizovanja obuka i info-dana za OCD-e. • Uspostaviti sekciju za učestala pitanja na internetskoj stranici institucije koja objavljuje javni poziv putem koje će organizacije civilnog društva moći postavljati pitanja i tražiti dodatna objašnjenja o javnom pozivu. • Pojačati i unaprijediti transparentnost donošenja odluka o dodjeli sredstava javnog finansiranja. • Uključiti predstavnike/ce OCD-a u proces dodjele sredstava javnog finansiranja. • Omogućiti OCD-ima uvid u razloge/kriterije na osnovu kojih su neki projektni prijedlozi odobreni, a neki odbijeni.

STANDARD 3	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
3. Postoji jasan sistem odgovornosti, monitoringa i evaluacije javnog finansiranja.	Legislativa: 1) Procedura za raspodjelu javnih sredstava propisuje jasne mjereza odgovornost, monitoring i evaluaciju. 2) Postoje propisane sankcije za OCD-e koje zloupotrijebe sredstva i sankcije su srazmjerne kršenju procedure.	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • Procedure za podjelu javnih sredstava uglavnom ne propisuju jasne mjere za odgovornost, monitoring i evaluaciju. • Najjasnije propisane mjere su mjere monitoringa koje se sastoje od podnošenja finansijskih i/ili narativnih izvještaja OCD-a institucijama koje dodjeljuju data sredstva. • Nije poznato da postoje sankcijeza OCD-e koje zloupotrijebe sredstva. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • Uspostaviti jasne, sveobuhvatne i unificirane mjere za odgovornost, monitoring i evaluaciju raspodjele javnih sredstava. • Uvesti obavezne narativne i finansijske izvještaje OCD-a koji će se nadležnim institucijama podnositi na polovini i kraju implementacije projekta. • Uvesti terenske posjete stručnih timova iz nadležnih državnih institucija OCD-ima u cilju monitoringa implementacije projekta na terenu. • Uspostaviti kriterije za evaluaciju efekata projekata i usklađenost ostvarenih rezultata sa planiranim. • Uvesti jasne sankcije za zloupotrebu sredstava državnog finansiranja.
	Praksa: 1) Monitoring se vrši neprestano i u skladu sa unaprijed određenim i objektivnim indikatorima. 2) Redovnu evaluaciju efekata/uticaja javnih sredstava vrše državni organi i ta evaluacija je dostupna javnosti.	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • Nije poznato da se monitoring vrši neprestano i u skladu sa unaprijed određenim, objektivnim i mjerljivim pokazateljima. • Monitoring se uglavnom vrši putem dostavljanja narativnih i/ili finansijskih izvještaja od strane OCD-a institucijama koje su dodijelile sredstva. • Nije poznato da se vrši evaluacija efekata/uticaja javnih sredstava od strane državnih organa. • Informacije o efektima/utjecajima javnih sredstava nisu poznate javnosti. 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • Uspostaviti jasne, objektivne i mjerljive pokazatelje implementacije projekta i ostvarenih rezultata. • Dodatno educirati državne službenike/ce i sve druge koji su uključeni kroz monitoring i evaluaciju. • Uvesti obavezu dostavljanja finansijskih i narativnih izvještaja, s akcentom na komplementarnost i usklađenost ova dva izvještaja. • Uvesti obrazac/tabelu pregleda planiranih i ostvarenih rezultata koju će OCD-i dostavljati uz finansijske i narativne izvještaje. • Uspostaviti sistem i kriterije za redovnu evaluaciju efekata i utjecaja sredstava dodijeljenih OCD-ima od strane državnih institucija. • Evaluaciju bazirati na osnovu konkretnih,

STANDARD 3	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
			vidljivih i mjerljivih promjena i poboljšanja u lokalnoj zajednici i šire. <ul style="list-style-type: none"> Informacije o utjecajima/efektima javnih sredstava učiniti dostupnima javnosti.
STANDARD 4	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
4. Država daje i nefinansijsku podršku.	Legislativa: <ol style="list-style-type: none"> Zakon dopušta državnim vlastima da OCD-ima dodijeli nefinansijsku podršku, kao što su državna imovina, rentiranje prostora bez finansijske nadoknade (na određeni rok), besplatna obuka, konsultacije i drugi resursi. Nefinansijska podrška se obezbjeđuje po jasno propisanim procesima, na osnovu objektivnih kriterija i ne favorizuje ni jednu grupu. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> Postoji pravni okvir u vidu pravnih normi u više sistemskih zakona koji dozvoljava dodjelu nefinansijske podrške države (svi nivoi). Nije poznato da se nefinansijska podrška dodjeljuje prema jasno propisanim i objektivnim kriterijima. Postoje favoriziranja i protežiranja određenih grupa (npr. boračke organizacije, organizacije civilnih žrtava rata koje obezbjeđuju značajno glasačko tijelo). 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> Kampanjama i zahtjevima što više potjecati državnu dodjelu nefinansijske podrške, naročito rentiranjem prostora bez naknade, servisima podrške, saradnjom sa OCD-ima prilikom izrade programa razvoja itd. Uspostaviti sistem i jasne procedure na osnovu kojih će se OCD-ima dodjeljivati nefinansijska podrška prema objektivnim potrebama OCD-a i njihovih krajnjih korisnika/ca. Raditi na suzbijanju favoriziranja i protežiranja određenih grupa.
	Praksa: <ol style="list-style-type: none"> OCD koriste finansijsku podršku države. Pri dobijanju državne nefinansijske podrške, OCD-i se tretiraju na isti način kao i ostali akteri ili imaju čak i veću podršku. Nema slučajeva da državne vlasti dodjeljuju nefinansijsku podršku samo OCD-ima koje ne kritikuju njen rad; ili slučajeva u kojima se podrška uskraćuje onim OCD-ima koje kritikuju rad državnih vlasti; ili se vrši diskriminacija na osnovu lojalnosti, političke pripadnosti ili drugih nezakonitih uslova. 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> OCD-i koriste nefinansijsku podršku države, pretežno na lokalnom nivou. Nefinansijska podrška države uglavnom se sastoji od korištenja prostorija za rad ili sala za organiziranje određenih događaja. Pri dobijanju državne nefinansijske podrške ne postoji jednak tretman svih OCD-a, niti je npr. jednak tretman OCD-a sa javnim ustanovama. U velikom dijelu slučajeva dodjela finansijske podrške je zasnovana na personalnim odnosima i poznanstvima. Veliki dio OCD-a dobija nefinansijsku podršku upravo na osnovu političke pripadnosti i lojalnosti. Postoje slučajevi favoriziranja i protežiranja na osnovu političke lojalnosti i stranačke pripadnosti. 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> Povećati nefinansijsku podršku za OCD-e u formi treninga, obuka i studijskih putovanja, posebno iz oblasti pisanja projektnih prijedloga i apliciranja na projekte Evropske komisije naročito onih u kojim se zahtijeva partnerstvo državnog i civilnog sektora. Uvesti jasne procedure i kriterije za dodjelu nefinansijske podrške na osnovu kojih će se OCD-i jednako tretirati prilikom dodjele nefinansijske podrške. Uvesti mehanizme kontrole kojima će se spriječiti dodjela nefinansijske podrške na osnovu političke i stranačke pripadnosti i lojalnosti. Osigurati dodjelu nefinansijske podrške na osnovu potreba OCD-a odnosno potreba ciljnih populacija i krajnjih korisnika usluga OCD-a.

Podoblast 2.3: Ljudski resursi			
Princip: Podrška države obezbjeđuje se na transparentan način, a sredstva se troše na odgovarajući način			
STANDARD 1	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
1. OCD-i se tretiraju na isti način kao i drugi poslodavci.	Legislativa: 1) Zakon i politike tretiraju OCD-e na isti način kao i druge poslodavce.	Legislativa: • Legislatura tretira OCD-e na isti način kao i druge poslodavce.	Legislativa:
	Praksa: 1) Ako postoje programi podsticajnih mjera za zapošljavanje, OCD-i se tretiraju kao i sviostali sektori. 2) Vode se redovne statistike o broju zaposlenih u neprofitnom sektoru.	Praksa: • Većina OCD-a smatra da ih se ne tretira isto kao i druge poslodavce, dok samo jedna trećina smatra da su jednaki kao i drugi poslodavci kod dodjele podsticaja. • Analizom dosadašnjih podsticaja, zaključeno je da se OCD-i ne pojavljuju u većini tih podsticaja. • Velika većina OCD-a primjećuje da se ne vode redovne statistike o broju zaposlenih u neprofitnom sektoru. • Istraživanjem nisu pronađeni dostupni podaci o broju zaposlenih u OCD-ima.	Praksa: • Povećati učešće OCD-a u programima podsticaja, kao i korištenje OCD-a i njihovih mreža kao resursa za promoviranje raznih vidova podsticaja za zapošljavanje. • Zahtijevati uvođenje OCD-a kao posebne kategorije od strane nadležnih zavoda za statistiku koji redovno prikupljaju podatke o broju zaposlenih iznosima plaća u OCD-ima.
STANDARD 2	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
2. Postoje podsticajne politike i zakoni o volonterima.	Legislativa: 1) Zakon stimulira volonterizam i u njega su ugrađene najbolje regulatorne prakse, dok se istovremeno dopuštaju spontane volonterske prakse. 2) Postoje podsticajne mjere i programi za razvoj i promociju volonterizma koje podržava država. 3) Postoje jasno definirani ugovorni odnosi i zaštite koje pokrivaju organizovan volonterizam.	Legislativa: • 2008. godine donesen je Zakon o volontiranju RS, a 2011. godine Zakon o volontiranju FBiH. U Brčko Distriktu je evidentno nepostojanje zakonske regulative o volontiranju. • Zakonima su regulisani osnovni pojmovi volontiranja, principi volontiranja, ugovorne obaveze, prava i obaveze volontera i	Legislativa: • Poboljšati implementaciju postojećih zakona o volontiranju, od strane institucija i OCD-a. Donošenje zakona o volontiranju u Brčko Distriktu. • Usklađivanja podsticaja za volontiranje sa trenutnom volonterskom legislativom, kao i promoviranje dobrih volonterskih praksi kroz

		<p>organizacija koje organiziranju volontiranje, te nadzor nad volontiranjem. Međutim, za organizacije civilnog društva zakonska regulativa volontiranja još uvijek velika nepoznanica i vidljiva je njena nedovoljna implementacija na terenu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pojam “pripravnik – volonter” koji postoji u drugim zakonima o radu omogućava neplaćeni pripravnčki rad. • Podsticaji se većinom dodjeljuju na lokalnom nivou, dok u Republici Srpskoj postoje i entiteski mehanizmi za dodjelu podsticaja. • Postoje jasni ugovorni odnosi u RS-u i FBiH, ali ne postoje u Brčko Distriktu. • OCD-i koji su svjesni postojanja ugovornih odnosa u volontiranju i njegovog trenutnog zakonskog okvira, zadovoljni su postojećim rješenjima. 	<p>nagrade za najbolje volontere/ke i organizatore volontiranja na lokalnim, kantonalnim i entitetskim nivoima vlasti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljanje jednostavnih lokalnih i regionalnih mehanizama koje bi OCD-i (kao i drugi organizatori volontiranja) mogli koristiti oko definiranja ugovornih odnosa i zaštita sa volonterima. • Volonterski centri ili educirani službenici/e u općinama/opštinama bi mogli poslužiti kao dobri facilitatori ovog procesa.
	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Podsticajne mjere i programi su transparentni i lako dostupni OCD-ima, a politika/strateški dokument/zakon se u potpunosti primjenjuju, prate i procjenjuju periodično i na participativni način. 2) Administrativne procedure za organizatore volonterskih aktivnosti nisu komplikovane i nemaju nepotrebnih troškova. 3) Volonterizam može biti u svakom obliku; nema slučajeva pritužbi na restrikcije volonterizma. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • OCD-i su gotovo ujedinjeni u ocjeni da je situacija jako loša kod transparentnosti dodjele volonterskih podsticaja. • Administrativne procedure kod volontiranja izazivaju konfuziju kod ispitanih OCD-a. Samo 45% OCD-a koje poznaju procedure, tvrde da one nisu komplicirane. • Tema restrikcija kod volontiranja izaziva konfuziju kod ispitanih OCD-a. Većini nisu poznati slučajevi pritužbi. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povećati aktivnosti promocije dodjele samih podsticaja, kao i uspostavljanje kvalitetnijih i jasnijih kriterija prilikom odabira korisnika tih podsticaja. • Treba raditi na konstantnoj edukaciji svih organizatora volontiranja (ne samo OCD-a) o načinima kako koristiti postojeće zakonski definirane ugovorne odnose za realizaciju volonterskih aktivnosti. • Više edukacije i promocije o raznovrsnim mogućnostima volonterskih angažmana kod organizatora volontiranja.

STANDARD 3	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
3. Edukativni sistem promovira građanski angažman.	Legislativa: <ol style="list-style-type: none"> 1) Neformalno obrazovanje se promovira kroz politiku/strategiju/zakon. 2) Predmeti koji su u vezi sa društvom uključeni su u zvanični plan i program na svim nivoima obrazovnog sistema. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • Neformalno obrazovanje se ne promovira dovoljno kroz postojeće zakone, politike i strategije. • Ne postoji Strategija o obrazovanju odraslih. • Zakon o obrazovanju odraslih postoji jedino u Republici Srpskoj i Unsko-sanskom kantonu. Predmet Demokratija i ljudska prava je uveden u nastavni plan i program u osnovnim i srednjim školama. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • Uvođenje kvalitetnih zakonskih rješenja za priznavanje neformalnog obrazovanja u dijelovima BiH koji to nemaju, kao i za unapređenje postojećih rješenja. • Treba udružiti snage OCD-a u raznim oblastima koje rade na uvođenju raznih vidova neformalnog obrazovanja u formalne tokove i stvarati sinergijski učinak lobiranja prema institucijama formalnog obrazovanja.
	Praksa: <ol style="list-style-type: none"> 1) Obrazovni sistem sadrži mogućnosti za građanski angažman u OCD-ima. 2) Priznaje se omogućavanje neformalnog obrazovanja od strane OCD-a. 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • Dio organizacija aktivno koristi trenutni obrazovni sistem za promoviranje i provođenje svojih aktivnosti, dok je drugi dio nezadovoljan sporadičnim i nesistemskim pristupom OCD-a. • Polovina ispitanih OCD-a smatra da obrazovni sistem pruža mogućnosti za građanski angažman OCD-a, dok druga polovina ne smatra. • Većina organizacija nije zadovoljna trenutnim statusom neformalnog obrazovanja, kao ni standardima na kojima ona počiva. 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • Omogućiti i uspostaviti jednostavan i transparentan mehanizam kojeg mogu koristiti svi OCD-i zainteresirani za korištenje formalnog obrazovanja za promociju građanskog angažmana u OCD-ima. • Usaglasiti stavove OCD-a i svih drugih organizatora neformalnog obrazovanja o neophodnim standardima za realizaciju raznih oblika neformalnog obrazovanja. • Kontinuirano unapređivati sadržaje udžbenika i dodatne literature vezano za građanski angažman u obrazovnim programima na svim nivoima obrazovanja.

Oblast 3: Vlada – OCD			
Podoblast 3.1: Okvir za saradnju i praksa			
Princip: Postoji strateški pristup daljoj saradnji između države i OCD-a, kao i razvoju OCD-a			
STANDARD 1	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
1. Preko politika i strategija država priznaje važnost razvoja i saradnje sa sektorom.	Legislativa: <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoje strateški dokumenti koji se bave odnosom između države i OCD-a, kao i razvojem civilnog društva. 2) Strateški dokument sadrži ciljeve i mjere, kao i raspoloživo finansiranje, te jasnu dodjelu odgovornosti (akcioni planovi, uključujući indikatore). 3) Strateški dokumenti obuhvataju mjere koje su razrađene uz konsultaciju sa OCD-ima ili su od njih preporučene. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • Sporazum o saradnji Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH donesen 2007. godini predstavlja ključni mehanizam suradnje između Vijeća ministara BiH i OCD-a u BiH. • Proces izrade Strategije i Akcionog plana za uspostavu poticajnog okruženja za razvoj održivoga civilnog društva iniciran je od strane Ministarstva pravde BiH, međutim, taj proces nije sproveden. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • U saradnji sa OCD-ima izraditi Strategiju za uspostavu poticajnog okruženja za razvoj održivog civilnog društva, uz Akcioni plan za njenu implementaciju, monitoring i evaluaciju. • Pri izradi Strategije jasno definirati učesnike u procesu strateškog planiranja te metodologiju izrade.
	Praksa: <ol style="list-style-type: none"> 1) OCD-i iz različitih oblasti i interesovanja redovno učestvuju u svim fazama razvoja strateškog dokumenta, u njegovom sprovođenju i evaluaciji. 2) Postoje primjeri koji pokazuju da su saradnja između države i OCD-a te razvoj civilnog društva, unaprijeđeni i sprovedeni više i nego što su mjere predviđene strateškim dokumentom. 3) Sprovođenje strateškog dokumenta se prati, procjenjuje i periodično se vrši revizija. 4) Državne politike za saradnju između države i OCD-a te razvoj građanskog društva zasnovani su na pouzdanim podacima koje je 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • Sporazum o saradnji Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH se ne ostvaruje, te nema jasno definiranog mehanizma i metodologije za monitoring i evaluaciju. • Vijeće ministara BiH formiralo je Radnu grupu za izradu Strategije za kreiranje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva i Akcioni plan za njenu provedbu. Članovi radne grupe kao predstavnici/e civilnog društva, predloženi od strane Ministarstva pravde BiH, nisu birani na transparentan način. • Saradnja između OCD-a i vlasti naročito je unaprijeđena na lokalnom nivou. Sporazum između općinskog vijeća, općinskog načelnika i nevladinih organizacija, potpisalo je 100 općina u 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • Pratiti primjenu Sporazuma o saradnji Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH preko jasno definiranog mehanizma i metodologije za monitoring i evaluaciju. • Nastaviti kampanju domaćih aktera civilnog društva na uspostavi Savjeta za razvoj civilnog društva i Ureda za saradnju sa OCD-ima kao savjetodavnog i stručnog tijela Vijeća ministara BiH. • Nastaviti aktivnosti za izradu Strategije za kreiranje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva.

	prikupila nacionalna statistika, uzimajući u obzir raznovrsnost sektora.	BiH. Također, potpisani su i Sporazumi o saradnji Vlade Kantona Sarajevo i Vlade Bosansko-podrinjskog kantona te nevladinog sektora iz pomenutih kantona.	
STANDARD 2	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
2. Država priznaje, kroz rad institucija, važnost razvoja sektora i saradnje sa njim.	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoji institucija na nacionalnom nivou ili mehanizam čiji je mandat da se olakša saradnja sa organizacijama civilnog društva (npr. jedinica/kancelarija za saradnju; kontaktne tačke u ministarstvima; savjet). 2) Postoje obavezujuće odredbe o uključenju OCD-a u odluke koje donose kompetentna institucija ili mehanizam (mehanizmi). 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Na nivou BiH, u sklopu Ministarstva pravde BiH, djeluje Sektor za pravnu pomoć (dosadašnji Sektor za civilno društvo) nadležan za provođenje aktivnosti s ciljem stvaranja povoljnog okruženja za razvoj civilnog društva u BiH. • Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa u institucijama BiH osiguravaju učešće građana i OCD-a u konsultiranju ili učešću u oblikovanju i provođenju javnih politika. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U skladu sa Sporazumom, uspostaviti funkcionalan mehanizam Vijeća ministara za saradnju sa civilnim društvom. • Formiranje Savjeta za razvoj OCD-a Vijeća ministara BiH te mehanizama na nižim nivoima vlasti koji bi bili slični/isti kao mehanizmi na nivou BiH. • Uspostavljanje efikasnijih i inkluzivnih modela/mehanizama za konsultacije sa OCD-ima u vezi s ključnim reformskim pitanjima procesa stabilizacije i pridruživanja BiH u EU.
	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Institucija ili mehanizam (mehanizmi) na nacionalnom nivou ima dovoljno resursa i ovlaštenja da facilitira dijalog između OCD-a i vlade, diskutujući o izazovima i predlažući osnovne politike za razvoj civilnog društva. 2) OCD-i se redovno konsultiraju i uključuju u procese i donošenje odluka od strane kompetentnih institucija ili mehanizma/mehanizama. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Resursi i ovlaštenja nekadašnjeg Sektora za civilno društvo (sada Sektora za pravnu pomoć) pri Ministarstvu pravde BiH nisu bili/niti su dovoljni za facilitiranje dijaloga OCD-a i Vlade. Sektor nije zajedničko stručno tijelo Vijeća ministara za saradnju sa civilnim društvom već djeluje u okviru Ministarstva pravde. • Ne postoji izrađen i adekvatan sistem komunikacije i saradnje sa OCD-ima, niti se radi redovno izvještavanje, odnosno monitoring o stanju civilnog društva u BiH. U izradi relevantnih dokumenata Sektor se oslanja na resurse stranih projekata ili vanjskih eksperata. • OCD-i se povremeno i selektivno konsultiraju i uključuju u procese i donošenje odluka od strane institucija. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omogućiti sistematsko uključivanje OCD-a u rad nadležnih institucija kroz različite oblike neformalne razmjene informacija i konsultacija (forumi, fokusne grupe, radionice, okrugli stolovi i sl.) te kroz uključivanje predstavnika/ca civilnog društva u stalna i povremena radna tijela, komisije i sl.

Podoblast 3.2: Sudjelovanje u procesima donošenja politika i odluka

Princip: Organizacije civilnog društva su efektivno uključene u procese donošenja politika i odluka

STANDARD 1	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>1. Postoje standardi koji omogućavaju sudjelovanje OCD-a u donošenju odluka, što dozvoljava blagovremeni input OCD-a.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoje jasno definirani standardi o sudjelovanju OCD-a u procesima donošenja politika i odluka, u skladu sa najboljim regulatornim praksama koje propisuju minimum zahtjeva koje treba da ispuni svaki proces donošenja politike. 2) Državne politike obezbjeđuju obrazovne programe/obuku za državne službenike o sudjelovanju OCD-a u radu javnih institucija. 3) Prema integralnim propisima, zahtijevaju se određene jedinice ili službene osobe u vladi, ministarstvima ili drugim vladinim agencijama da koordiniraju, prate i izvještavaju o sudjelovanju OCD-a u njihovom radu. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U postojeće standarde o sudjelovanju OCD-a u procesima donošenja odluka spadaju: pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa u institucijama BiH; jedinstvena pravila za izradu pravnih propisa u institucijama BiH; smjernice za postupanje republičkih organa uprave o učešću javnosti i konsultacijama u izradi zakona; javna rasprava; inicijativa za predlaganje zakona; javna saslušanja; mjesna zajednica; dani otvorenih vrata načelnika/ca općina (statuti općina) te prisustvo sjednicama općinskih vijeća/skupština (statuti općina). • Postojeći obrazovni programi i obuke nisu usklađeni sa potrebama državnih službenika da aktivno uključe organizacije civilnog društva u donošenje odluka. • Na osnovu uvida u programe edukacije Agencije za državnu službu za 2013. Godini utvrđeno je da ne postoji specifičan program obuke za državne službenike o sudjelovanju OCD-a u radu javnih institucija. Također, Strategija za usavršavanje državnih službenika FBiH ne prepoznaje ovu tematiku u svom akcionom planu. • Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa Vijeća ministara BiH i Smjernice za postupanje republičkih organa uprave o učešću javnosti i konsultacijama u izradi zakona zahtijevaju imenovanje i ulogu koordinatora u procesu pozivanja OCD-a na konsultacije. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Usvojiti i provoditi Pravila za konsultacije za sve niveoe vlasti na kojima ne postoje. • Izmjeniti i usaglasiti postojeća pravila za konsultacije sa smjernicama na entitetskom nivou. • Donijeti izmjene odredbi poslovnika o radu skupština kojima se regulira održavanje javnih rasprava. • Donijeti izmjene i dopune Zakona o lokalnoj samoupravi kojima bi se na jednak način definirao status mjesnih zajednica na čitavoj teritoriji BiH. • U postojeće Strategije obuke i razvoja državnih službenika/ca uvesti program pod nazivom „Civilno društvo“ sa naglaskom na temu značaja učešća OCD-a u procesu konsultacija. • Organizirati i provoditi kontinuirane zajedničke obuke OCD i predstavnika/ca državnih institucija u cilju unapređenja primjene postojećih mehanizama učešća OCD u radu javnih institucija. • Donijeti odluke o osnivanju jedinica/imenovanju državnih službenika/ca za saradnju sa OCD-ima pri svim ministarstvima i institucijama u BiH koje bi uspostavile saradnju sa OCD-ima te pratile i pomagale njihov rad. • Izmjenama i dopunama internih akata o unutrašnjoj organizaciji ministarstava i drugih institucija na svim nivoima BiH u praksi omogućiti uspostave jedinica za

			<p>saradnju sa civilnim društvom, te usaglasiti način izbora koordinatora/ice za javne konsultacije.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Donijeti odluku na nivou Vijeća ministara BiH, entitetskih vlada i Vlade BD kojom će se regulirati koordinacija svih jedinica za praćenje i pomoć rada OCD-a.
	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Javne institucije rutinski pozivaju sve zainteresovane OCD-e da u ranoj fazi daju svoje komentare na inicijative koje se odnose na politiku/zakon. 2) OCD-i dobijaju adekvatne informacije o sadržaju nacrtu dokumenta i o detaljima konsultacije, uz dovoljno vremena za odgovor. 3) Povratnu informaciju o rezultatima konsultacija, u pismenom vidu, javne institucije daju javnosti na uvid, uz iznošenje razloga zašto neke preporuke nisu u tok uključene. 4) Većina državnih službenika zaduženih za pravljenje nacrtu javnih politika uspješno je završila neophodne obrazovne programe/obuku. 5) Većina jedinica/službenih osoba koje koordiniraju i prate javne konsultacije funkcionalna je i posjeduje dovoljno kapaciteta. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Institucije ne pozivaju rutinski sve zainteresirane OCD-e da daju svoje komentare u procesu kreiranja politika i zakona. Spisak zainteresiranih OCD-a imaju tri državna ministarstva i djelimično ispunjavaju obaveze proistekle iz Pravila za konsultacije. Ministarstva iz RS-a poštuju Smjernice za postupanje republičkih organa uprave o učešću javnosti. Konsultacije se obavljaju samo za zakone i propise koji imaju utjecaj na javnost. Dio kantona obavlja također konsultacije sa OCD-ima, a neki od njih to radi za sve zakone. Parlament Federacije posjeduje bazu podataka OCD-a, ali ona do sada još nije korištena. • Pravila i Smjernice predviđaju objavljivanje sadržaja nacrtu dokumenta na internetskoj stranici institucije. U praksi ovu obavezu u potpunosti ispunjavaju tri državna ministarstva te sva ministarstva u Vladi RS-a. Iako nemaju usvojena pravila/smjernice, dokumente na svojim internetskim stranicama objavljuje većina kantona i općina te Distrikt Brčko. U općinama/MZ prilikom organizacije Zbora građana/ki općina omogućava uvid u nacrtu dokumenata. Rok za dostavu komentara je 21 dan, što ponekad u praksi nije dovoljno za pisanje kvalitetnih komentara koji zahtijevaju dodatne analize. • Samo u rijetkim slučajevima institucije šalju povratnu informaciju podnosiocima komentara u pisanom obliku koja uključuje informaciju zašto neke preporuke nisu uzete u obzir, koje su preporuke uzete u obzir, da li su preporuke sažete i zajedno obrađene sa komentarima drugih OCD- 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obezbijediti širu i sistematičniju upotrebu Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa ne samo u procesu kreiranja <i>ad-hoc</i> nacrtu zakona i pravnih dokumenata već i u procesu razvoja javnih politika. • Uspostaviti interaktivne baze podataka OCD-a prema njihovom polju djelovanja za sve institucije i ministarstva u BiH. • Uspostaviti obavezu redovnog izvještavanja o saradnji ministarstava/institucija i OCD-a u pogledu uključivanja OCD-a u donošenje javnih politika/pravnih propisa. • Osposobiti OCD-e da koriste postojeće mehanizme za učešće u kreiranju javnih politika/pravnih propisa kroz kontinuiranu obuku. • Donijeti strategije za komuniciranje sa javnostima na nivou svih ministarstava/institucija kako bi se povećala transparentnost u donošenju politika, propisa i odluka. • Usaglasiti procedure za dostavu dokumenata koje će pri tome osigurati minimalne standarde po pitanju ažurnosti, objektivnosti, transparentnosti i nepristasnosti i produžiti rok za dostavu komentara u pogledu minimalnih konsultacija. • Jačati kapacitete OCD-a za uključivanje i analitički pristup u kreiranju komentara i korištenju nomotehničkih pravila za izradu

		<p>a.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kapaciteti i procedure za strateško planiranje, koordinaciju i razvoj javnih politika, monitoring i evaluaciju na svim nivoima vlasti, i pored određenih unapređenja, i dalje su vrlo ograničeni i nedovoljni. • Imenovanim osobama na mjesto koordinatora/ice u procesu konsultacija zadaci i obaveze koje proističu iz ovog procesa su pridodati postojećim zadacima i obavezama. Evidentan je nedostatak adekvatne obuke koji bi unaprijedio njihov rad sa OCD-ima. Vrijeme koje je planirano za obavljanje poslova koordinatora/ce nerealno je planirano u odnosu na obim i važnost zadataka, postoji nedostatak i u materijalnim resursima. 	<p>istih.</p> <ul style="list-style-type: none"> • U skladu sa Strategijom reforme javne uprave potrebno je da sva ministarstva i institucije u BiH urade analizu postojećih organizacijskih i kadrovskih kapaciteta za vršenje poslova razvoja javnih politika, te da na temelju takve analize osiguraju uspostavu obuka koje će omogućiti efikasno vršenje navedenih funkcija. • Obezbijediti adekvatne informativne i edukativne programe za edukaciju državnih službenika i vršilaca funkcija.
STANDARD 2	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>2. Svi nacrti politika i zakona lako su i blagovremeno dostupni javnosti.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postojeće zakonodavstvo obavezuje javne institucije da sve nacрте zakona i politika, kao i one usvojene, učine javnim, a izuzeci su jasno definirani u skladu sa međunarodnim normama i najboljim praksama. 2) Za pristup javnosti informacijama/dokumentima postoje jasni mehanizmi i procedure. 3) Postoje jasno propisane sankcije za državne službenike/jedinice u slučaju kršenja zakonskih zahtjeva za pristup javnim informacijama. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zakonom o slobodi pristupa informacijama predviđaju se izuzeci u slučajevima postojanja opravdanih razloga, zbog kojih se određene informacije ne mogu saopćiti. • Zakonoski okvir obavezuje na javnost politika i zakona te nacрта zakona. • Zakon o slobodi pristupa informacijama BiH, FBiH i RS-a regulira procedure za objavljivanje informacija pod kontrolom javnih organa. • Zakonom o slobodi pristupa informacijama BiH propisane su novčane kazne za prekršaj za javni organ i odgovornu osobu u njemu za slučaj nepostupanja po Zakonu. U entitetskim zakonima nisu propisane sankcije/kaznene odredbe za nepoštivanje zakona. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Donijeti izmjene i dopune entitetskih ZOSPI-ja kojima bi se oni uskladili sa državnim Zakonom, u pogledu vremenskih rokova, forme obavještanja podnosioca i sankcije za javni organ i odgovornu osobu za slučaj nepoštivanja Zakona. • Donijeti izmjene i dopune Zakona o službenom listu/novinama kojim bi se omogućio slobodan pristup zakonskim i podzakonskim aktima bez plaćanja nadoknade. • Donijeti izmjenu propisa kako bi se građanima/kama BiH putem Javnog RTV servisa BiH omogućilo praćenje sjednica u direktnim prijenosima.

	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Javne institucije aktivno objavljuju nacрте zakona i politika, kao i one usvojene, osim ako isti ne potpadaju pod zakonom propisane izuzetke. 2) Javne institucije odgovaraju na većinu zahtjeva za pristup javnim informacijama u okviru zakonom propisanog roka, i u jasnom obliku daju pismena objašnjenja o razlozima odbijanja, te ističu pravo na žalbu i navode žalbenu proceduru. 3) Slučajevi kršenja zakona se sankcioniraju. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nacрте zakona i politika na internetskim stranicama objavljuje jedan dio institucija na nivou BiH, dok je na entitetskom nivou praksa objavljivanja nacрта i politika uobičajena u RS-u, a na nivou FBiH samo mali broj institucija objavljuje nacрте dokumenata. Distrikt Brčko objavljuje zakone od interesa za javnost, na nivou kantona također dio nacрта i zakona se objavljuje na internetskim stranicama, dok se na općinskom nivou većina nacрта zakona i politika objavljuje na internetskim stranicama. • Usvojeni zakoni i propisi nisu uvijek postavljeni na internetske stranice resornih ministarstava, koje se redovno ne ažuriraju. OCD-i u praksi jako teško dolaze do tačnih infomacija. • U 80 % slučajeva izostaje dostava traženih informacija u formi rješenja, što i dalje pokazuje da je u BiH prisutna velika pravna nesigurnost u postupku traženja informacija. Većina institucija ne pridržava se vremenskog okvira koji predviđa obavještenje o produženju roka. • Prema dostupnim podacima još niko nije krivično odgovarao zbog kršenja ZOSPI BiH. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osigurati adekvatnu primjenu međunarodnih standarda u pogledu obezbjeđivanja pristupa dokumentima, zakonima i informacijama bez plaćanja naknade za registraciju. • Raditi na unapređenju sadržaja web stranica ministarstava i institucija, naročito u pogledu ažurnosti te vizuelne funkcionalnosti istih. • Obučiti OCD-e da koriste ZOSPI posebno u pogledu načina na koji se traži informacija, koje su obaveze javnog organa te gdje dobiti pomoć u slučaju ako je žalba zbog uskraćivanja pristupa informaciji odbijena. • Uvođenje sistema sankcioniranja za odgovorne službenike/institucije koji ne dostavljaju informacije na propisan način i u propisanom roku, tamo gdje on ne postoji i primjenjivati ga tamo gdje je uspostavljen. • Osposobiti OCD-e da rade kontinuiran monitoring primjene postojeće legislative kojom se obezbjeđuje pravo na pristup informacijama.
STANDARD 3	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
3. Predstavnici OCD-a su ravnopravni partneri u diskusijama u međusektorskim tijelima, a biraju se po jasno definiranim kriterijima i procesima.	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postojeće zakonodavstvo zahtijeva od javnih institucija da pozivaju predstavnike OCD-a u različita tijela u kojima se donose odluke i/ili u savjetodavna tijela koja osnivaju javne institucije. 2) Postoje jasne smjernice o tome kako osigurati da civilno društvo bude predstavljeno na odgovarajući način, a na osnovu transparentnih i unaprijed određenih kriterija. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nema zakonske obaveze kojom se institucije obavezuju uključiti organizacije civilnog društva u rad savjetodavnih ili drugih tijela. • Sporazum o saradnji Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora utvrđuje obaveze Vijeća i smjernice koje se odnose na procjenu politika i procedura te konsultacija sektora civilnog društva. • U svrhu jačanja saradnje organa vlasti sa civilnim društvom inicirana je uspostava SECO mehanizma (neinstitucionalnog mehanizma) za pet sektora civilnog društva koji treba da budu uključeni u 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Donošenje pravne regulative kojom bi se obezbijedilo učešće predstavnika/ca OCD-a u različitim tijelima u kojima se donose odluke na osnovu jasnih i transparentnih kriterija na svim nivoima vlasti. • Insistirati na doslijednoj primjeni Sporazuma u što kraćem vremenskom roku kako bi Vijeće ministara BiH poštovalo sve svoje preuzete obaveze po pitanju uspostave Ureda za civilno

		<p>procesu konsultacija o IPA II fondovima (2014 - 2020).</p>	<p>društvo kao stručnog i savjetodavnog tijela Vijeća ministara BiH te osnivanju Savjeta za razvoj civilnog društva u BiH.</p> <ul style="list-style-type: none"> • U pogledu IPA programiranja predstavnici vlasti/institucija i OCD-i treba zajednički da rade na jačanju SECO mehanizma i uključivanju što većeg broja organizacija u procese planiranja.
	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Savjetodavna tijela i ona koja donose odluke o pitanjima i politikama relevantnim za civilno društvo u cjelini, uključuju predstavnike OCD-a. 2) Predstavnicima OCD-a u ovim tijelima je omogućeno da slobodno predstavljaju i brane svoje stavove i da za to ne budu sankcionirani. 3) Predstavnici OCD-a se biraju putem procesa selekcije, koji se smatraju poštenim i transparentnim. 4) Učešće u ovim tijelima ne sprečava OCD-e da koriste alternativne načine javnog zagovaranja ili promoviranja alternativnih stavova, koji nisu u skladu sa stavom dotičnog tijela. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postoje primjeri dobre prakse (Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice) uključivanja OCD-a u rad radnih grupa za izradu pojedinih zakona, strategija ili pravilnika. • Predstavnicima/ama OCD-a u ovim tijelima je bez sankcija omogućeno slobodno predstavljati i braniti svoje stavove. • Osim pojedinačnih primjera dobre prakse, još uvijek ne postoje jasni i transparentni mehanizmi prema kojima se predstavnici OCD-a biraju u rad u tijelima koja donose odluke i politike. • Učešće u ovim tijelima ne sprečava OCD-e da koriste alternativne načine javnog zagovaranja ili promoviranja svojih stavova. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izmijeniti i dopuniti postojeću legislativu kojom bi se omogućila veća zastupljenost predstavnika/ca OCD u radu savjetodavnih tijela. • Potrebno je samoorganizovanje OCD-a u okviru sektorskih mreža, jačanju partnerstava i kreiranju zajedničkih zagovaračkih strategija kako bi se adekvatno uključile u procese donošenja odluka. • Potrebno je uvođenje transparentnih kriterija koji će omogućiti da najkompetentniji predstavnici/ce OCD-a koji ujedno uživaju ugled u zajednici budu članovi savjetodavnih tijela.

Podoblast 3.3: Saradnja u pružanju usluga

Princip: Postoji okruženje koje podržava sudjelovanje OCD-a u pružanju usluga

STANDARD 1	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
1. Organizacije civilnog društva su angažirane na pružanju različitih usluga i konkuriraju za državne ugovore ravnopravno sa ostalim davaocima usluga.	Legislativa: <ol style="list-style-type: none"> 1) Postojeći zakoni dopuštaju OCD-ima da pružaju usluge u različitim oblastima, kao što su obrazovanje, zdravstvo, socijalne usluge. 2) Nema prepreka da OCD-i pružaju usluge koje nisu definirane zakonom („dodatne“ usluge). 3) Postojeći zakoni ne nameću OCD-ima dodatne opterećujuće zahtjeve koji ne postoje za druge davaoce usluga. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • Zakoni u BiH dopuštaju OCD-ima pružanje određenih usluga. Najviše mogućnosti je u oblasti socijalnih usluga, zatim zdravstvenih i obrazovnih. • Usluge koje izlaze van registrirane djelatnosti nevladinih organizacija i imaju profitni cilj, mogu se pružati samo preko posebnog pravnog subjekta. • Za zdravstvene i obrazovne ustanove nema prepreka za sve usluge koje su u vezi s osnovnom djelatnosti. • Tenderska procedura se sprovodi u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama BiH. • Poslovanje OCD-a je izjednačeno sa drugim subjektima. 	Legislativa: <ul style="list-style-type: none"> • Raditi na stvaranju mogućnosti da OCD-i preuzmu pružanje jednog dijela usluga koje su u isključivoj nadležnosti državnih institucija ili privatnog sektora. • Izvršiti izmjene zakona u smislu ujednačenja administrativne takse, ostvariti veću saradnju OCD-a i vlasti u oblasti usluga obrazovanja i zdravstva. • Uvesti jednostavnije procedure i skratiti rokove za registriranje svih oblika pravnih subjekata za pružanje usluga. • Uvesti jednostavniju proceduru i registar za pravne subjekte koji bi se bavili djelatnostima u socijalnom poduzetništvu. • Uvesti licence sa periodičnim rokom i obavezom ispunjavanja standarda kvaliteta. • Provoditi permanentni nadzor nad organizacijama koje pružaju obrazovne i zdravstvene usluge.
	Praksa: <ol style="list-style-type: none"> 1) OCD-i su sposobni da dobiju ugovor u konkurenciji sa ostalim davaocima usluga i angažirane su za pružanje raznovrsnih usluga (npr. obrazovanje, zdravstvo, istraživanje i obuka). 2) OCD-i su uključeni u sve faze razvoja i pružanja usluga (utvrđivanje/procjena potreba, određivanje usluga koje na najbolji način zadovoljavaju te potrebe, monitoring i 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • OCD-i su sposobni dobiti ugovor u konkurenciji smislu posjedovanja potrebne ekspertize i vještina. Međutim, Pružanje mnogih usluga (obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita) je u nadležnosti države. OCD-i se u pružanju najčešće javljaju kao suplement državnih institucija i angažiraju na projektnoj osnovi. • OCD-i se uglavnom angažiraju samo kao 	Praksa: <ul style="list-style-type: none"> • Uraditi <i>cost-benefit</i> analizu pružanja usluga ili jedne vrste usluge u određenom sektoru kako bi se došlo do podataka o troškovima i efikasnosti pružanja usluga od strane države <i>versus</i> OCD-a. • Raditi na prepoznavanju OCD-a kao organizacija od javnog značaja i interesa

	<p>evaluaciju).</p> <p>3) Kad se traži prethodna registracija/dobijanje licence, procedura za dobijanje istih nije pretjerano komplicirana.</p>	<p>izvršioци jednog dijela usluga koje se od njih zahtijevaju putem projekata.</p> <ul style="list-style-type: none"> • OCD-i uglavnom nisu uključeni u procjenu potreba, određivanje specifičnih usluga te monitoring i evaluaciju. • Procedura registracije/dobijanja licence zavisi od nadležne institucije od koje se ista traži. • Ukoliko je riječ o uobičajenim procedurama registracije/izdavanja licenci onda je procedura manje komplicirana i traje kraće. • Ukoliko su u pitanju licence i programi sa kojima se nadležne institucije nisu ranije susretale onda su procedure kompliciranije i traju duže. 	<p>te ravnopravnih partnera države u pružanju usluga.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Promovirati kapacitete i mogućnosti OCD da pružaju usluge i u sektorima koji su u nadležnosti države. • Omogućiti učešće OCD-a u fazi procjene potreba s obzirom na njihovu ekspertizu, iskustvo u radu na terenu i sa ciljnim skupinama koje su korisnici datih usluga.
STANDARD 2	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>2. Država se obavezala da finansira usluge - takvo finansiranje je predvidljivo i stoji na raspolaganju na duži period.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Budžet obezbjeđuje finansiranje različitih vrsta usluga koje mogu pružiti OCD-i, uključujući višegodišnje finansiranje. 2) Ne postoje zakonske prepreke da OCD-i dobiju javne finansije za pružanje različitih usluga (bilo putem nabavki ili drugih vrsta ugovora ili putem mehanizama granta). 3) OCD-i mogu potpisati dugoročne ugovore za pružanje usluga. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Finansiranje usluga od strane OCD-a koje obezbjeđuje država se uglavnom bazira na dodjeli sredstava putem projekata. • Slučajevi višegodišnjeg finansiranja nisu poznati. • Ne postoje prepreke da OCD-i dobijaju javna sredstva. • Ne postoje podaci da OCD-i mogu potpisati dugoročne ugovore za pružanje usluga. • Ugovori koje potpisuju OCD-i su uglavnom kratkoročni ili srednjoročni (od pola godine do godinu dana). • Potpisivanje višegodišnjih ugovora nije moguće s obzirom da se budžeti planiraju na godišnjem nivou. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prilikom usvajanja novih i izmjene postojećih zakona (koji zahtijevaju i promjene u budžetskim sredstvima), zagovarati primjenu sa odloženim rokom, a za vrijeme za koje se javnost putem kampanja može informirati i pripremiti na primjenu zakona, kako bi se spriječilo smanjivanje budžetskih sredstava tokom budžetske godine, čime se ugrožava kvalitet usluga. • Raditi na uvođenju mogućnosti da OCD-i mogu dobiti dugoročne ugovore za pružanje određene usluge koji će se produžavati na godišnjem nivou, nakon usvajanja državnih budžeta.

	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) OCD-i su primaoci sredstava za usluge. 2) OCD-i dobijaju dovoljno finansija za pokrivanje osnovnih troškova usluga za koje su potpisali ugovor da će ih pružati, uključujući srazmjerne institucionalne (režijske) troškove. 3) Nema kašnjenja u plaćanju, a finansiranje je fleksibilno s ciljem pružanja najboljeg kvaliteta usluga. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • OCD-i najčešće primaju sredstva za pružanje određenih usluga uglavnom putem projekata, dok se jedan dio prima u vidu sredstava koja se izdvajaju u redovnim budžetskim proračunima. • OCD-i ne primaju dovoljno sredstava za pokrivanje osnovnih troškova usluga. Najčešće se državna sredstva udružuju sa sredstvima stranih donatora koja su znatno veća. • OCD-i nisu u mogućnosti pokriti srazmjerne institucionalne (režijske) troškove sredstvima koja su im dodijeljena od strane države. • Dinamika uplata uglavnom zavisi od nadležne institucije koja dodjeljuje finansijska sredstva. Iskustva nekih OCD-a pokazuju neredovne i uplate sa zakašnjenjem. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raditi na uvođenju ili povećanju redovnih budžetskih izdvajanja za finansiranje usluga koje pružaju OCD-i. • Raditi na povećanju ili preraspodjeli budžetskih izdvajanja za OCD-e koji pružaju određene usluge u cilju pokrivanja što većeg procenta troškova usluga kao i jednog dijela institucionalnih (režijskih) troškova. • Raditi na poboljšanju redovne dinamike uplata koja direktno uslovljava implementaciju aktivnosti i pružanja usluga od strane OCD-a.
STANDARD 3	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>3. Država je jasno definirala procedure za ugovaranje usluga, što dopušta transparentni odabir davalaca usluga, uključujući OCD-e.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoji jasna i transparentna procedura putem koje se finansiranje za usluge distribuira među davaocima istih. 2) Cijena nije glavni kriterij za odabir davalaca usluga, a koja je najveća vrijednost određuje se na osnovu kvaliteta usluga i finansijske procjene kandidata. 3) Postoje jasne smjernice o tome kako obezbijediti transparentnost i izbjeći sukob interesa. 4) Kandidat ima pravo da podnese žalbu protiv rezultata konkursa. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zakon o javnim nabavkama BiH određuje proceduru i transparentnost prilikom odabira pružalaca usluga. Ne postoje jasne procedure prilikom finansiranja za usluge na drugi način. • Generalno se smatra da državne institucije imaju prednost ili primat u pružanju određenih usluga u odnosu na OCD-e. • Cijena usluga je kriterij koji odvaja usluge javnog i privatnog sektora, nema pokazatelja da veći kvalitet znači i veću cijenu. • Transparentnost procesa se najvećim dijelom obezbjeđuje putem primjene Zakona o javnim nabavkama, te objavljivanjem javnih poziva za finansiranje projekata koji mogu uključiti i pružanje 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uvesti jasne procedure i mogućnosti na osnovu kojih će se finansiranje za pružanje usluga distribuirati davaocima usluga, tamo gdje te procedure ne postoje. • Standarde u svim uslugama oblikovati u većem kvalitetu. Potrebno je izraditi standarde za socijalne usluge, uvesti mjerenje zadovoljstva kvalitetom usluga i javno objavljivanje takvih rezultata. • Raditi na jačanju transparentnosti tako što će predstavnici OCD-a učestvovati u komisijama za selekciju odabira projekata i dodjele sredstava kojim se OCD-ima omogućava pružanje određene usluge.

		<p>određenih usluga od strane OCD.</p> <ul style="list-style-type: none"> Kandidat ima pravo da podnese žalbu, ali generalno mišljenje i iskustvo je da rezultati konkursa ne budu revidirani ili promijenjeni nakon primitka žalbe. 	<ul style="list-style-type: none"> Uvesti jasne procedure o sprečavanju sukoba interesa svih službenika (članove komisija) pri donošenju odluka o raspodjeli finansiranja za pružanje usluga na svim nivoima vlasti i u svim institucijama. Unaprijediti procedure razmatranja žalbi i davanja odgovora i obrazloženja zašto primjedbe u žalbi nisu osnovane i zašto je inicijalni odabir ponuđača validan.
	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> Za mnoge usluge ugovori se sklapaju sa OCD-ima. Smatra se da su konkursi poštjeni i da se izbjegavaju sukobi interesa. Državna službena lica dovoljno su sposobna da organizuju procedure. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Za mnoge usluge ugovori se ne sklapaju sa OCD-ima. OCD-i se uglavnom javljaju kao ispomoć ili djelimična dopuna državi za pružanje usluga koje inače pruža država ili za dio usluga za koje država nema kapaciteta i interesa da ih pruža. Smatra se da konkursi nisu poštjeni u velikom broju slučajeva jer aplikanti nemaju dovoljno uvida i povratne informacije o razlozima i kriterijima na osnovu kojih je dodijeljeno pružanje usluge. Ne postoje jasne procedure za sprečavanje sukoba interesa. Smatra se da državna službena lica nisu dovoljno kompetentna da organiziraju procedure kao te da ponude dodatna objašnjenja i smjernice koje su potrebne aplikantima, iako to zavisi od institucije. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Omogućiti pružanje većeg broja usluga ili obim usluga koje pružaju OCD-i u svim sektorima Obavezati članove komisija za selekciju projekata da moraju dati i potpisati izjavu o nepostojanju sukoba interesa sa njihove strane prilikom odabira projektnih prijedloga o pružanju usluga. Raditi na jačanju kapaciteta državnih institucija, tj. znanja i vještina državnih službenika/ca da organiziraju procedure konkursa za dodjelu vršenja određenih usluga OCD-a.
STANDARD 4	INDIKATORI	NALAZI	PREPORUKE ZA STANDARD
<p>4. Postoji jasan sistem odgovornosti, monitoringa i evaluacije pružanja usluga.</p>	<p>Legislativa:</p> <ol style="list-style-type: none"> Postoji zakonska mogućnost da se vrši monitoring kako potrošnje tako i kvaliteta davalaca usluga. Za usluge postoje jasni standardi kvaliteta, kao i procedure monitoringa. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Postoji zakonska mogućnost za monitoring pružanja usluga OCD-ima od strane OCD-a. Standardi kvaliteta i procedure monitoringa nisu jasno definirani i uglavnom zavise od resorsnih zakona i državne institucije koja dodjeljuje vršenje usluge OCD-ima. 	<p>Legislativa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Raditi na uvođenju standarda kvaliteta, kao i procedure monitoringa na osnovu ranije utvrđenih objektivnih i mjerljivih pokazatelja. Izraditi obrasce ili kratke forme za

			<p>monitoring, evaluaciju, mjerenje uspješnosti potrošnje sredstava ili kvaliteta potrošnje sredstava i pruženih usluga.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kampanjama podići svijest o potrebi stalnog i transparentnog preispitivanja kvaliteta usluga.
	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) OCD-i ne podliježu pretjeranoj kontroli. 2) Monitoring se redovno sprovodi prema unaprijed najavljenim procedurama i kriterijima. 3) Sprovodi se redovna evaluacija kvaliteta i efekta/uticaja pruženih usluga i to je dostupno javnosti. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Generalno mišljenje i iskustvo je da se ne vrši dovoljna kontrola kvaliteta usluga koje pružaju OCD-i. • Monitoring se uglavnom bazira na dostavljanju finansijskih i/ili narativnih izvještaja OCD-a državnim institucijama koje su dodijelile sredstva za pružanje određene usluge. • U većini slučajeva, ne provodi se redovan monitoring i evaluacija kvaliteta i efekta/utjecaja pruženih usluga. • Informacije o uslugama koje pružaju OCD-i su rijetko dostupne javnosti. 	<p>Praksa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uspostaviti jasne, sveobuhvatne i unificirane procedure i kriterije monitoringa kvaliteta usluga. • Uvesti obavezne narativne i finansijske izvještaje OCD-a koji će se nadležnim institucijama podnositi u vezi s uslugama koje pružaju. • Uvesti terenske posjete stručnih timova iz nadležnih državnih institucija OCD-a u cilju monitoringa pružanja usluga na terenu. • Uspostaviti kriterije za evaluaciju kvaliteta i efekata datih usluga, na bazi konkretnih, vidljivih i mjerljivih pokazatelja i mišljenja krajnjih korisnika/ca usluga. • Informacije o utjecajima/efektima i kvalitetu učiniti dostupnima javnosti, prije svega trenutnim i potencijalnim korisnicima usluga.

VI. Bibliografija

1. Lista analiziranih propisa:

- Ustav Bosne i Hercegovine, Aneks 4 Daytonskog mirovnog sporazuma
- Ustav Federacije Bosne i Hercegovine
- Ustav Republike Srpske
- Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama - dostupna na: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf
- Zakon o udruženjima građana i fondacija (Službene novine BiH br. 32/01).
- Zakon o udruženjima i fondacijama (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 52/01).
- Zakon o udruženjima građana i fondacijama (Službene novine FBiH, br 43/02.)
- Zakon o udruženjima građana i fondacijama Brčko Distrikta u BiH (Službene novine Brčko Distrikta u BiH, br.12/02).
- Zakon o humanitarnoj djelatnosti i humanitarnim organizacijama (Službene novine Federacije BiH, broj 35/98)
- Zakon o javnom okupljanju, (Službeni glasnik RS-a, br. 118/08).
- Izborni zakon, dio 16, Pravilnik o medijskom predstavljanju političkih partija i kandidata u periodu od objave izbora pa sve do izbornog dana
- Krivični zakon, na svim nivoima: Bosna i Hercegovina, Federacija BiH i Republika Srpska
- Odluka o slobodi informisanja i ukidanja krivičnih kazni za uvredu i klevetu, 1999. godina, Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH, br. 14/99)
- Opšti kolektivni ugovor za Republiku Srpsku (Službeni glasnik RS 40/10) i Opšti kolektivni ugovor za FBiH (Službene novine FBiH 54/05,62/08)
- Zakon o državnoj agenciji za istrage i zaštitu (SIPA) (Službeni glasnik BiH 27/04, 63/04, 35/05, 49/09, 40/12), dostupan na: <http://www.msb.gov.ba/PDF/Zakon%20o%20SIPA-i%20integralni%20tekst.pdf>
- Zakon o javnim preduzećima u RS-u (Službeni glasnik RS-a, 78/11)
- Zakon o Javnom radio-televizijskom servisu FBiH (Službene novine FBiH, 48/08)
- Zakon o Javnom radio-televizijskom servisu Republike Srpske (Službeni glasnik RS-a, 49/06)
- Zakon o Javnom radio-televizijskom sistemu BiH (Službeni glasnik BiH, 78/05),
- Zakon o javnim preduzećima u FBiH (Službene novine FBiH, 8/05,81/08,22/09,109/12)
- Zakon o javnim preduzećima u FBiH (Službene novine FBiH 8/05,81/08,22/09,109/12)
- Zakon o jednakopravnosti spolova, (Službeni glasnik, br. 16/03, 102/09 32/10, dostupan na: <http://www.arsbih.gov.ba/bhs/pravni-okvir/zakon-o-jednakosti-spolova-u-bih>)
- Zakon o komunikacijama Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, br. 21/02, 31/03, 75/06 i 32/10).
- Zakon o lokalnoj samoupravi, (Službeni glasnik RS-a, br.101) dostupan na: http://www.alvrs.com/v1/media/djcatalog/2004-11-18-Sl_glasnik_br_101-Zakon_o_lokalnoj_samoupravi_RS.pdf, (Službeni glasnik RS-a, br.101) posjećeno 16/10/2013. godine
- Zakon o obavještajno-sigurnosnoj agenciji (OSA) (Službeni glasnik BiH 27/04, 35/05, 49/09), dostupan na: <http://www.ohr.int/decisions/statemattersdec/pdf/bos%20intelligence%20law.pdf>
- Zakon o obligacionim odnosima (Službeni glasnik SFRJ, br. 29/78, 39/85 i 57/89 ; Službeni glasnik RBiH, br. 2/92 ; 13/93 i 13/94, i Službeni glasnik Republike Srpske, br. 17/93 and 3/96)
- Zakon o osnovama sistema javnog emitovanja (Službeni glasnik BiH, br. 37/03)
- Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom (Službene novine FBiH, br. 36/99,54/04,39/06, 14/09)
- Zakon o socijalnoj zaštiti RS (Sl.glasnik RS, br.37/12)
- Zakon o dječijoj zaštiti RS-a (Službeni glasnik RS-a, 4/02, 17/08, 1/09)
- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom (Službene novine FBiH, 2/10)
- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida (Službeni glasnik RS-a, 59/09 - prečišćeni tekst)
- Zakon o računovodstvu i reviziji FBiH (Službene novine FBiH, 83/09)
- Zakon o računovodstvu i reviziji RS-a (Službeni glasnik RS-a, 36/09)
- Zakon o radu FBiH (Službene novine FBiH 43/99,32/00,29/03)
- Zakon o zaštiti na radu (Službeni list BiH 22/90)
- Zakon o radu RS (Službeni glasnik RS-a, 55/07)

- Zakon o zaštiti na radu RS-a (Službeni glasnik RS, 1/08)
- Zakon o slobodi pristupa informacijama (Službene novine FBiH, br. 32/01) dostupan na: <http://fmrsp.gov.ba/s/images/stories/zakoni/zakon%20o%20slobodnom%20pristupu%20informacijama.pdf>
- Zakon o sprečavanju sukoba interesa u organima vlasti RS-a (Službeni glasnik RS-a, 73/08)
- Zakon o sukobu interesa u institucijama vlasti BiH (Službeni glasnik 16/02,14/03,12/04,63/08)
- Zakon o sukobu interesa u institucijama vlasti FBiH (Službene novine FBiH 70/08)
- Zakon o štrajku (Službene novine FBiH, 14/00) i Zakon o štrajku RS-a (Službeni glasnik RS-a, 111/08)
- Zakon o udruženjima i fondacijama RS-a (Službeni glasnik, 52/01,42/05)
- Zakon o udruženjima i fondacijama FBiH (Službene novine FBiH 45/02)
- Zakon o udruženjima i fondacijama BiH (Službeni glasnik, 32/01, 42/03,63/08, 76/11)
- Zakon o volontiranju (Službeni glasnik RS-a, 73/08, Službene novine FBiH, 110/12)
- Zakon o Vijeću ministara (Službeni glasnik BiH, 30/03,42/03,81/06,76/07,81/07,24/08)
- Zakon o zabrani klevete u Federaciji BiH (Službeni glasnik FBiH, br. 59/02)
- Zakon o zabrani klevete u RS-u (Službeni glasnik RS-a, br. 37/01)
- Zakon o zabrani klevete u Brčko Distriktu (Službeni glasnik BD BiH, br. 0-02-022-213/03)
- Zakon o zaštiti ličnih podataka (Službeni glasnik BiH, br.49/06) - dostupan na: <http://www.azlp.gov.ba>

2. Dokumenti:

- Agencija za državnu službu: „Godišnji izvještaj o izvršenim obukama ADS” - dostupan na: <http://www.adsfbih.gov.ba/index.php?lang=ba&sel=449>.
- Analitika Centar za društveno istraživanje: „Bez pravila učešća, n.d”, 15 oktobar 2013. godine, dostupno na: http://www.analitika.ba/sites/default/files/publikacije/analitika_-_missing_the_rules_of_engagement_0.pdf
- Balkan Tender Watch, Javne nabavke u BiH, Crnoj Gori i Srbiji – „Komparativna analiza pravnog i institucionalnog okvira”, 2013 - dostupna na: <http://balkantenderwatch.eu/btw/uploaded/Comparative/Comparative%20analysis%20of%20legal%20and%20institutional%20framework.pdf>
- Bajrović. R.: „Bosanskohercegovačke opštine i Europska unija; Neposredno učešće građana u stvaranju politika na lokalnom nivou”, Fond otvoreno društvo BiH, 2006. godine.
- Centar za promociju civilnog društva: „Ka participativnoj lokalnoj samoupravi, Analiza primjene Sporazuma između općinskog vijeća/skupštine opštine, općinskog/opštinskog načelnika i nevladinih organizacija u Bosni Hercegovini”, Sarajevo, decembar, 2011. godine.
- Centri civilnih inicijativa: „Izveštaj o stanju učešća građana u procesima odlučivanja u BiH”, Banja Luka, mart 2012. godine
- CIVICUS: „Stanje civilnog društva 2013. godine: Stvaranje poticajnog okruženja”, 2013. godine, dostupna na: <http://civicus.org/>
- Cvjetičanin T., Sali-Terzić S., Dekić S.: „Strategija isključivanja: Govor mrženje u bosansko-hercegovačkoj javnosti”, Media Centar, 2010. godine, dostupno na: <http://www.media.ba/bs/content/connectetuer-iustum-rusticus-utinam>
- Deloitte Advisory Services: „Priručnik za finansijsko, računovodstveno i porezno poslovanje za udruženja i fondacije u BiH”, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo, 2011. godine
- Dragan Golubović, Almin Škrijelj, Slaviša Prorok: „Pregled poreskih i pravnih propisa za udruženja i fondacije u BiH i preporuke za izmjene”, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo, 2011. godine
- Dragan Golubović: „Poreski propisi od značaja za razvoj filantropije u zemljama jugoistočne Evrope – Izvod iz izvještaja i preporuke za BiH”, SIGN mreža, Budimpešta, 2013. godine
- IBHI, „Zašto je NVO potencijal neiskorišten”, Sarajevo: 2012. godine
- ECRI izvještaj za Bosnu i Hercegovinu (IV krug monitoringa), usvojeno 7.12.2010. godine, objavljeno 8.2.2011, strana 25, dostupno na: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/bosnia_herzegovina/BIH-CBC-IV-2011-002-BIH.pdf
- Evropska komisija: „Bosna i Hercegovina 2012. godine - Izvještaj o napretku”, Evropska komisija Bruxelles, 2012. godine
- Evropska komisija, „Bosna i Hercegovina 2012. godine - Izvještaj o napretku”, Evropska komisija Bruxelles, oktobar 2013. godine

- Fleschner S., Grubešić N., Šabanović A.: „Priručnik za izradu obrazloženja propisa”, Dobra Knjiga DOO, Sarajevo 2013. godine
- Fondacija Friedrich Ebert: "Pregled novinarskih prava i medijske slobode u Bosni i Hercegovini", pripremljeno od strane Ureda u BiH i Udruženja BiH novinari (2011., 2012., 2013. godine)
- FSU u BiH i CPCD: "Na pola puta: Izdvajanja vladinog sektora za nevladin sektor u Bosni i Hercegovini u 2010. godini", Sarajevo, FSU u BiH i CPCD, februar 2011. godine
- FSU u BiH i CPCD. „PISMO GLAVA – Izdvajanja vladinog sektora za nevladin sektor u Bosni i Hercegovini za 2012. godinu", FSU u BiH i CPCD, Sarajevo, februar 2013.
- Grubešić N., Čeman M., Zjajić M., La Ferrara G., Fleschner S., Ahmetaj Hrelja E.: „Priručnik za izradu pravnih propisa”, Sarajevo 2006. godine
- USAID, Indeks održivosti za organizacije civilnog društva za 2012. godinu za zemlje centralne i istočne Evrope i Evroazije
- Ivandić-Ninković S., Vežić A.: „Analiza procesa javnih konsultacija pri Ministarstvu pravde BiH”, Sarajevo 2009. godine
- Izveštaj u sjeni o medijskoj slobodi u Bosni i Hercegovini 2011. godine, pripremljeno na bazi Rezolucije 1636 (2008) Vijeća Evrope od strane Udruženja BiH novinari i Vijeća za štampu u BiH
- Jedinstvena pravila za izradu pravnih propisa u institucijama BiH, dostupna na: http://www.mpr.gov.ba/organizacija_nadleznosti/pravosudje/Prirucnik%20za%20izradu%20pravnih%20propisa.pdf, posjećeno 10/10/2013. godine
- Kačapor Zehra, Osmanagić–Agović Selma.: „Učestvujem, dakle - doprinosim! Učešće građana i organizacija civilnog društva u donošenju odluka na entitetskom, kantonalnom i opštinskom nivou vlasti u BiH”, ACIPS, Sarajevo, 2010. godine
- Kačapor Z., Osmanagić – Agović S.: „Primjena Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa - mrtvo slovo na papiru”, ACIPS, Sarajevo, 2010. godine
- Marković G., Sahadžić M., Banović D., Gavrić S.: „Poboljšanje demokratskih performansi Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine”, Sarajevo, 2012. godine
- Mišić Mihajlović, S.: „Učešće građana u Bosni i Hercegovini između tradicije i tranzicije”, Fond otvoreno društvo, Budimpešta, 2012. godine
- Ministarstvo pravde BiH: Nacrt: „Strategija za reformu pravosudnog sektora u Bosni i Hercegovini 2008-2012”, Ministarstvo pravde BiH, novembar 2007. godine
- OSCE: „Finalni izvještaj o postizanju dodatne ljudske dimenzije: Sloboda okupljanja i udruživanja”, Beč, decembar 2012. godine, dostupno na: <http://www.osce.org/odihr/98267>
- Papić, Ž.; Slijepčević, T.; Dmitrović, T.; Ninković-Papić, R.: „Mit i stvarnost civilnog društva: Uloga civilnog društva u jačanju socijalne inkluzije i smanjenja siromaštva”, IBHI/FSU u BiH, Sarajevo, 2011. godine
- Pavlović V.: „Civilno društvo i demokratija”, Udruženje za političke nauke Srbije i Crne Gore, Čigoja štampa, Beograd 2004. godine
- Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa u institucijama Bosne i Hercegovine”, dostupna na : http://www.ads.gov.ba/v2/index.php?option=com_content&view=article&id=98%3Apravila-za-konsultacije-u-izradi-pravnih-propisa&catid=40%3Aother-documents&Itemid=92&lang=bs.
- Poslovnik Predstavničkog doma FBiH, dostupno na: <http://predstavnickidom-pfbih.gov.ba>
- Poslovnik Doma Naroda FBiH – publikacije, dostupno na: www.parlamentfbih.gov.ba/hrv/dom_naroda/poslovnik/pdf/poslovnik.pdf, posjećeno 5/10/2013. godine
- Sanela Hodžić: "Radni odnosi i mediji: Bosna i Hercegovina", dio IV publikacije "Radni odnosi i mediji: Analiziranje obrazaca radnih odnosa u medijima u SEENPM zemljama članicama" SEENPM / CIJ, Moldavija, 2008. godine
- SECONS: "Komparativna analiza o ulozi OCD u pružanju socijalnih usluga u zemljama Zapadnog Balkana", Beograd: novembar 2013. godine, dostupno na: http://www.slideshare.net/saskazek/baseline-study-csf-eng?from_search=1
- Sektor za strateška planiranja, koordinaciju pomoći i evropske integracije.: „Izveštaj o provođenju pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa u institucijama Bosne i Hercegovine”, Sarajevo, 2013. godine
- Spajić-Vrkaš, Vedrana; Džidić, Rahela.: „Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava u Bosni i Hercegovini”, CIVITAS BiH, Sarajevo, 2013. godine
- „Sporazum o saradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora”, dostupan na www.civilnodrustvo.ba/files/docs/Sporazum_BOS_VER.pdf
- TACSO sa CPCD-om, „Izveštaj o ocjeni mreža/platformi/inicijativa/koalicija OCD u BiH”, TACSO sa CPCD-om, septembar 2012. godine.
- Transparency International: "Procedure usvajanja i izmjenezakona i propisa – Priručnik", Banja Luka, maj 2005. godine

- Transparency International BiH: „Istraživanje primjene zakona o slobodi pristupa informacijama u BiH“, septembar 2011. godine
- Venecijanska komisija i OSCE/ODIHR, Zajedničkom mišljenju o Zakonu o javnom okupljanju Kantona Sarajevo (BiH), Venecija: juni 2010.godine
- Žarko Papić i ostali, Mit ili stvarnost civilnog društva, Sarajevo: IBHI i FSU BiH, 2011. godine
- Žeravčić, G. i Bišćević, E. : “Analiza stanja civilnog sektora u BiH; HTSPE Ltd. i Kronauer Consulting: “Civilno društvo: Doprinosi razvoju strategije o uspostavljanju poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini”, Sarajevo, 2009. godine
- 12 sjednica Zajedničke komisije za nadzor rada Obavještajno-sigurnosne agencije, dostupno na: https://ww.parlament.ba/sadrzaj/komisije/zajednicke_komisije/OSA_nadzor/arhiva_sjednica/Default.aspx?wsrid=28&wsid=742&langTag=bs-BA&pril=b

3. Novinski članci:

- Borka Rudić: “Promjene u vremenu predviđenom za oglašavanje na javnom RTV servisu u Bosni i Hercegovini”, Magazin Dani, Sarajevo, nekoliko objavljenih članaka u periodu juni - oktobar 2013. godine
- Članaka na web portalu *Balkan Allazeera.net*. dostupno na: <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/kolegij-predstavnickog-doma-odstranio-cci>
- Članak na portalu *Bosnjaci.net.*, dostupan na: <http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=50462>
- Dragan Bursać: “Ko kontroliše internet u Republici Srpskoj”, članak objavljen u magazinu Buka - web portal, dostupan na: <http://www.6yka.com/novost>
- Edina Nurikić: “Queer Sarajevo festival 2008: Kolaps sistema”, web članci objavljeni na: <http://www.diskriminacija.ba/node/72>
- Ekonomski eksperti: “Ekonomski trendovi u Bosni i Hercegovini”, Depo portal Sarajevo, 2013. godine
- Mc Guffie, Andy, portparol Delegacije Evropske unije u Bosni i Hercegovini: “Sloboda medija u BiH”, intervju u dnevnim novinama "Oslobođenje", 23. septembar 2013. godine
- Mehmed Halilović, ekspert za pravo i medije: “Regulatorna agencija za komunikacije između političkog pritiska i profesionalne nezavisnosti”, MC Online magazin, Sarajevo, 2010. godine
- Narodna skupština Republike Srpske: usvojeni amandmani na zakon koji dozvoljava finansiranje RTRS-a, vijesti Radija Slobodna Evropa, 3. oktobar 2013. godine
- Senad Zaimović, direktor oglašivačke kompanije FABRIKA: “Analiza medijskog tržišta i oglašavanja u Bosni i Gercegovini”, MC Online magazin, Sarajevo, 2013. godine
- Vijesti o građanskim protestima organizovanim ispred Parlamenta Bosne i Hercegovine, portal Slobodna Bosna, magazin, dostupne na: <http://www.slobodna-bosna.ba>

4. Internet stranice:

- <http://www.vijeceministara.gov.ba/akti/odluke/default.aspx?id=14173&langTag=bs-BA>
- <http://www.mpr.gov.ba>
- <http://www.mvp.gov.ba>
- <http://www.msb.gov.ba>
- <http://www.mod.gov.ba>
- <http://www.mft.gov.ba>
- <http://www.mvteo.gov.ba>
- <http://www.mkt.gov.ba>
- <http://www.mhrr.gov.ba>
- <http://www.mcp.gov.ba>
- <http://www.vladars.net>
- <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/muls/Pages/Default.aspx>
- <http://www.fmp.gov.ba>
- <http://www.bpkgo.ba>
- <http://www.ks.gov.ba>

- <http://www.centar.ba/stranica/statut-opine-centar>
- <http://www.sporazum.ba>
- <http://www.mrezapravde.ba>
- <http://www.tacso.org>
- <http://www.dei.gov.ba>
- <http://www.nvovijece.ba>
- <http://www.undp.ba>
- www.rak.ba
- www.bhnovinari/linija.ba
- www.vzs.ba

Prilog 1

SPISAK UČESNIKA/ICA U ISTRAŽIVANJU

1. Lista intervjuiranih osoba

1. Niko Grubešić, Pomoćnik ministra Sektor za strateško planiranje, koordinaciju i evropske integracije, MP BiH
2. Damir Balić, šef odjela za pravosudne budžete i donatorska sredstva VSTV BiH
3. Miroslav Živanović, Općinski vijećnik Općine Novo Sarajevo
4. Predrag Pajić, koordinator na projektima lokalne uprave i samouprave, Savez opština i gradova RS-a,
5. Ruzmira Gaco, stručni savjetnik, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
6. Ivica Čavar, Centri civilnih inicijativa, Sarajevo
7. Saša Madacki, direktor Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu
8. Danijel Malić, konsultant, konsultantska kompanija Kronauer (projekat CBGI), Sarajevo
9. Jasminka Bratić, pomoćnica ministra, Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave HNK,
10. Darko Vučenović, Ministarstvo lokalne uprave i samouprave RS-a
11. Slaviša Prorok, koordinator Mreže "Sporazum plus", Centar za razvoj civilnog društva, Sarajevo
12. Goran Bubalo, CRS BiH, koordinator Mreže za izgradnju mira, Sarajevo
13. Aida Daguda, direktorica CPCD-a, Sarajevo
14. Melisa-Durak Buljubašić, rukovoditeljica Odjela za odnose s javnošću i standardizaciju poslovanja, Lutrija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, BiH
15. Alma Šahbaz, menadžerica za komunikacije i javnost, Coca-Cola, HBS B-H d.o.o. Sarajevo, BiH,
16. Vedran Peršić, Sberbank Sarajevo, BiH
17. Aida Vežić, Udruženje "Crvena", Sarajevo
18. Dražana Lepir, Udruženje građana "Oštra nula", Banja Luka
19. Sadeta Škaljić, pomoćnik ministra u Sektoru za pravne poslove, Ministarstvo pravde BiH
20. Snježana Ninković-Ivandić, direktorica Asocijacije demokratske inicijative (ADI), Sarajevo
21. Samir Omeragić, menadžer projekta, Jačanje lokalne demokratije (LOD)
22. Cecilija Petrović, urednica na Radiju Herceg-Bosna, Mostar
23. Mirza Sadiković, novinar BHRT-a, Bihać
24. Vedada Baraković, profesorica na Odsjeku za novinarstvo, Filozofski fakultet, Tuzla
25. Zlatiborka Popov-Momčinović, aktivistica u oblasti ženskih ljudskih i profesorica na Filozofskom fakultetu, Istočno Sarajevo
26. Velida Kulenović, članica Udruženja BH novinari, Zenica
27. Admir Kadrić, sportski novinar, Brčko
28. Lazar Manojlović, dobitnik Nagrade za ljudsku izuzetnost u oblasti promocije za ljudska prava, Bijeljina
29. Nada Arsenić, sutkinja Okružnog suda u Doboju i članica Žalbene komisije Vijeća za štampu u BiH

2. Lista učesnika/ica fokus-grupe (podoblast 1.2)

a) Učesnici/ce fokus-grupe održane u Sarajevu, 2. novembra 2013. godine

1. Velida Kulenović, Udruženje BH novinari, Klub novinara Zenica
2. Mladen Lakić, Sarajevski otvoreni centar; LGBT-prava.ba, Istočno Sarajevo
3. Aleksandra Savić, World Music Centar, Mostar
4. Alma Buljugić, Druga TV, Tuzla
5. Džezida Teufiković, Radio FENA, Tuzla
6. Mirna Hodžić, Centar za pravnu pomoć ženama, Zenica
7. Una Alikadić, BHN, Sarajevo

8. Vildana Džekman, Fondacija "Cure", Sarajevo
9. Nermina Voloder, CIPS, Sarajevo
10. Rubina Čengić, Magazin Start BiH, Sarajevo

b) Učesnici/ce fokus-grupe održane u Banja Luci, 2. novembra 2013. godine

1. Borislav Vukojević, Fakultet političkih nauka, Banja Luka
2. Teodora Ninić, Udruženje "Oštra nula", Banja Luka
3. Igor Kolundžija, Udruženje "Oštra nula", Banja Luka
4. Mira Čolić, Humanitarna organizacija "Partner", Banja Luka
5. Vanja Čolić, Humanitarna organizacija "Partner", Banja Luka
6. Ena Kljajić-Grgić, Transparency International BiH, Banja Luka
7. Elvir Padalović, web portal Buka, Banja Luka
8. Milkica Milojević, Udruženje BH novinari, Banja Luka
9. Mariana Saračević, Sindikat medija i grafičara RS-a, Banja Luka
10. Lana Jajčević, Udruženje "Udružene žene", Banja Luka
11. Milorad Milojević, Radio Slobodna Evropa, Banja Luka
12. Ivana Stanković, HPG BL, Banja Luka
13. Nikolina Čeko, HPG BL, Banja Luka
14. Igor Požgaj, RTRS, Banja Luka
15. Vladimir Šušak, BHT1, Banja Luka
16. Siniša Vukelić, Capital.ba, Banja Luka
17. Sandra Kukić, RTRS, Banja Luka

3. Lista osoba intervjuiranih prema upitniku za podoblast 2.2.

1. Snježana Ninković-Ivandić, Asocijacija demokratske inicijative (ADI)
2. Almir Peštek, Ekonomski fakultet u Sarajevu
3. Arijana Arnautović, Ekonomski fakultet u Sarajevu
4. Dragana Dardić, Helsinški parlament građana, Banja Luka
5. Sanja Vlaisavljević, Centar za kulturu dijaloga, Sarajevo
6. Dragan Bursać, portal Buka, Banja Luka
7. Dragan Jerinić, Udruženje novinara RS-a
8. Goran Bubalo, Catholic Relief Service/Mreža za izgradnju mira
9. Ivona Čelebičić, Udruženje "proMENTE", Sarajevo
10. Jagoda Petrović, Fakultet političkih nauka, Banja Luka
11. Njegomir Klječanin, Udruženje poslodavaca i poduzetnika, Teslić
12. Marko Martić, GEA - Centar za istraživanje i studije, Banja Luka
13. Slobodanka Dekić, Media centar, Sarajevo
14. Srđan Blagovčanin, Transparency International, Banja Luka
15. Žarko Papić, Inicijativa za bolju i humaniju inkluziju, Sarajevo
16. Željko Volaš, Organizacija amputiraca „UDAS“, Banja Luka

4. Lista intervjuiranih osoba prema upitniku za podoblast 3.3.

1. Almir Čehajić, Otvorena mreža, Sarajevo
2. Branko Suzić, Savez slijepih Republike Srpske
3. Bojana Sekulić, PRONI – Centar za omladinski razvoj, Brčko-Bijeljina
4. Danijela Kozina, E-kapija, Sarajevo
5. Fikret Zuko, Udruženje slijepih Kantona Sarajevo
6. Emina Osmanagić, Asocijacija XY, Sarajevo

7. Jasmin Bešić, Institut za razvoj mladih „KULT“
8. Jadranka Duraković, Crveni križ Tuzlanskog kantona
9. Jugoslav Jevđić, Omladinski komunikacioni centar, Banja Luka
10. Ljiljana Čičković, NVO „Ženski centar“, Trebinje
11. Marijana Dinek, Fondacija BHWI, Sarajevo
12. Memnuna Zvizdić, Udruženje „Žene ženama“, Sarajevo
13. Mira Ćuk, Fakultet političkih nauka, Banja Luka
14. Mijat Šarović, CDDP „Sunce nam je zajedničko“, Trebinje
15. Sanja Stanić, Udruženje građana „Viktorija“, Banja Luka
16. Slavica Bašić, Opštinska organizacija Crvenog krsta, Laktaši

5. Lista organizacija civilnog društva koje su odgovorile na upitnik za podoblast 1.1.

1. NVO "EKO-Leonardo", Priboj
2. Udruženje „Klub potrošača“ TK, Tuzla
3. Udruženje „Inter“, Tuzla
4. Humanitarna organizacija „Merhamet“, Doboj
5. Udruženje građana Centar informativno-pravne pomoći Zvornik (CIPP), Zvornik
6. Inicijativa za bolju i humaniju inkluziju (IBHI), Sarajevo
7. Udruženje za jezik i kulturu Lingvisti, Sarajevo
8. Centar za lokalni i regionalni razvoj, Derventa
9. Centar za okolišno održivi razvoj (COOR), Sarajevo
10. Udruženje građana „DON“, Prijedor
11. „Eko-mladi“, Busovača
12. Ekološko udruženje "Eko Put", Bijeljina
13. Fondacija za socijalno uključivanje u Bosni i Hercegovini, Sarajevo
14. Humanitarno društvo „Osvit“, Zvornik
15. Udruga „Humanitarna organizacija Altruist“, Mostar
16. Udruženje „Ključ budućnosti“, Ključ
17. Udruženje "Kuća otvorenog srca", Mostar
18. Udruženje "Nova generacija", Banja Luka
19. Udruženje za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima, Prijedor
20. Udruženje „Novi put“, Mostar
21. NVO Altruista za podršku osobama s umanjenim sposobnostima „SVJETLO“, Sarajevo
22. GERC "Sumejja", Potoci
23. Omladinski resursni centar (ORC) TUZLA, Tuzla
24. Udruženje „Radosti druženja“ USK-a, Bihać
25. Udruženje Nezavisni biro za razvoj, Gradačac
26. Udruženje "Prijatelji Srebrenice", Srebrenica
27. Udruženje roditelja sa četvoro i više djece „Roda“, Prijedor
28. Udruženje Roma „Romas“, Sarajevo
29. Organizacija za razvoj turizma regije "Rotor", Doboj,
30. Udruženje građana „Sadnice mira – Peace Trees“, Zavidovići
31. Udruženje „Sara-Srebrenica“, Srebrenica
32. Neformalna grupa „Sažetak“, Doboj
33. Omladinski klub "Dijamant" Jajce
34. SOS-Kinderdorf International, Innsbruck-Austria, predstavništvo u Sarajevu, Sarajevo
35. Udruženje za razvoj hraniteljstva, zaštitu djece i porodice „Familija“, Tuzla
36. Udruženje za ekonomski razvoj i zapošljavanje „TERRA SANA“, Sanski Most
37. Udruženje građana "ToPeeR", Doboj
38. Udruženje roditelja u borbi protiv zloupotrebe droga „Ruka ruci“, Bihać
39. Udruženje građana oštećenog sluha i govora USK, Bihać

40. UGPRŠ 91-96 u BiH, Sarajevo
41. Udruženje „Humanitarna organizacija Altius“, Sarajevo
42. UHO "Ruhama", Zenica
43. Udruženje poljoprivrednika Kantona Sarajevo, Ilidža
44. Omladinski centar „Vermont“, Brčko
45. Udruženje "Žene sa Une", Bihać
46. Organizacija „Glas žene“, Bihać
47. Udruženje Roma "Romska suza", Srebrenica
48. Udruženje za poduzetništvo i posao "LINK", Mostar

6. Lista organizacija civilnog društva koje su odgovorile na upitnik za podoblast 2.3.

1. Agencija za saradnju, edukaciju i razvoj ACED, Banja Luka
2. Centar civilnih inicijativa, Banja Luka
3. Institut za razvoj mladih "KULT", Ilidža
4. Fondacija Mozaik, ured Banja Luka
5. Eda- Razvojna agencija, Banja Luka
6. Centar za informativnu dekontaminaciju – BUKA portal, Banja Luka
7. NVO "Zdravo da ste", Banja Luka
8. Helsinški parlament građana, Banja Luka
1. Transparency International BiH, Banja Luka
2. Agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća "Prilika Plus", Banja Luka
3. Udruženje "Infohouse", Sarajevo
4. Omladinski komunikativni centar, Banja Luka
5. Savez nacionalnih manjina RS-a, Banja Luka
6. Udruženje za jezik i kulturu "Lingvisti", Sarajevo
7. Obrazovanje gradi BiH, Sarajevo
8. Udruženje poslodavaca FBiH
9. Udruženje „AkustikUm“, Tuzla
10. NVO "Svjetionik", Prijedor
11. Udruženje "Bosper", Tuzla
12. Udruženje doktora porodične medicine RS-a
13. Udruženje "Forum žena", Bratunac
14. Udruženje građana "Viktorija", Banja Luka
15. Nansen dijalog centar, Mostar
16. Udruženje roditelja djece i mladih sa posebnim potrebama "Radosti druženja", Bihać
17. Omladinski centar "Vermont", Brčko
18. Agencija lokalne demokratije, Prijedor
19. Udruženje građanja "DON", Prijedor
20. Centar za informatički razvoj "InfoARS", Banja Luka
21. Udruženje „Zajedno“, Banja Luka
22. Centar za djecu, mlade i porodicu, Laktaši
23. Udruženje "Bosper", Tuzla
24. UO SOOBL - Savjet omladinskih organizacija, Banja Luka
25. 21. Opštinska organizacija crvenog krsta/križa Brčko
26. Udruženje građana "Omladinski centar", Jajce
27. Udruženje "Osmijeh žene" Laktaši
28. Omladinski klub "Pod istim suncem", Jablanica
29. UG "Biosplus", Derventa
30. Udruženje "ANEA" - Mladi Gračanice
31. Udruženje "Sara –Srebrenica", Srebrenica
32. Udruženje "Sunce", Bugojno
33. Informativno-edukacijski centar za mlade, Tešanj
34. OCKI – Omladinski centar za kreativnost i inicijativu, Novi Grad
35. Udruženje "Most", Gradiška
36. Udruženje "Žene sa Une", Bihać

37. Asocijacija "Margina", Tuzla
38. Udruženje „Centar za mlade“, Srbac
39. Odred izviđača, Trebinje
40. Centar za psihoterapiju "U povjerenju", Banja Luka

7. Lista institucija koje su popunile upitnik za podoblast 3.2.

1. Ministarstvo pravde BiH
2. Ministarstvo finansija i trezora BiH,
3. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
4. Ministarstvo civilnih poslova BiH,
5. Ministarstvo vanjskih poslova BiH,
6. Ministarstvo sigurnosti,
7. Ministarstvo komunikacija i prometa BiH,
8. Ministarstvo lokalne uprave i samouprave RS,
9. Pravosudna komisija Brčko distrikta,
10. Gender centar RS-a

8. Lista učesnika/ica informativno-konsultativnih radionica održanih u januaru 2014. godine

a) Lista učesnika/ica informativno-konsultativne radionice održane 14. januara 2014. godine

1. Slavica Drašković, TACSO BiH, Sarajevo
2. Adi Kolašević, TACSO BiH, Sarajevo
3. Mirjana Sirčo, CPI, Sarajevo
4. Nermina Mujčić, Fond otvoreno društvo BiH, Sarajevo
5. Lejla Kusturica, Fondacija Mozaik, Sarajevo
6. Boro Kontić, Media centar, Sarajevo
7. Miodrag Dakić, Centar za životnu sredinu, Banja Luka
8. Nenad Ličanin, Fondacija Mozaik, Sarajevo
9. Miralem Tursinović, ORC, Tuzla
10. Goran Žeravčić, CBGI projekat, Sarajevo
11. Tatjana Slijepčević, Fondacija za socijalno uključivanje u BiH, Sarajevo
12. Ranka Ninković-Papić, Fondacija za socijalno uključivanje u BiH, Sarajevo
13. Ante Jurić Marjanović, OKC, Banja Luka
14. Borka Rudić, BHN, Sarajevo
15. Snježana Ivandić, ADI, Sarajevo
16. Šejla Karamehić, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo
17. Slaviša Prorok, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo
18. Milan Mrđa, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo
19. Omir Tufo, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo
20. Maja Karić, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo

b) Lista učesnika/ica informativno-konsultativne radionice održane 15. januara 2014. godine

1. Slavica Drašković, TACSO BiH
2. Kemal Grebo, Privredna komora Kantona Sarajevo
3. Memnuna Zvizdić, Udruženje "Žene ženama", Sarajevo
4. Jusuf Makarević, Udruženje građana "ToPeeR", Doboj
5. Snežana Šešlija, Udruženje građana "ToPeeR", Doboj

6. Aleksandra B. Golubović, NVO "Hope and homes for children", Sarajevo
7. Murisa Marić, Udruženje građana "DON", Prijedor
8. Sanja Horvat, Caritas BK BiH
9. Marijana Dinek, Fondacija BHWI, Sarajevo
10. Haris Čaušević, NVO Altruista "Svjetlo", Sarajevo
11. Maja Branković, Transparency International BiH
12. Dženana Alađuz, Udruženje "Infohouse", Sarajevo
13. Mirjana Subašić, Udruženje "Infohouse", Sarajevo
14. Momir Savić, Centar informativne pravne pomoći "CIIP", Zvornik
15. Andrea Bilandžić, Savez organizacija za podršku osobama s intelektualnim poteškoćama "SUMERO", Sarajevo
16. Slađana Biračković, Omladinski centar "Vermont", Brčko
17. Boro Ilić, Omladinski centar "Vermont", Brčko
18. Željko Marić, Udruženje građanja "DON", Prijedor
19. Ranka Ninković-Papić, Fondacija za socijalno uključivanje u BiH, Sarajevo
20. Ante Jurić Marjanović, Omladinski komunikativni centar, Banja Luka
21. Snježana Ivandić-Ninković, ADI, Sarajevo
22. Šejla Karamehić, CPCD, Sarajevo
23. Slaviša Prorok, CPCD, Sarajevo
24. Milan Mrđa, CPCD, Sarajevo
25. Omir Tufo, CPCD, Sarajevo
26. Maja Karić, CPCD, Sarajevo

Prilog 2 – Matrica o praćenju poticajnog okruženja

PRINCIP	STANDARDI / KRITERIJI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
Oblast 1: Osnovne pravne garancije sloboda			
Pod-oblast 1.1.: Sloboda udruživanja			
Sloboda udruživanja je svima zagantovana i na nju svi imaju puno pravo	1. Svi pojedinci i pravna lica imaju pravo da osnivaju i da budu dio neformalnih i /ili registrovanih organizacija offline i onlne.	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoji pravni okvir po kome svako lice može osnovati udruženje, fondaciju, kao i neku drugu vrstu neprofitnih, nevladinih subjekata (npr. neprofitnu kompaniju) u bilo koju svrhu. 2) Pravni okvir dopušta kako pojedincima tako i pravnim licima da ostvaruju ovo pravo bez diskriminacije (na osnovu uzrasta, nacionalnosti, pravnog svojstva, rodne pripadnosti itd.) 3) Registracija nije obavezna, a u slučajevima kad organizacije riješe da se registruju, pravila registracije su jasno propisana i omogućuju laku i blagovremenu registraciju i žalbeni postupak, koji pri tom nisu skupi. 4) Zakon dopušta umrežavanje među organizacijama u zemlji i inostranstvu bez prethodne najave. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Svaki pojedinac ili pravno lice u praksi mogu osnovati udruženja, fondacije ili druge neprofitne, nevladine organizacije offline ili online. 2) Pojedinci i pravna lica se ne sankcionišu zato što nisu registrovali svoje organizacije. 3) Registracija je zaista moguća u okviru pravno propisanih rokova; vlasti odlučuju o svakom slučaju na objektivan i apolitičan način. 4) Pojedinci i OCD mogu formirati i učestvovati u mrežama i koalicijama, u svojim zemljama ili izvan njih. 	<p>NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Euroasia , USAID [Indeks održivosti NVO za Centralnu i Istočnu Evropu i Evroaziju] (http://transition.usaid.gov/locations/europe_eurasi a/dem_gov/ngoindex/)</p> <p>ICNL NGO Law Monitor [ICNL NVO Monitoring zakona] (http://www.icnl.org/research/monitor/index.html)</p> <p>United States International Grantmaking (USIG) [Američka dodjela međunarodnih grantova (USIG)] (http://www.usig.org/countryinfo.asp)</p> <p>EU Progress Report [EU izvještaj o napretku] (http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/progress_reports/index_en.htm)</p> <p>Freedom House (www.freedomhouse.org)</p> <p>Democracy Index [Indeks demokratije] (https://www.eiu.com)</p> <p>Freedom Meta Index (http://www.freeexistence.org)</p> <p>Human Development Index [Indeks ljudskog razvoja] (http://hdr.undp.org/en/humandev/hdi/)</p> <p>Social Development Index [Indeks društvenog razvoja] (http://www.indsocdev.org/)</p> <p>Civic Engagement Index [Indeks građanskog angažmana] (http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/civic-engagement/)</p> <p>Charity Commission NGO Sector&Regulation Review Tool [Instrument Dobrotvorne komisije za pregled NVO sektora & regulisanja] (http://www.ngoregnet.org/whats_new/NGO_Sector_and_Regulation_Review_Tool.asp) Nations in Transit [Nacije u tranzitu]</p>

	<p>2. OCD rade slobodno, bez neovlaštenog miješanja države u njihovo interno upravljanje i aktivnosti.</p>	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Pravni okvir obezbjeđuje garancije protiv miješanja države u interne stvari udruženja, fondacija i drugih vrsta neprofitnih subjekata. 2) Država obezbjeđuje zaštitu od miješanja od strane trećih lica. 3) Pravila finansijskog izvještavanja (uključujući i pravila o pranju novca) i računovodstva uzimaju u obzir specifičnu prirodu OCD-a i u srazmjeri su sa veličinom organizacije, kao i vrstom/obimom njenih aktivnosti. 4) Sankcionisanje povreda zakonskih zahtjeva treba da se zasniva na primjenljivom zakonodavstvu te da slijedi principe proporcionalnosti. 5) Restrikcije i pravila koja se odnose na raspuštanje i prestanak rada zadovoljavaju standarde međunarodnog prava i zasnivaju se na objektivnim kriterijumima, koji ograničavaju arbitrarno donošenje odluka. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Nema slučajeva miješanja države u interne stvari udruženja, fondacija i drugih vrsta neprofitnih subjekata. 2) U praksi nema invazivnog nadzora kojim se nameću opterećujući zahtjevi u vezi sa izvještavanjem. 3) Sankcije se primjenjuju u rijetkim/krajnjim slučajevima, one su srazmjerne i podležu sudskoj provjeri. 	<p>(www.freedomhouse.org/report-types/nations-transit) Polity IV Project (http://www.systemicpeace.org) Civil Society Index (https://www.civicus.org/csi/) [Indeks civilnog društva] Global Corruption Barometer [Barometar globalne korupcije] (www.transparency.org/research/gcb/overview) Index of Economic Freedom [Indeks ekonomske slobode] (http://www.heritage.org) Doing Business In Index [Indeks poslovanja] (http://www.doingbusiness.org)</p>
--	---	---	--

PRINCIP	STANDARDI / KRITERIJI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
	<p>3. Za podršku svojim aktivnostima, OCD mogu slobodno tražiti i obezbjeđivati finansijske resurse iz različitih domaćih i stranih izvora.</p>	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakon dozvoljava OCD-ima da se angažuju u ekonomskim aktivnostima. 2) OCD-ima je dozvoljeno da budu finansirane iz inostranstva. 3) OCD-ima je dozvoljeno da budu finansirane od strane pojedinaca, korporacija i iz drugih izvora. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakon o angažovanju OCD-a u ekonomskim aktivnostima se primjenjuje i nije opterećujući za OCD. 2) Ne postoje restrikcije (npr. administrativno ili finansijsko opterećenje, unaprijed data odobrenja ili kanalisanje takvih sredstava putem određenih tijela) koje se odnose na OCD u vezi sa dobijanjem finansija iz inostranstva. 3) Primanje finansija od pojedinaca, korporacija i iz drugih izvora je lako, efektivno i bez ikakvih nepotrebnih troškova ili administrativnih opterećenja. 	
Pod-oblast 1.2.: Povezane slobode			
<p>Sloboda okupljanja i izražavanja je svima zagantovana</p>	<p>1. Predstavnicima OCD-a, pojedinačno ili preko svojih organizacija, imaju pravo na slobodu mirnog okupljanja.</p>	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakonski okvir se zasniva na međunarodnim standardima i obezbeđuje pravo na slobodu okupljanja svima i bez ikakve diskriminacije. 2) Zakon priznaje i ne ograničava spontana, istovremena okupljanja i kontraokupljanja. 3) Ostvarivanje tog prava ne podleže prethodnom dobijanju dozvole od vlasti, već je najčešće potrebna prethodna najava, što nije teška procedura. 4) Organizatori se mogu žaliti na sve restrikcije prava koje je zasnovano na zakonu i propisano od strane regulatornog tela. 	<p>NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Euroasia, USAID [Indeks održivosti NVO za Centralnu i Istočnu Evropu i Evroaziju] (http://transition.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/) ICNL NGO Law Monitor [ICNL NVO Monitoring zakona] (http://www.icnl.org/research/monitor/index.html) World Press Freedom Index [Svjetski indeks slobode štampe] (http://en.rsf.org) Media Sustainability Index [Indeks održivosti medija] (www.irex.org/msi)</p>

PRINCIP	STANDARDI/ KRITERIJI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
	<p>2. Predstavници OCD-a, pojedinačno ili preko svojih organizacija, imaju pravo na slobodu izražavanja.</p>	<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ne postoje slučajevi zadiranja u pravo na slobodu okupljanja i svaka grupa ljudi može da se okupi na željenom mjestu i u željeno vrijeme, u skladu sa zakonskim odredbama. 2) Restrikcije se pravdaju objašnjenjem razloga za svaku restrikciju, što se odmah dostavlja organizatoru u pismenom obliku, da bi se garantovala mogućnost žalbe. 3) Istovremena, spontana okupljanja i kontraokupljanja mogu se održati, a država im olakšava da ostvaruju svoje pravo i štiti te grupe od lica čiji je cilj da spriječe ili prekinu takvo okupljanje. 4) Postoje slučajevi slobode okupljanja koje su organizovale OCD (pojedinačno ili preko svojih organizacija) bez prethodnog dobijanja dozvole; kad se zahtijeva obavještanje nadležnih organa, ono se podnosi u kratkom vremenskom roku i ne ograničava mogućnost da se okupljanje organizuje. 5) Organi za primjenu zakona nisu koristili pretjeranu silu, uključujući preventivno pritvaranje organizatora i učesnika. 6) Mediji treba da imaju što je veći mogući pristup okupljanju. <p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Pravni okvir obezbjeđuje slobodu izražavanja za sve. 2) Restrikcije, kao što su ograničavanje govora mržnje, koje nameće zakon, jasno su propisane i u skladu sa međunarodnim zakonom i standardima. 3) Kleveta više predstavlja prekršaj nego što potpada pod krivični zakon. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Predstavници OCD-a, naročito oni iz organizacija koje se bave ljudskim pravima i „watchdog“ organizacija, imaju pravo na slobodu izražavanja o stvarima koje podržavaju i koje prate 	

PRINCIP	STANDARDI/ KRITERIJI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
		<p>kritički.</p> <p>2) Nema slučajeva zadiranja u pravo na slobodu izražavanja za sve.</p> <p>3) Nema slučajeva u kojima bi pojedinci, uključujući predstavnike OCD-a, bili proganjani zbog kritičkog govora, u javnosti ili privatno.</p> <p>4) Nema sankcija za kritički govor, u javnosti ili privatno, prema krivičnom zakonu.</p>	
	<p>3. Predstavnici civilnog društva, pojedinačno ili preko svojih organizacija, imaju pravo da bezbjedno dobijaju i saopštavaju informacije preko svih medija.</p>	<p>Zakonodavstvo:</p> <p>1) Pravni okvir obezbjeđuje mogućnost komunikacije putem informacija, kao i pristup svim izvorima informacija, uključujući Internet i ICT; ako postoje zakonske restrikcije, one su izuzetak, i ograničene su i zasnovane na međunarodnom zakonu o ljudskim pravima.</p> <p>2) Pravni okvir zabranjuje neopravdano praćenje (monitoring) komunikacionih kanala, uključujući Internet i ICT, ili prikupljanje informacija korisnika od strane vlasti.</p> <p>Praksa:</p> <p>1) U praksi ne postoje slučajevi u kojima su nametnute restrikcije na pristup bilo kom izvoru informacija, uključujući Internet i ICT.</p> <p>2) Internet je široko pristupačan i dostupan.</p> <p>3) U praksi nema slučajeva neopravdanog praćenja komunikacionih kanala, uključujući Internet i ICT, ili prikupljanje informacija korisnika od strane vlasti.</p> <p>4) Nema slučajeva policijskog uznemiravanja članova grupa društvenih mreža.</p>	

PRINCIP	STANDARDI/ KRITERIJUMI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
Oblast 2: Okvir finansijske vitalnosti i održivosti OCD-a			
Pod-oblast 2.1: Poreski/fiskalni tretman OCD-a i njihovih donatora			
OCD i donatori uživaju povoljan poreski tretman	1. Poreske olakšice se mogu dobiti na razne izvore prihoda OCD-a.	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakon obezbjeđuje tretman neplaćanja poreza na sve grantove i donacije koji podržavaju neprofitne aktivnosti OCD-a. 2) Zakon obezbjeđuje poreske olakšice za ekonomske aktivnosti OCD-a. 3) Zakon obezbjeđuje poreske olakšice za pasivne investicije OCD-a. 4) Zakon dopušta osnivanje i obezbjeđuje poreske olakšice za zadužbine/zaklade/vakufe. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Nema direktnih ili indirektnih (prikrivenih) poreza na prijavljene grantove. 2) Poreske olakšice za ekonomske aktivnosti OCD-a su djelotvorne i podržavaju rad OCD-a. 3) OCD koriste pasivne investicije i za to ne snose nikakve sankcije. 4) Zadužbine/zaklade/vakufi se osnivaju bez velikih proceduralnih poteškoća i rade slobodno, bez administrativnog opterećenja ili velikih finansijskih troškova. 	<p>NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Euroasia, USAID [Indeks održivosti NVO za Centralnu i Istočnu Evropu i Evroaziju] (http://transition.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/)</p> <p>ICNL NGO Law Monitor [ICNL NVO Monitoring zakona] (http://www.icnl.org/research/monitor/index.htm)</p> <p>United States International Grant making (USIG) [Američka dodjela međunarodnih grantova (USIG)] (http://www.usig.org/countryinfo.asp)</p> <p>Index of Economic Freedom [Indeks ekonomske slobode] (http://www.heritage.org/index/about)</p> <p>Economic Freedom of the World Index [Indeks ekonomske slobode svijeta] (http://www.freetheworld.com/index.html)</p> <p>Global Giving Index [Globalni indeks davanja] (https://www.cafonline.org/publications/2011-publications/world-giving-index-2011.aspx)</p>
	2. Obezbeđuju se podsticajne mere za davanja pojedinaca i korporacija.	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakon obezbjeđuje umanjeње poreske osnovice za pojedinačne i korporacijske donacije OCD-ima. 2) Postoje jasni zahtjevi/uslovi za dobijanje donacija kod kojih se umanjuje poreska osnovica, a u njih spada široki spektar aktivnosti koje su od javnog interesa. 3) Državne politike u vezi sa korporativnom društvenom 	

PRINCIP	STANDARDI/ KRITERIJI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
		<p>odgovornošću uzimaju u obzir potrebe OCD-a i uključuju ih u svoje programe.</p> <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoji operativna funkcionalna procedura za traženje umanjena poreske osnovice za pojedinačne i korporativne donacije. 2) OCD su partneri sa državom u promociji Društveno odgovornog poslovanja (CSR). 3) OCD koje rade u glavnim oblastima od javnog interesa, uključujući ljudska prava i „watchdog“ organizacije, uspešno uživaju donacije kod kojih se umanjuje poreska osnovica. 	
Pod-oblast 2.2.: Podrška države			
<p>Podrška države obezbeđuje se na transparentan način a sredstva se troše na odgovoran način</p>	<p>1. Javno finansiranje je na raspolaganju za institucionalni razvoj OCD-a, podršku projektima i ko-finansiranje grantova EU i drugih.</p>	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoji zakon ili nacionalna politika (dokument) koja reguliše podršku države institucionalnom razvoju OCD-a, podršku projektima i ko-finansiranju projekata koje finansira EU. 2) Postoji mehanizam na nacionalnom nivou za raspodelu javnih sredstava OCD-ima. 3) Javna sredstva za OCD su jasno planirana u okviru državnog budžeta. 4) Postoje jasne procedure za učešće OCD-a u svim fazama ciklusa javnog finansiranja. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Raspoloživa javna sredstva odgovaraju na potrebe sektora OCD. 2) Postoje državni organi sa jasnim mandatom za raspodelu i/ili monitoring raspodjele državnog finansiranja. 	<p>NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Euroasia, USAID [Indeks održivosti NVO za Centralnu i Istočnu Evropu i Evroaziju] http://transition.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex Transparency International http://www.transparency.org Corruption Perception Index [Indeks zapažanja korupcije] http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/) Global Giving Index [Globalni indeks davanja] https://www.cafonline.org/publications/2011-publications/world-giving-index-2011.aspx) Global Integrity Report [Izveštaj o globalnom</p>

PRINCIP	STANDARDI/ KRITERIJI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
		3) Finansiranje je predvidivo, ne smanjuje se drastično iz jedne godine u drugu; a sumu u budžetu za OCD-e je lako identifikovati. 4) Učešće OCD-a u ciklusu javnog finansiranja je transparentno i značajno.	
	2. Javno finansiranje se raspodjeljuje na propisani i transparentni način.	Zakonodavstvo: 1) Procedura za raspodjelu javnih sredstava je transparentna i zakonski obavezujuća. 2) Kriteriji za izbor su jasni i objavljeni unaprijed. 3) Postoje jasne procedure koje se bave pitanjima sukoba interesa pri donošenju odluka. Praksa: 1) Informacije u vezi sa procedurama za finansiranje i informacije o projektima koji se finansiraju su dostupne javnosti. 2) Državni organi prate proceduru i primjenjuju je na usklađeni način. 3) Uslovi za podnošenje zahtjeva nisu previše teški za OCD-e. 4) Smatra se da su odluke na tenderima poštene a da su situacije sa sukobom interesa najavljene unaprijed.	
	3. Postoji jasan sistem odgovornosti, monitoringa i evaluacije javnog finansiranja.	Zakonodavstvo: 1) Procedura za raspodjelu javnih sredstava propisuje jasne mjere za odgovornost, monitoring i evaluaciju. 2) Postoje propisane sankcije za OCD-e koje zloupotrijebe sredstva, i te sankcije su srazmjerne kršenju procedure. Praksa: 1) Monitoring se vrši neprestano i u skladu sa unaprijed određenim i objektivnim indikatorima. 2) Redovnu evaluaciju efekata/uticaja javnih sredstava vrše državni organi i ona je dostupna javnosti.	

PRINCIP	STANDARDI/ KRITERIJI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
	4. Država daje i nefinansijsku podršku.	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakon dopušta državnim vlastima da OCD-ima dodijeli nefinansijsku podršku, kao što su državna imovina, rentiranje prostora bez finansijske nadoknade (na određeni rok), besplatna obuka, konsultacije i drugi resursi. 2) Nefinansijska podrška se obezbjeđuje po jasno propisanim procesima, na osnovu objektivnih kriterija, i ne favorizuje nijednu grupu. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) OCD koriste nefinansijsku podršku države. 2) Pri dobijanju državne nefinansijske podrške, OCD se tretiraju na isti način kao i ostali akteri ili imaju čak i veću podršku. 3) Nema slučajeva da državne vlasti dodjeljuju nefinansijsku podršku samo OCD-ima koje ne kritikuju njen rad; ili slučajeva u kojima se podrška uskraćuje onim OCD-ima koje kritikuju rad državnih vlasti; ili se vrši diskriminacija na osnovu lojalnosti, političke pripadnosti ili drugih nezakonitih uslova. 	

Pod-oblast 2.3: Ljudski resursi

PRINCIP	STANDARDI/ KRITERIJUMI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
Državne politike i pravno okruženje stimulišu i olakšavaju zapošljavanje, volonterizam i druge	1. OCD se tretiraju na isti način kao i drugi poslodavci.	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakon i politike tretiraju OCD-e na isti način kao i druge poslodavce. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ako postoje programi podsticajnih mjera za zapošljavanje, OCD-i se tretiraju kao i svi ostali sektori. 2) Vode se redovne statistike o broju zaposlenih u neprofitnom sektoru. 	<p>World Economic Forum Global Competitiveness Report [Izveštaj Svjetskog ekonomskog foruma o globalnoj konkurentnosti] (http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness)</p> <p>Global Employment Trends [Globalni trendovi zapošljavanja] (http://www.ilo.org/global/research/global-reports/global-employment-trends/WCMS_171571/lang--en/index.htm)</p>

angažmane OCD-a.	2. Postoje podsticajne politike i zakoni o volonterima.	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zakon stimuliše volonterizam i u njega su ugrađene najbolje regulatorne prakse, dok se istovremeno dopuštaju spontane volonterske prakse. 2) Postoje podsticajne mjere i programi za razvoj i promociju volonterizma koje podržava država. 3) Postoje jasno definisani ugovorni odnosi i zaštite koje pokrivaju organizovan volonterizam. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Podsticajne mjere i programi su transparentni i lako dostupni OCD-ima, a politika/strateški dokument/zakon se upotpunosti primjenjuju, prate i procjenjuju periodično i na participativni način. 2) Administrativne procedure za organizatore volonterskih aktivnosti nisu komplikovane i nema nepotrebnih troškova. 3) Volonterizam može biti u svakom obliku; nema slučajeva pritužbi na restrikcije volonterizma. 	<p>ekonomski forum, Globalni rodni jaz] (http://reports.weforum.org/global-gender-gap-2011/)</p> <p>Civic Engagement Index [Indeks građanskog angažmana] (http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/civic-engagement/)</p> <p>Global Giving Index [Globalni indeks davanja] (https://www.cafonline.org/publications/2011-publications/world-giving-index-2011.aspx)</p>
	3. Edukativni sistem promoviše građanski angažman.	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Neformalno obrazovanje se promoviše kroz politiku/strategiju/zakon. 2) Predmeti koji su u vezi sa društvom uključeni su u zvanični plan i program na svim nivoima obrazovnog sistema. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Obrazovni sistem sadrži mogućnosti za građanski angažman u OCD-ima. 2) Priznaje se omogućavanje neformalnog obrazovanja od strane OCD-a. 	<p>*Može se pogledati još nekoliko izvještaja, kao što su: World of Work Report (Izveštaj o svetu rada), Youth Employment (Zapošljavanje mladih), Global Wage Report (Globalni izvještaj o platama), World Social Security Report (Svjetski izvještaj o socijalnom osiguranju)</p>

PRINCIP	STANDARDI/ KRITERIJI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
Oblast 3: Odnos Vlada - OCD			
Pod-oblast 3.1.: Okvir prakse za saradnju			
Postoji strateški pristup daljoj saradnji između države i OCD-a, kao i razvoju OCD-a	1. Preko politika i strategija država priznaje važnost razvoja i saradnje sa sektorom.	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoje strateška dokumenta koja se bave odnosom između države i OCD-a, kao i razvojem civilnog društva. 2) Strateški dokument sadrži ciljeve i mjere, kao i raspoloživo finansiranje, te jasnu dodjelu odgovornosti (akcioni planovi, uključujući Indikatore). 3) Strateški dokumenti obuhvataju mjere koje su razrađene uz konsultaciju sa OCD-ima i /ili od njih preporučene. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) OCD-i iz različitih oblasti interesovanja redovno učestvuju u svim fazama razvoja strateškog dokumenta, u njegovom sprovođenju i evaluaciji. 2) Postoje primjeri koji pokazuju da su saradnja između države i OCD-a, kao i razvoj civilnog društva, unapređeni i da su sprovedeni u skladu sa ili i šire nego što su mjere predviđene strateškim dokumentom. 3) Sprovođenje strateškog dokumenta se prati, procjenjuje i periodično se vrši revizija. 4) Državne politike za saradnju između države i OCD-a te razvoj građanskog društva zasnovani su na pouzdanim podacima koje je prikupila nacionalna statistika, uzimajući u obzir raznovrsnost sektora 	<p>Bertelsmann Stiftung's Transformation Index [Indeks transformacija Fondacije Bertelsmann] (http://www.bti-project.org/country-reports/pse/blr/) EU Progress Report [EU izvještaj o napretku] (http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/progress-reports/index_en.htm) Sustainable Governance Indicators [Indikatori održivog upravljanja] (http://www.sgi-network.org/index.php) *Status Index and Management Index [Indeks statusa i Indeks rukovođenja]</p>
	2. Država priznaje, kroz rad institucija, važnost razvoja sektora i saradnje s njim.	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoji institucija na nacionalnom nivou ili mehanizam čiji je mandat da se olakša saradnja sa organizacijama civilnog društva (npr. jedinica/kancelarija za saradnju; kontaktne tačke u ministarstvima; savjet). 	

		<p>2) Postoje obavezujuće odredbe o uključenju OCD-a u odluke koje donose kompetentna institucija ili mehanizam (mehanizmi).</p> <p>Praksa:</p> <p>1) Institucija ili mehanizam (mehanizmi) na nacionalnom nivou ima dovoljno resursa i ovlaštenja da facilitira dijalog između OCD i vlade, diskutujući o izazovima i predlažući osnovne politike za razvoj civilnog društva.</p> <p>2) CSO se redovno konsultuju i uključuju u procese i donošenje odluka od strane kompetentnih institucija ili mehanizma/mehanizama.</p>	
Pod-oblast 3.2: Sudjelovanje u procesima donošenja politika i odluka			
OCD su efektivno uključene u procese donošenja politika i odluka	<p>1. Postoje standardi koji omogućavaju sudjelovanje OCD-a u donošenju odluka, što dozvoljava blagovremeni input OCD-a.</p>	<p>Zakonodavstvo:</p> <p>1) Postoje jasno definisani standardi o sudjelovanju OCD-a u procesima donošenja politika i odluka, u skladu sa najboljim regulatornim praksama koje propisuju minimum zahtjeva koje treba da ispuni svaki proces donošenja politike.</p> <p>2) Državne politike obezbjeđuju obrazovne programe/obuku za državne službenike o sudjelovanju OCD-a u radu javnih institucija</p> <p>3) Prema integralnim propisima, zahtijevaju se određene jedinice ili službene osobe u vladi, ministarstvima ili drugim vladinim agencijama da koordiniraju, prate i izvještavaju o sudjelovanju OCD-a u njihovom radu.</p> <p>Praksa:</p> <p>1) Javne institucije rutinski pozivaju sve zainteresovane OCD-e da u ranoj fazi daju svoje komentare na inicijative koje se odnose na politiku/zakon.</p>	<p>NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Euroasia, USAID USAID [Indeks održivosti NVO za Centralnu i Istočnu Evropu i Evroaziju] (http://transition.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/)</p> <p>ICNL's NGO Law Monitor [ICNL NVO Monitoring zakona] (http://www.icnl.org/research/monitor/index.html)</p> <p>Worldwide Governance Indicators [Indikatori upravljanja širom svijeta] (http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx)</p> <p>Civic Engagement Index [Indeks građanskog angažmana] (http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/civic-engagement/)</p> <p>Bertelsmann Stiftung's Transformation Index [Indeks transformacija Fondacije Bertelsmann] (http://www.bti-project.org/country-reports/pse/blr/)</p>

PRINCIP	STANDARDI/ KRITERIJI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
		2) OCD-i dobijaju adekvatne informacije o sadržaju nacrtu dokumenta i o detaljima konsultacije, uz dovoljno vremena za odgovor. 3) Povratnu informaciju o rezultatima konsultacija, u pismenom vidu, javne institucije daju javnosti na uvid, uz iznošenje razloga zašto neke preporuke nisu u to uključene. 4) Većina državnih službenika zaduženih za pravljenje nacrtu javnih politika uspješno je završila neophodne obrazovne programe/obuku. 5) Većina jedinica/službenih osoba koje koordiniraju i prate javne konsultacije funkcionalni su i imaju dovoljno kapaciteta.	
	2. Svi nacrti politika i zakona lako su i blagovremeno dostupni javnosti.	Zakonodavstvo: 1) Postojeće zakonodavstvo obavezuje javne institucije da sve nacрте zakona i politika, kao i one usvojene, učine javnim, a izuzeci su jasno definisani i u skladu sa međunarodnim normama i najboljim praksama. 2) Za pristup javnosti informacijama/dokumentima postoje jasni mehanizmi i procedure. Postoje jasno propisane sankcije za državne službenike/jedinice u slučaju kršenja zakonskih zahtjeva za pristup javnim informacijama. Praksa: 1) Javne institucije aktivno objavljuju nacрте zakona i politika, kao i one usvojene, osim ako isti ne potpadaju pod zakonom propisane izuzetke. 2) Javne institucije odgovaraju na većinu zahtjeva za pristup javnim informacijama u okviru zakonom propisanog roka, i u jasnom obliku daju pismena objašnjenja o razlozima odbijanja, te ističu pravo na žalbu i navode žalbenu proceduru. 3) Slučajevi kršenja zakona se sankcionišu.	

PRINCIP	STANDARDI/ KRITERIJI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
	<p>3. Predstavnici OCD-a su ravnopravni partneri u diskusijama u međusektorskim tijelima, a biraju se po jasno definisanim kriterijima i procesima.</p>	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postojeće zakonodavstvo zahtijeva od javnih institucija da pozivaju predstavnike OCD-a u različita tijela u kojima se donose odluke i/ili u savjetodavna tijela koja osnivaju javne institucije. 2) Postoje jasne smjernice o tome kako osigurati da civilno društvo bude predstavljeno na odgovarajući način, a na osnovu transparentnih i unaprijed određenih kriterija. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Savjetodavna tijela i ona koja donose odluke o pitanjima i politikama relevantnim za civilno društvo u cjelini, uključuju predstavnike OCD-a. 2) Predstavnicima OCD-a u ovim tijelima je omogućeno da slobodno predstavljaju i brane svoje stavove, i da za to ne budu sankcionisani. 3) Predstavnici OCD-a se biraju putem procesa selekcije, koji se smatraju poštenim i transparentnim. 4) Učešće u ovim tijelima ne sprečava OCD-e da koriste alternativne načine javnog zagovaranja ili promovisanja alternativnih stavova, koji nisu u skladu sa stavom dotičnog tijela. 	

Pod-oblast 3.3: Saradnja u pružanju usluga

<p>Postoji okruženje koje podržava sudjelovanje OCD-a u pružanju usluga</p>	<p>1. OCD su angažovane na pružanju različitih usluga i konkurišu za državne ugovore ravnopravno sa ostalim davaocima usluga</p>	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postojeći zakoni dopuštaju OCD-ima da pružaju usluge u različitim oblastima, kao što su obrazovanje, zdravstvo, socijalne usluge. 2) Nema prepreka da OCD-i pružaju usluge koje nisu definisane zakonom („dodatne“ usluge). 3) Postojeći zakoni ne nameću OCD-ima dodatne opterećujuće zahtjeve koji ne postoje za druge davaoce usluga. 	<p>NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Euroasia, USAID USAID [Indeks održivosti NVO za Centralnu i Istočnu Evropu i Evroaziju] (http://transition.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/) Human Development Index [Indeks ljudskog razvoja] (http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/) Global Giving Index [Globalni indeks davanja] (https://www.cafonline.org/publications/2011-publications/world-giving-index-2011.aspx)</p>
		<p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) OCD su sposobne da dobiju ugovor u konkurenciji sa ostalim davaocima usluga i angažovane su na pružanju raznovrsnih usluga (npr. obrazovanje, zdravstvo, istraživanje i obuka). 2) OCD su uključene u sve faze razvoja i pružanja usluga (utvrđivanje/procjena potreba, određivanje usluga koje na najbolji način zadovoljavaju te potrebe, monitoring i evaluacija). 3) Kad se traži prethodna registracija/dobijanje licence, procedura za dobijanje istih nije pretjerano komplikovana. 	

	<p>2. Država se obavezala da finansira usluge i to finansiranje je predvidljivo i stoji na raspolaganju na duži period.</p>	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Budžet obezbjeđuje finansiranje različitih vrsta usluga koje mogu pružiti OCD, uključujući višegodišnje finansiranje. 2) Ne postoje zakonske prepreke da OCD-i dobiju javne finansije za pružanje različitih usluga (bilo putem nabavki ili drugih vrsta ugovora ili putem mehanizama granta). 3) OCD-i mogu potpisati dugoročne ugovore za pružanje usluga. <p>Praksa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) OCD-i su primaoci sredstava za usluge. 2) OCD-i dobijaju dovoljno finansija za pokrivanje osnovnih troškova usluga za koje su potpisali ugovor da će ih pružati, uključujući srazmjerne institucionalne (režijske) troškove. 3) Nema kašnjenja u plaćanju, a finansiranje je fleksibilno, u cilju pružanja najboljeg kvaliteta usluga. 	
	<p>3. Država je jasno definisala procedure za ugovaranje usluga, što dopušta transparentni odabir davalaca usluga,</p>	<p>Zakonodavstvo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Postoji jasna i transparentna procedura putem koje se finansiranje za usluge distribuira među davaocima istih. 2) Cijena nije glavni kriterij za odabir davalaca usluga, a koja je najveća vrijednost određuje se na osnovu kvaliteta usluga i finansijske procjene kandidata. 	

PRINCIP	STANDARDI/ KRITERIJI	INDIKATORI	RELEVANTNI GLOBALNI ILI REGIONALNI INDEKSI
	uključujući OCD-e.	<p>3) Postoje jasne smjernice o tome kako obezbijediti transparentnost i izbjeći sukob interesa.</p> <p>4) Kandidat ima pravo da podnese žalbu protiv rezultata konkursa.</p> <p>Praksa:</p> <p>1) Za mnoge usluge ugovori se sklapaju sa OCD-ima.</p> <p>2) Smatra se da su konkursi poštteni i da se izbegavaju sukobi interesa.</p> <p>3) Državna službena lica dovoljno su sposobna da organizuju procedure.</p>	
	4. Postoji jasan sistem odgovornosti, monitoringa i evaluacije pružanja usluga.	<p>Zakonodavstvo:</p> <p>1) Postoji zakonska mogućnost da se vrši monitoring kako potrošnje tako i kvaliteta davalaca usluga.</p> <p>2) Za usluge postoje jasni standardi kvaliteta, kao i procedure monitoringa.</p> <p>Praksa:</p> <p>1) OCD-i ne podliježu pretjeranoj kontroli.</p> <p>2) Monitoring se redovno sprovodi prema unaprijed najavljenim procedurama i kriterijima.</p> <p>3) Sprovodi se redovna evaluacija kvaliteta i efekta/uticaja pruženih usluga, i to je dostupno javnosti.</p>	

UPUĆIVANJE NA DOKUMENTA O GLOBALNIM I REGIONALNIM PRAVNIM STANDARDIMA I PRAKSAMA

Oblast 1: Osnovne zakonske garancije sloboda

Povelja osnovnih prava Evropske Unije [Charter of Fundamental Rights of the European Union], (2000/C 364/01), 2000

Savjet Evrope, Preporuka CM/Rec (2007)14 Odbora ministara Savjeta Evrope zemljama članicama o pravnom statusu nevladinih organizacija u Evropi [Council of Europe (CoE) Recommendation CM/Rec (2007)14 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe]

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1194609&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>

Izveštaj o Odbrani civilnog društva, 2. izdanje, 2012, Međunarodni centar za neprofitno pravo i Sekretarijat Svjetskog pokreta za demokratiju pri

Nacionalnoj zakladi za demokratiju (NED) [Defending Civil Society Report, 2nd edition, 2012, International Center for Not-for-Profit Law and World Movement for Democracy Secretariat at the National Endowment for Democracy (NED)]

http://www.icnl.org/research/resources/dcs/DCS_Report_Second_Edition_English.pdf

Programski alat za Odbranu civilnog društva: Sugestije za angažman u reformama Zakona o NVO, Međunarodni centar za neprofitno pravo i Sekretarijat Svjetskog pokreta za demokratiju pri Nacionalnoj zakladi za demokratiju (NED) [Defending Civil Society Toolkit: Tips for Engaging in NGO Law Reforms, International Center for Not-for-Profit Law and World Movement for Democracy Secretariat at the National Endowment for Democracy (NED)]

<http://prod.defendingcivilsociety.org/en/index.php/home>

Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda - ECHR [European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms –ECHR] <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Summaries/Html/005.htm>

Običajno pravo Evropskog suda za ljudska prava [European Court of Human Rights Case Law] <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Case-Law/Decisions+and+judgments/HUDOC+database/>

Rezolucija Evropskog parlamenta od 11. decembra 2012. o Strategiji digitalne slobode u spoljnoj politici EU (2012/2094(INI)) [European Parliament resolution of 11 December 2012 on a Digital Freedom Strategy in EU Foreign Policy (2012/2094(INI))]

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2012-470>

Deklaracija MOR-a o osnovnim principima i pravima na radu [ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work]

http://www.ilo.org/dyn/declaris/DECLARATIONWEB.static_jump?var_language=EN&var_pagename=DECLARATIONTEXT

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima - ICCPR [International Covenant for Civil and Political Rights – ICCPR]

<http://www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights]

<http://www2.ohchr.org/english/law/cescr.htm>

Međunarodni pakt o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije [International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination]

<http://www2.ohchr.org/english/law/cerd.htm>

OEBS/ODIHR Ključni vodeći principi Slobode udruživanja s naglaskom na nevladine organizacije [OSCE/ODIHR Key Guiding Principles of Freedom of Association with an Emphasis on Non-Governmental Organizations] <http://www.legislationline.org/upload/lawreviews/46/a8/24ea8fac61f2ba6514e5d38af6b2.pdf>

OEBS/ODIHR, 2007, Smjernice za Slobodu mirnog okupljanja [OSCE/ODIHR, 2007, Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly]

<http://www.osce.org/odihr/24523>

OEBS/ODIHR, 2010, Smjernice za Slobodu mirnog okupljanja. Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava i Venecijanska komisija [OSCE/ODIHR, 2010, Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly. Office for Democratic Institutions and Human Rights and the Venice Commission]

<http://www.osce.org/odihr/73405?download=true>

OEBS/ODIHR – Venecijanska komisija, 2010, Smjernice za Slobodu mirnog okupljanja (2. izdanje)[OSCE/ODIHR – Venice Commission, 2010, Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly (2nd edition)] <http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD%282010%29020-e.pdf>

Principi iz Johannesburga o nacionalnoj bezbjednosti, slobodi izražavanja i pristupu informacijama [The Johannesburg Principles on National Security, Freedom of Expression and Access to Information]

<http://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/joburgprinciples.pdf>

Konvencija Ujedinjenih nacija (UN) o ukidanju svih oblika diskriminacije žena [United Nations (UN) Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women] <http://www2.ohchr.org/english/law/cedaw.htm>

Konvencija UN o pravima djeteta [UN Convention on the Rights of the Child] <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>

Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom [UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities]

http://untreaty.un.org/English/notpubl/IV_15_english.pdf

UPUĆIVANJE NA DOKUMENTA O GLOBALNIM I REGIONALNIM PRAVNIM STANDARDIMA I PRAKSAMA

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima [Universal Declaration of Human Rights] <http://www.ohchr.org/english/about/publications/docs/fs2.htm>

Deklaracija UN o pravima i odgovornostima pojedinaca, grupa i društvenih organa kojom se unapređuju i štite univerzalno priznata ljudska prava i osnovne slobode, a koju je usvojila Generalna skupština Rezolucijom 53/144 od 9. decembra 1998.) [UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms, adopted by General Assembly in Resolution 53/144 of 9 December 1998]

<http://www2.ohchr.org/english/law/freedom.htm>

UN, Ekonomski i socijalni savjet, UN Potkomisija za prevenciju diskriminacije i zaštitu manjina, Sirakuza principi o ograničenju i derogiranju odredaba iz Pakta o građanskim i političkim pravima, Aneks, UN dokument E/CN.4/1985/4 (1984) [UN, Economic and Social Council, U.N. Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities, Siracusa Principles on the Limitation and Derogation of Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights, Annex, UN Doc E/CN.4/1985/4 (1984)]

<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4672bc122.pdf>

Prvi opcionalni protokol UN uz Međunarodni Pakt o građanskim i političkim pravima [UN First Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights]

<http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>

Savjet UN za ljudska prava, Rezolucija 12/16, Sloboda mišljenja i izražavanja, 12. oktobar 2009. [UN Human Rights Council, Resolution 12/16, Freedom of opinion and expression, 12 October 2009]

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/LTD/G09/161/50/PDF/G0916150.pdf?OpenElement>

Savjet UN za ljudska prava, Rezolucija 15/21 o pravima na Slobodu mirnog okupljanja i udruživanja, 6. oktobar 2010. [UN Human Rights Council Resolution 15/21 on the Rights to Freedom of Peaceful Assembly and Association, 6 October 2010]

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G10/164/82/PDF/G1016482.pdf?OpenElement>

Savjet UN za ljudska prava, Rezolucija 15/21 o pravima na Slobodu mirnog okupljanja i udruživanja, 12. oktobar 2012. [UN Human Rights Council Resolution 15/21 on the Rights to Freedom of Peaceful Assembly and of Association, 12 October 2012]

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/G12/174/63/PDF/G1217463.pdf?OpenElement>

Savjet UN za ljudska prava, Rezolucija o promociji, zaštiti i uživanju ljudskih prava na Internetu, A/HRC/20/L.13, 29. jun 2012. [UN Human Rights Council Resolution on The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet, A/HRC/20/L.13, 29 June 2012] <http://daccess-dds->

ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G12/146/89/PDF/G1214689.pdf?OpenElement

Izveštaj specijalnog izvjestioca o pravima na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja, Maina Kiai, juni 2012. [Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, Maina Kiai, June 2012]

http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-27_en.pdf

Izveštaj Visokog komesara UN za ljudska prava, efektivne mjere i najbolje prakse da bi se osigurala promocija i zaštita ljudskih prava u kontekstu mirnih protesta, 2013, A/HRC/22/28 [Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Effective measures and best practices to ensure the promotion and protection of human rights in the context of peaceful protests, 2013, A/HRC/22/28]

<http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session22/A.HRC.22.28.pdf>

Američki State Department, Vodeći principi nevladinih organizacija (izdanje od 14. decembra 2006.) [US State Department, The Guiding Principles on Non-Governmental Organizations (issued on December 14, 2006)]

http://www.icnl.org/research/journal/vol9iss1/art_9.htm

Oblast 2: Okvir za finansijsku vitalnost i održivost OCD-a

Savjet Evrope, Preporuka CM/Rec (2007)14 Odbora ministara Savjeta Evrope zemljama članicama o pravnom statusu nevladinih organizacija u Evropi [Council of Europe (CoE) Recommendation CM/Rec (2007)14 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe]

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1194609&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>

Saopštenje koje je Komisija dala Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona, Koreni demokratije i održivog razvoja: angažman Evrope sa civilnim društvom u spoljnim odnosima, Evropska komisija, Brisel, 12.9.2012, COM (2012)

492 [Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, The roots of democracy and sustainable development: Europe's engagement with Civil, Society in external relations, European Commission, Brussels, 12.9.2012, COM(2012) 492]

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0492:FIN:EN:PDF>

Izveštaj o odbrani civilnog društva, 2. izdanje, 2012, Međunarodni centar za neprofitno pravo i Sekretarijat Svjetskog pokreta za demokratiju pri Nacionalnoj zadužbini za demokratiju (NED) [Defending Civil Society Report, 2nd edition, 2012, International Center for Not-for-Profit Law and World

UPUĆIVANJE NA DOKUMENTA O GLOBALNIM I REGIONALNIM PRAVNIM STANDARDIMA I PRAKSAMA

Movement for Democracy Secretariat at the National Endowment for Democracy (NED)]

http://www.icnl.org/research/resources/dcs/DCS_Report_Second_Edition_English.pdf

Oblast 3: Odnos Vlada - OCD

Konsolidovana verzija Ugovora o Evropskoj uniji, član 10 i 11 [Consolidated Version of the Treaty on European Union, Articles 10 and 11]

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:EN:PDF>

Savjet Evrope, Kodeks dobre prakse za građansko učešće u procesu donošenja odluka, usvojen na Konferenciji INGOs, 2009. [Council of Europe (CoE), Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process, adopted by the Conference of INGOs, 2009]

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1514961>

Savjet Evrope, Deklaracija Odbora ministara o Kodeksu dobre prakse za građansko učešće u procesu donošenja odluka, 2009. [Council of Europe (CoE), Declaration by the Committee of Ministers on the Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process, 2009]

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1525009&Site=CM>

Savjet Evrope, Preporuka CM/Rec (2010)5 Odbora ministara Saveta Evrope zemljama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualnog opredjeljenja ili rodnog identiteta [Council of Europe (CoE), Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity]

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1606669>

Saopštenje koje je Komisija dala Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regiona, Korijeni demokratije i održivog razvoja: angažman Evrope sa civilnim društvom u spoljnim odnosima, Evropska komisija, Brisel, 12.9.2012, COM (2012)

492 [Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, The roots of democracy and sustainable development: Europe's engagement with Civil, Society in external relations, European Commission, Brussels, 12.9.2012, COM(2012) 492]

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0492:FIN:EN:PDF>

Evropska komisija, Bijela knjiga o evropskom upravljanju, COM (2001) 428 [European Commission, White Paper on European Governance, COM(2001) 428]

http://ec.europa.eu/governance/white_paper/en.pdf

Saopštenje Evropske komisije, Prema pojačanoj kulturi konsultacija i dijaloga – Opšti principi i minimalni standardi za konsultaciju zainteresovanih strana sa Komisijom, COM (2002) 704. [European Commission Communication, Towards a Reinforced Culture of Consultation and Dialogue - General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission, COM (2002) 704.]

http://ec.europa.eu/governance/docs/comm_standards_en.pdf

ECNL Priručnik o socijalnom ugovaranju [ECNL Social Contracting Handbook]

<http://www.ecnl.org.hu/index.php?part=13publications&pubid=30>

Rezolucija Evropskog parlamenta o razvoju civilnog dijaloga po Lisabonskom ugovoru, P6_TA(2009)0007, 13. januar 2009. [European Parliament Resolution Developing Civil Dialogue under the Treaty of Lisbon, P6_TA(2009)0007, 13 January 2009] <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0007+0+DOC+XML+V0//EN>

OEBS, Građani kao partneri: Informacije, konsultacije i aktivno učešće u kreiranju politika, 2001 [OECD, Citizens as Partners: Information, Consultation and Active Participation in Policy- Making, 2001] http://www.ecnl.org/dindocuments/214_OECD_Engaging%20Citizens%20in%20Policy-Making.pdf

Svjetska banka, Poziv na participatorno donošenje odluka: Dokument o diskusiji na temu angažmana između Svjetske banke i civilnog društva, 2005 [World Bank, A Call for Participatory Decision-Making: Discussion Paper on World Bank-Civil Society Engagement, 2005]

http://siteresources.worldbank.org/CSO/Resources/World_Bank_Civil_Society_Discussion_Paper_FINAL_VERSION.pdf

Prilog 3

UPITNICI KORIŠTENI PRILIKOM ISTRAŽIVANJA

Osnovni podaci:

Naziv organizacije:

Sjedište organizacije (adresa i mjesto):

Kontakt telefon/e-mail adresa/web stranica:

Odgovorna/kontakt osoba:

1. Upitnik za oblast 1.1.

Oblast: Pravne garancije sloboda - sloboda udruživanja

1. Na kojem nivou je registrirana Vaša organizacija:

BiH FBiH RS

Kantonalni nivo Djelujete kao neformalna organizacija/mreža

2. Po Vašem mišljenju, postupak registracije/promjena upisa Vaše organizacije je bio:

Brz i jednostavan u skladu sa zakonskim rokom od 30 dana

Spor i neefikasan, opterećen mnogim administrativnim zaprekama i nepotrebnim zahtjevima

Drugo (molim dopišite)

3. Da li ste prije registracije djelovali kao neformalna organizacija/mreža/grupa?

Da Ne

4. Koliki su bili administrativni troškovi za registraciju/promjenu upisa Vaše organizacije?

Molimo navedite iznos/e :

5. Po Vašem mišljenju, troškovi osnivanja/upisa promjene su

Realni i primjereni

Nerealni i visoki

6. Da li Vam je prilikom registracije postavljen neki zahtjev koji je po Vama neosnovan, nepotreban i/ili suvišan i otežavajući?

Molimo objasnite:

7. Da li se Vaša organizacija u svom radu i djelovanju nekada suočila sa neopravdanim i neprimjerenim miješanjem državnih organa?

Da, često Da, u rijetkim slučajevima Ne, nikada

U slučaju da ste potvrdno odgovorili na prvo ili drugo pitanje, molimo obrazložite:

8. Da li je nad Vašom organizacijom vršena neka vrsta inspekcijuskog nadzora?

Da

Ne

Ukoliko ste potvrdno odgovorili na ovo pitanje, molimo navedite o kojoj vrsti nadzora je bilo riječi (finansijska policija, upravni nadzor, inspekcija rada):

9. Da li je prema Vašoj organizaciji nekada izrečena sankcija/mjera nadležnih državnih organa?

Da

Ne

Ukoliko ste potvrdno odgovorili na ovo pitanje, molimo odgovorite:

- a) Jeste li imali mogućnost žalbe?

Da Ne

- b) Da li ste koristili žalbu ili pokrenuli upravni spor?

Da Ne

- c) Kakav je bio ishod nakon ulaganja žalbe/pokretanja upravnog spora?

Odluka na koju smo se žalili/pokrenuli upravni spor je potvrđena

Odluka na koju smo se žalili/pokrenuli upravni spor je izmijenjena

10. Smatrate li da je Vaša organizacija diskriminirana nekom odlukom ili postupanjem državnog/upravnog organa? Ako da, obrazložite!

2. Upitnik za oblast 2.2.

1. Da li smatrate da u BiH postoji mehanizam za raspodjelu sredstava iz vladinog sektora za OCD-e?
- Da Ne

Ukoliko ste dali potvrđan odgovor, molimo da objasnite šta podrazumijevate pod tim mehanizmom?

2. Da li smatrate da raspoloživa sredstva iz vladinog sektora odgovaraju na potrebe OCD-a?
- Da Ne
3. Da li je učešće OCD-a u procedurama dodjele sredstava iz vladinog sektora transparentno?
- Da Ne
4. Da li su uslovi i kriteriji za dodjelu sredstava iz vladinog sektora jasni, jednostavni, objavljeni na vrijeme i slično?
- Da Ne
5. Da li se odluke o finansijskoj podršci OCD-ima donose transparentno i bez sukoba interesa od strane vladinog sektora?
- Da Ne
6. Šta mislite o procesu kontrole/monitoringa i evaluacije koje vladin sektor vrši nad OCD-ima kojima su dodijeljena sredstva od vladinog sektora (pod ovim podrazumijevamo da li se vrši stalni/redovni monitoring i evaluacija korištenja i uticaja javnih sredstava, da li se monitoring vrši prema unaprijed utvrđenim kriterijima i indikatorima i da li postoje sankcije za zloupotrebu sredstava od strane OCD-a i slično)?
7. Da li OCD-i imaju mogućnost da koriste i nefinansijsku podršku od vladinog sektora?
- Da Ne

Ukoliko ste potvrđno odgovorili na ovo pitanje, molimo navedite neke vrste nefinansijske podrške (besplatne prostorije, obuke i slično)?

8. Da li se pri dodjeli nefinansijske podrške od strane vladinog sektora OCD-i tretiraju jednako kao i drugi korisnici nefinansijske podrške?
- Da Ne
9. Da li mislite da postoje slučajevi diskriminacije OCD-a pri dodjeli nefinansijske podrške od strane vladinog sektora?
- Da Ne

Ukoliko ste potvrđno odgovorili na ovo pitanje, molimo vas da navedete neke vidove diskriminacije!

3. Upitnik za oblast 2.3.

Molimo Vas da proučite ovu tabelu i da ocijenite legislativu i praksu prema ocjenama koje označavaju određeno stanje opisano u zaglavlju tabele. Zaokružite jedno od ponuđenih stanja tj. ocjena posebno za legislativu i posebno za praksu.

LEVEL REJTINGA	PRIJETEĆE I NEFUNKCIONALNO OKRUŽENJE	PRIJETEĆE OKRUŽENJE	UMJERENO STIMULATIVNO OKRUŽENJE	STIMULATIVNO OKRUŽENJE	POTPUNO STIMULATIVNO OKRUŽENJE
PODRUČJE					
Legislativa	Legislativa je nefunkcionalna i prijeteća	Legislativa ne garantira standard i prijeteća je	Legislativa sadrži minimalne standarde (nije prijeteća i nefunkcionalna)	Optimalna legislativa garantira razvoj civilnog sektora	√
OCJENA	1	2	3	4	5
Praksa	Zloupotreba je česta, prijete civilnom sektoru i utječe na rad OCD-a	Zloupotrebe se prijavljuju i prijetnje radu OCD-a rastu	Zloupotrebe se prijavljuju periodično	Zloupotrebe se ne prijavljuju, ali ima prostora za poboljšanje	√
OCJENA	1	2	3	4	5

1. DIO – ZAPOŠLJAVANJE U OCD-ima (drugi nazivi za OCD-e su udruženja građana ili nevladine organizacije)

1.1. Ocijenite zakonski okvir za zapošljavanje ljudi u organizacijama civilnog društva (udruženjima građana)!

1 – Zakonski okvir ne tretira OCD-e na isti način kao i druge poslodavce, stanje je upozoravajuće i vodi ka nefunkcionalnosti

2 – Zakonski okvir ne garantira standarde zapošljavanja u OCD-ima i situacija je prijeteća

3 – Zakonski okvir je jednak za OCD-e i poslodavce

4 - Zakonski okvir je optimalan i garantuje daljnji razvoj

5 – Zakonski okvir je najbolji moguć

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

1.2. Ocijenite podsticajne mjere za zapošljavanje i odgovorite na pitanje: da li se OCD-i tretiraju kao i drugi poslodavci!

1 – Podsticajne mjere ne tretiraju OCD-e na isti način kao i druge poslodavce, te postoji prijetnja za OCD-e koja vodi ka nefunkcionalnosti OCD-a

2 – Podsticajne mjere nisu jednake, OCD-i to prijavljuju te im to ugrožava njihov rad

3 – Podsticajne mjere su jednake za OCD-e i poslodavce

4 – Podsticajne mjere su jednake za OCD-e i poslodavce, mjere se posebno prilagođene za OCD-e

5 – Podsticajne mjere su najbolje moguće

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

1.3. Ocijenite vođenje redovne statistike o broju zaposlenih u OCD-ima!

1 – Ne vode se redovne statistike o broju zaposlenih u OCD-ima - to je predstavlja prijetecu opasnost za OCD-e koja vodi ka nefunkcionalnosti OCD-a

2 – Ne vode se redovne statistike o broju zaposlenih u OCD-ima, OCD-i to prijavljuju te im to ugrožava njihov rad

3 – Vode se redovne statistike o broju zaposlenih u OCD-ima

4 - Vode se redovne statistike o broju zaposlenih u OCD-ima, obrađuju se podaci što vodi ka razvoju

5 – Vode se redovne statistike o broju zaposlenih u OCD-ima na najbolji mogući način

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

2. DIO – VOLONTIRANJE

2.2. Ocijenite Zakonski okvir za volontiranje!

1 – Zakonski okvir nije dobar, stanje je prijetecu i vodi ka nefunkcionalnosti

2 – Zakonski okvir ne garantira standarde u volontiranju i prijeteci je

3 – Zakonski okvir je dobar

4 - Zakonski okvir je dobar i omogućava dalji razvoj volonterizma

5 – Zakonski okvir je najbolji mogući i u njega su ugrađene najbolje prakse

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

2.2. Ocijenite podsticajne mjere od strane države za razvoj i promociju volonterizma!

1 – Podsticajne mjere ne postoje, stanje je prijetecu i vodi ka nefunkcionalnosti

2 – Podsticajne mjere ne postoje, OCD-i to prijavljuju i to ugrožava njihov rad

3 – Podsticajne mjere postoje, ali su nedovoljno razvijene

4 - Podsticajne mjere postoje i omogućuju dalji razvoj volonterizma

5 – Podsticajne mjere postoje i najbolje su moguće

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

2.3. Jasno su definirani ugovorni odnosi i zaštite u organiziranom volontiranju.

1 – Nisu jasno definirani ugovorni odnosi, stanje je prijetecu i vodi ka nefunkcionalnosti

2 – Nisu jasno definirani ugovorni odnosi, OCD-i to prijavljuju te im to ugrožava njihov rad

3 – Jasno su definirani ugovorni odnosi i zaštite u organiziranom volontiranju

4 - Jasno su definirani ugovorni odnosi i zaštite u organiziranom volontiranju i otvoren je prostor za dodatne dogovore između volontera i organizatora volontiranja

5 – Ugovorni odnosi i zaštite u organiziranom volontiranju su vrlo jasni i optimalno definirani

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

2.4. Ocijenite primjenu podsticajnih mjera za volontiranje, njihovu transparentnost te koliko se politike i zakoni primjenjuju!

1 – Podsticajne mjere i zakoni se ne primjenjuju, stanje je prijetecu i vodi ka nefunkcionalnosti

2 – Podsticajne mjere i zakoni se selektivno primjenjuju, OCD-i to prijavljuju

3 – Podsticajne mjere i zakoni se primjenjuju

4 - Podsticajne mjere i zakoni se primjenjuju na dobar način i omogućen je daljnji razvoj

5 – Podsticajne mjere i zakoni se primjenjuju na najbolji mogući način

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

2.5. Ocijenite administrativne procedure za organizatore volonterskih aktivnosti!

1 – Suviše su komplicirane procedure i ima dosta nepotrebnih troškova, stanje je prijeteće i vodi ka nefunkcionalnosti

2 – Procedure su komplicirane, OCD-i to prijavljuju i to ugrožava njihov rad

3 – Procedure nisu komplicirane

4 - Procedure nisu komplicirane i razvijaju se na bolje

5 – Procedure nisu komplicirane, nema troškova i ne mogu biti bolje

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

2.6. Ocijenite restrikcije koje potencijalno postoje prema volonterizmu (volonterizam se pojavljuje u svim oblicima)!

1 – Restrikcije su česte, volonterizam se ne pojavljuje u svim oblicima, stanje je prijeteće i vodi ka nefunkcionalnosti

2 – Restrikcije postoje, OCD-i ih prijavljuju i to ugrožava rad OCD-a

3 – Nema pritužbi na restrikcije volonterizma, volonterizam se pojavljuje u skoro svim oblicima

4 - Nema pritužbi na restrikcije volonterizma, razvijaju se novi oblici volonterizma

5 – Nema nikakvih pritužbi na restrikcije volonterizma - volonterizam se pojavljuje u svim oblicima

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

3. DIO - NEFORMALNO OBRAZOVANJE

3.1. Ocijenite promoviranje neformalnog obrazovanja kroz postojeće zakone, strategije i politike!

1 – Zakonski okvir/politike/strategije ne promoviraju neformalno obrazovanje, stanje je prijeteće za dalji razvoj neformalnog obrazovanja i vodi ka nefunkcionalnosti

2 – Zakonski okvir/politike/strategije ne promoviraju neformalno obrazovanje, OCD-i rade samo sporadično na toj temi

3 – Zakonski okvir/politike/strategije promoviraju neformalno obrazovanje

4 - Zakonski okvir/politike/strategije promoviraju neformalno obrazovanje i omogućuju jednostavan dalji razvoj

5 – Zakonski okvir/politike/strategije promoviraju neformalno obrazovanje na najbolji mogući način

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

3.2. Ocijenite koliko je neformalno obrazovanje kroz predmete uključeno u formalno obrazovanje na svim nivoima!

1 – Neformalno obrazovanje nije uključeno u formalno obrazovanje na svim nivoima, stanje je prijeteće za daljnji razvoj neformalnog obrazovanja i vodi ka nefunkcionalnosti

2 – Neformalno obrazovanje nije uključeno u formalno obrazovanje na svim nivoima, OCD-i rade samo sporadično na promoviranju uključivanja neformalnog obrazovanja u formalno obrazovanje

3 – Neformalno obrazovanje nije uključeno u formalno obrazovanje na svim nivoima, ali OCD-i rade intenzivno na njegovom uključivanju

4 - Neformalno obrazovanje je uključeno u formalno obrazovanje na svim nivoima, postoji potencijal za razvoj

5 – Neformalno obrazovanje je uključeno u formalno obrazovanje na svim nivoima na najbolji mogući način

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

3.3. Ocijenite koliko formalni obrazovni okvir sadrži mogućnosti za građanski angažman u OCD-ima!

1 – Formalno obrazovanje na svim nivoima ne sadrži mogućnosti za građanski angažman, stanje je prijeteće za dalji razvoj građanskog angažmana

2 – Formalno obrazovanje na svim nivoima ne sadrži mogućnosti za građanski angažman, OCD-i imaju sporadične saradnje sa institucijama formalnog obrazovanja

3 – Formalno obrazovanje na svim nivoima sadrži mogućnosti za građanski angažman, OCD-i imaju sporadične saradnje sa institucijama formalnog obrazovanja

4 - Formalno obrazovanje na svim nivoima sadrži mogućnosti za građanski angažman, OCD-i imaju stalne saradnje sa institucijama, saradnja OCD-a i institucija obrazovanja je perspektivna

5 – Formalno obrazovanje na svim nivoima sadrži mogućnosti za građanski angažman, OCD-i imaju stalne saradnje sa institucijama, maksimalna je iskorištenost saradnje

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

3.4. Ocijenite koliko se priznaje neformalno obrazovanje organizirano od OCD-a

1 – Neformalno obrazovanje organizirano od OCD-a se ne priznaje, stanje je prijeteće za daljnji razvoj neformalnog obrazovanja

2 – Neformalno obrazovanje organizirano od OCD-a se ne priznaje, OCD-i organiziraju neformalno obrazovanje i nije razvijena standardizacija neformalnog obrazovanja

3 – Neformalno obrazovanje organizirano od OCD-a se ne priznaje, OCD-i organiziraju neformalno obrazovanje, standardi u neformalnom obrazovanju su dobri

4 - Neformalno obrazovanje organizirano od OCD-a se priznaje, OCD-i organiziraju neformalno obrazovanje, budućnost neformalnog obrazovanja je perspektivna

5 – Neformalno obrazovanje organizirano od OCD-a se priznaje, OCD-i organiziraju neformalno obrazovanje, saradnja institucija formalnog obrazovanja i OCD-a je odlična

Ocjena: (navedite redni broj jednog od gore ponuđenih odgovora) _____

Komentar:

4. Upitnik za oblast 3.2.

Pitanja:

1. Da li je vaša organizacija do sada učestvovala u javnim konsultacijama koje je organizirala neka od institucija kako je to predviđeno Pravilima za konsultacije pri izradi pravnih propisa u BiH¹²³?

Da Ne

2. Ako je odgovor potvrđan, koliko puta ste učestvovali na konsultacijama?

Br:

3. Da li ste dostavljali pisane komentare na pravne propise koji su bili u proceduri javnih konsultacija?

Da Ne

4. Da li je vaša organizacija zaključila sporazum sa nekom od institucija, a koji se tiče uključivanja u procesa javnih konsultacija?

Da Ne

5. Da li je vaša organizacija registrirana u nekoj od postojećih baza podataka koje vode institucije za potrebe javnih konsultacija?

Da Ne

6. Da li ste od institucije kojoj ste slali komentare dobili obrazloženje koje govori da su vaši komentari usvojeni/odbačeni?

Da Ne

7. Po vašem mišljenju, da li institucije imaju jasno razrađenu metodologiju za prikupljanje i obradu komentara koje dobije u toku konsultacija?

Da Ne

8. Da li institucije objavljuju spisak normativno-pravnih poslova na internet stranici i dostavljaju ih zainteresiranim organizacijama i pojedincima sa spiska i onima koji to zatraže pismenim putem (Član 5 i Član 7 PJK)?

Da Ne

9. Da li je vaša organizacija bila pozvana od strane institucije/ja da učestvuje u radu radnih grupa koje su kreirale pravne propise?

Da Ne

10. Da li je postojeći mehanizam javnih konsultacija, po vašem mišljenju, dobro iskorišten?

Da Ne

¹²³ Pravila za konsultacije pri izradi pravnih propisa, www.mpr.gov.ba/userfiles/file/Javne%20konsultacije/Pravila%20za%20konsultacije.pdf

5. Upitnik za oblast 3.3.

1. Da li ste upoznati sa zakonskim mogućnostima i odredbama kojima se OCD-ima omogućava da pružaju određene usluge (obrazovanje, zdravstvo, socijalne usluge i slično)?

Da Ne

2. Da li postoje određene prepreke za OCD-e za pružanje usluga koje nisu definirane zakonom?

Da Ne

Ukoliko je odgovor potvrđan, napišite šta mislite koje su to moguće prepreke?

3. Da li OCD-i moraju ispuniti dodatne zahtjeve ukoliko žele da pružaju neke od ovih usluga?

Da Ne

Ukoliko je odgovor potvrđan, molimo da objasnite koji su to zahtjevi?

4. Da li OCD-i mogu dobiti ugovor od vladinog sektora da pružaju određene usluge u konkurenciji sa drugim davateljima usluga?

Da Ne

5. Da li su OCD-i uključeni u sve faze razvoja i pružanja usluga i koje su to faze (npr. procjena potreba, određivanje specifičnih usluga, monitoring i evaluacija)?

6. Da li poznajete procedure dobijanja licenci/dozvola za OCD-e za pružanje određenih usluga (npr. otvaranje sigurne kuće, terapijske zajednice, kućna njega i pomoć) i kako ocjenjujete te procedure (npr. komplicirane, dugo traju)?

7. Na koji način vladin sektor obezbjeđuje finansiranje usluga koje pružaju OCD-i?

8. Postoje li zakonske prepreke da OCD-i dobiju ugovor od vladinog sektora za pružanje određenih usluga?

Da Ne

Ukoliko je odgovor potvrđan, koje su to prepreke?

9. Kakvu vrstu ugovora za pružanje usluga OCD-i potpisuju sa vladinim sektorom ukoliko im se dodijeli ugovor (kratkoročni, srednjeročni, dugoročni)?

10. Da li OCD-i dobijaju dovoljno sredstava od vladinog sektora za pokrivanje osnovnih troškova usluga za koje su potpisali ugovor, uključujući i srazmjerne troškove organizacije?

Da Ne

Ukoliko je odgovor potvrđan, molimo da pojasnite kakva je dinamika uplate tih sredstava?

11. Šta mislite o procedurama i kriterijima na osnovu kojih se dodjeljuju sredstva za finansiranje određenih usluga (procedure su jasne i transparentne, cijena je glavni kriterij za odabir ponuđača, kvalitet usluge je glavni kriterij za odabir ponuđača, ne postoje mogućnosti sukoba interesa, kandidat ima pravo da podnese žalbu protiv rezultata konkursa i slično)?

12. Da li smatrate da su konkursi raspisani od strane vladinog sektora za pružanje usluga od strane OCD-a poštjeni i transparentni?

Da Ne

13. Da li smatrate da su službenici u vladinom sektoru kompetentni za organiziranje procedura i konkursa za dodjeljivanje usluga OCD-ima?

Da Ne

14. Da li postoje zakonske mogućnosti za vršenje monitoringa pružanja usluga i kakvim kontrolama i evaluacijama podliježu OCD-i koji pružaju usluge?

15. Da li postoji kontrola kvaliteta usluga koje pružaju OCD-i i da li su te informacije dostupne javnosti?

Da Ne

Ukoliko je odgovor potvrđan, koji su to mehanizmi kontrole i na koji način su ti podaci dostupni javnosti?

Centar za promociju civilnog društva

Gradačaka bb, 71000 Sarajevo, BiH
Tel/fax: +387 33 644 810, 611 798, 611 834
www.cpcd.ba
facebook.com/civilnodrustvoBiH

